

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

2025–2028,
päivitys vuodelle 2026

1. JOHDANTO	5
2. YLEINEN OSA	6
2.1 Toiminta-alue	6
2.2 Valvonnan voimavarat ja tehtävät	6
2.3 Valvontakohteet	9
2.3.1 Riskinarviointi ja tarkastusten kohdentaminen	10
2.3.2 Tarkastukset, pakkokeinot ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika	11
2.3.3 Valvontakohteiden tarkastustiheydet	12
2.3.4 Näytteenottosuunnitelma ja näytteenoton maksullisuus	12
2.3.5 Lausunnot	13
2.4 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	13
2.5 Pätevyyden varmistaminen, koulutus ja perehdytys	14
2.6 Ympäristöterveydenhuollon valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät	15
2.7 Viestintä	15
2.8 Valvonnan maksullisuus	16
2.9 Viranomais tehtävien delegoinnit	17
2.10 Asiakaspalaute ja toiminnan kehittäminen	18
2.11 Toiminta häiriötilanteissa	18
2.11.1 Epidemioiden selvittäminen	19
2.12 Valvontasuunnitelman hyväksyminen	20
2.13 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	20
2.14 Raportointi	21
3. ELINTARVIKEVALVONTA	22
3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja suunnittelu	22
3.2 Valvontakohteet	23
3.3 Valvonnan riskiperusteisuus ja kohteiden tarkastustiheys	23
3.4 Valvonnan toimeenpano	24
3.4.1 Valvontakohteiden ilmoittaminen, rekisteröinti ja hyväksyminen	24
3.4.2 Tarkastukset ja niiden sisältö	25
3.4.3 Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö	27
3.4.4 Näytteenotto	28
3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit vuodelle 2026	29
4. TERVEYDENSUOJELUVALVONTA	29
4.1 Johdanto	29
4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely	30
4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	31
4.4 Muu kuin suunnitelmallinen valvonta	31
4.5 Tarkastuksen sisältö	32
4.6 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika	34
4.7 Neuvonta ja ohjaus, kehotukset ja pakkokeinojen käyttö	34
4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	35
4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto	35
4.8.2 Muu näytteenotto ja mittaukset	36
4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet	37
5. TUPAKKA- JA NIKOTIINI VALMISTEIDEN VALVONTA	39
5.1 Johdanto	39
5.2 Tupakkalain valvonnan tavoitteet	39
5.3 Tupakkalain valvonnan sisältö	40
5.3.1 Lupamenettely	40
5.3.2 Tupakointikiellon määrääminen asuntoyhteisöön	40

5.3.3	Tupakkalain mukaiset tarkastukset	41	
5.3.4	Muut valvontatoimet.....	42	
5.3.5	Kiellot, määräykset ja vähittäismyyntiluvan peruuttaminen	42	
5.4	Valvontakohteet.....	42	
5.5	Valvonnan painopisteet	43	
5.6	Nikotiinivalmisteiden valvonta.....	44	
6.	ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON SUUNNITELMA	46	
6.1	Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma (EHO).....	46	
6.2	Kunnan valvontasuunnitelma	46	
6.3	Voimavarat.....	47	
6.3.1	Henkilöresurssit, työnjako ja vastuualueet.....	47	
6.3.2	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	49	
6.4	Tietojärjestelmät	50	
6.5	Eläinlääkintähuollon raportointi	51	
6.6	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	52	
6.6.1	Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu	52	
6.6.2	Palvelujen järjestämistapa	55	
6.6.3	Eläinlääkäripalvelujen saatavuus	55	
6.6.4	Asiakaspalaute ja vahingonkorvaukset	57	
6.6.5	Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen.....	58	
6.6.6	Kiireellinen eläinlääkäriapu ja päivystyksen järjestämistä koskeva yhteistoiminta	59	
6.6.7	Eläinterveyskäynnit, terveydenhuoltokäynnit ja -suunnitelmat.....	60	
6.6.8	Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut.....	61	
6.6.9	Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu	62	
6.6.10	Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluita koskevan avoimuusvelvoitteen ja raportoinnin toteuttaminen	62	
6.7	Painopistealueet 2026.....	63	
6.8	Valvontatehtävien järjestäminen	64	
6.8.1	Valvontamäärät ja niiden vaatimat resurssit.....	64	
6.8.2	Yhteistyö ja viestintä.....	64	
6.8.3	Valvontatehtävistä perittävät maksut.....	64	
6.9	Eläinten terveyden valvonta	65	
6.9.1	Eläintautivalmius	66	
6.9.2	Eläintautiepäilyt ja – tapaukset sekä eläintaudeista ilmoittaminen	66	
6.9.3	Eläintauteja tutkivat laboratoriot	68	
6.9.4	pakollinen zoonoosivalvonta ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	68	
6.9.5	Vesiviljelylaitosten valvonta.....	68	
6.9.6	Keinollisen lisääntymisen valvonta	69	
6.9.7	Muu eläintautivalvonta	69	
6.10	Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta	70	
6.11	Eläinten lääkitsemisen valvonta	71	
6.12	Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	72	
6.12.1	Sisämarkkinakauppa	72	
6.12.2	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	73	
6.12.3	Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	73	

6.13	Eläinten hyvinvoinnin valvonta.....	74	
6.13.1	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	75	
6.13.2	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus		76
6.13.3	Eläinkuljetukset	77	
6.14	Eläimistä saatavat sivutuotteet	77	
6.14.1	Sivutuotelaitokset ja sivutuotteita käyttävät toimijat	77	
6.14.2	Sivutuotteiden hautaaminen	78	
6.15	Ehdollisuuden valvonta (entiset täydentävät ehdot)	79	

LIITTEET

- 1 Eläinlääkintähuollon suoritteet vuonna 2026
- 2 Elintarvikelain valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026
- 3 Terveystensuojelulain valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026
- 4 Tupakka- ja nikotiinivalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026

1. JOHDANTO

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Ylivieskan ja Nivalan kaupungit sekä Alavieskan ja Sievin kunnat. Vastuukuntana toimii Ylivieska. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät on järjestetty yhteistoiminta-alueesta annetun lain (410/2009) mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisena viranomaisena toimii kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta, jossa on edustus kaikista jäsenkunnista. Ympäristöterveyslautakunta on siirtänyt toimivaltaansa edelleen alaisilleen viranhaltijoille. Vuosi 2026 on yhteistoiminta-alueen neljäs toimintavuosi.

Ympäristöterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta solmitun yhteistoimintasopimuksen tavoitteena on ympäristöterveydenhuollon tehtävien tehostaminen ja tehtävien hoidon turvaaminen. Tavoitteena on lainsäädännön vaatimusten mukainen suunnitelmallinen, säännöllinen, laadukas, terveyshaittoja ja -vaaroja ehkäisevä tehtävien hoito. Tarkoituksena on turvata ympäristöterveydenhuollon palvelujen saatavuus ja toiminta yhteistoiminta-alueella siten, että toiminta on tehokasta, taloudellista, tasapuolista ja avointa.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma, valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat sekä paikalliset tarpeet ja riskiperusteisuus. Valvontasuunnitelma sisältää myös eläinlääkintähuollon suunnitelman, jossa on kuvattu eläinlääkäripalvelujen ja eläinlääkintähuollon valvontatehtävien hoito. Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain. Valvontasuunnitelman vuodelle 2026 hyväksyy ympäristöterveyslautakunta ja se lähetetään tiedoksi Ruokaviraston kirjaamoon.

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen monivuotinen valtakunnallinen valvontasuunnitelma kattaa vuodet 2025–2028. Valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta. Toimialakohtaisiin valvontaohjelmiin on kirjattu painopisteet tavoitteiden toteuttamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon ydintehtävät ovat lakisääteisiä. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön, elintarvikkeiden ja kansalaisten terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Käytännön valvontatoimien perustana ovat EU:n valvonta-asetus, eri EU-säännökset, kansalliset ympäristöterveydenhuollon lait ja niiden nojalla annetut asetukset sekä keskusviranomaisten ohjeet. Valvontatoimissa käytetään julkista valtaa, jonka käytön tulee perustua lakiin. Tämä korostaa sekä vankan substanssiosaamisen että hyvän hallinnon periaatteiden hallitsemisen merkitystä, ja osaamisen jatkuvan kehittämisen tärkeyttä.

Valvontaohjelmakauden aikana toteutettava valtion aluehallinnon uudistus tarkoittaa rakenteellisia muutoksia myös ympäristöterveydenhuollon ohjaukseen. Valviran ja

aluehallintovirastojen toiminta päättyy vuoden 2025 lopussa. Aluehallintovirastojen ja Valviran terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan tehtävät siirtyvät uuteen valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon, joka aloittaa toimintansa 1.1.2026. Lupa- ja valvontavirastoon siirtyy myös pääosa ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvarat - vastuualueen tehtävistä. Aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tehtävät siirtyvät Ruokavirastoon.

2. YLEINEN OSA

2.1 Toiminta-alue

Valvontayksikön toiminta-alueita ovat Alavieskan kunta, Nivalan kaupunki, Sievin kunta ja Ylivieskan kaupunki. Pinta-alaltaan yhteistoiminta-alue on 2 134 km². Alue on kompakti kokonaisuus ja etäisyydet yhteistoiminta-alueella ovat kohtuulliset. Toiminta-alueen asukasluku on 32 623 henkilöä (tilanne syyskuussa 2025).

Yhteistoiminta-alueella on elinvoimaista maaseutua ja kaksi suurempaa väestökeskittymää, jotka ovat Nivalan ja Ylivieskan kaupunkikeskukset. Valvontayksikön toiminta-alueella on runsaasti eläinperäisten elintarvikkeiden alkutuotantoa, pääosin maidon- ja naudanlihan tuotantoa. Maatilojen lukumäärä on laskenut mutta tilakoko on kasvanut vuosi vuodelta, samoin tilakohtaiset tuotantomäärät. Elintarvikkeiden jatkojalostusta alueella on jonkin verran. Päivittäistavarakauppa ja palvelut ovat merkittäviä työllistäjiä, samoin teollisuus. Eri koulutusasteiden ja alojen opetusta tarjoavia oppilaitoksia, ja erilaisia kokoontumistiloja on runsaasti.

Alueellisesti tärkeät vedenottamot sijaitsevat Sievin kunnan alueella. Talousveden hankinta on pääosin keskitettyä, ja sekä kotitaloudet että eri alojen toimijat kuuluvat lähes sataprosenttisesti kunnallisten vesi-yhtiöiden toimittaman talousvesiverkoston piiriin. Kaikissa toiminta-alueen kunnissa on uimarantoja ja osassa myös uimahalleja, jotka ovat säännöllisen valvonnan piirissä.

Ympäristöterveydenhuollolla on kolme toimipistettä: Terveysvalvonnan toimipiste Ylivieskassa (käyntiosoite Tasangontie 21), jossa työskentelevät neljä terveysinsinööriä, valvontaeläinlääkärit ja ympäristöterveydenhuollon johtaja. Eläinlääkäripalvelujen vastaanotot sijaitsevat Ylivieskassa ja Nivalassa. Ylivieskassa on neljän (4 htv) eläinlääkärin ja eläintenhoitajan peruseläinlääkintähuollon yhteisvastaanotto (käyntiosoite Katajistontie 2) ja Nivalassa (osoite Pajatie 1 C) on kolmen (3 htv) eläinlääkärin yhteisvastaanotto.

2.2 Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Organisatorisesti ympäristöterveyspalvelujen tulosityksikkö kuuluu Ylivieskan kaupungin teknisten palveluiden toimialaan omana tulosalueenaan. Tulosalueen johtajana toimii ympäristöterveydenhuollon johtaja, joka johtaa ja kehittää ympäristöterveydenhuollon toimintaa ja vastaa sen toiminnallisesta ja taloudellisesta tuloksesta sekä laadunhal-

linnasta. Ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisena viranomaisena toimii ympäristöterveyslautakunta.

Viranhaltijoilta edellytetään kelpoisuutta suorittaa ympäristöterveydenhuollon valvontatehtäviä. Kelpoisuus tarkastetaan rekrytointitilanteessa. Terveysdenhuoltolain (1326/2010) 21 §:n mukaan ympäristöterveydenhuollon toiminnasta vastaavalla johtajalla on oltava alalle soveltuva korkeakoulututkinto. Johtajalla tulee olla myös riittävä kokemus ja asiantuntemus ympäristöterveydenhuollon toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä. Terveysuojelulain (763/1994) 7 §:n mukaan terveysuojelun valvontatehtäviä hoitavalla kunnallisella viranhaltijalla on oltava soveltuva korkeakoulu-, ammattikorkeakoulu- tai teknillinen opistotason tutkinto. Elintarvikelain (297/2021) 32 §:n mukaan virallisen valvonnan tehtäviä ja muita virallisia toimia suorittavalla henkilöllä on oltava tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto tai tarvittaessa Euroopan unionin lainsäädännössä edellytetty pätevyys. Eläinlääkintähuollon tehtäviä hoitavien viranhaltijoiden pätevyysvaatimukset on kuvattu suunnitelman kohdassa 3.3.2.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on ympäristöterveydenhuollon tehtävien järjestämiseksi laskennallisesti riittävä henkilöresurssi. Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009) edellyttää vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavaa henkilöresurssia, minkä yhteistoiminta-alue täyttää. Lisäksi alue täyttää 30.10.2003 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen vaatimuksen, joka edellyttää vähintään 10 henkilötyövuotta, päätoimista johtajaa sekä sitä, että kaikki ympäristöterveydenhuollon toimialat ovat samassa yksikössä.

Ympäristöterveydenhuollon yksikössä on kaikkiaan 13 virkaa ja yksi toimi. Yhteistoiminta-alueella on sopimus valvontaeläinlääkäripalveluista Kalajoen kaupungin kanssa. Sopimuksen mukaan Kalajoen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen toisen valvontaeläinlääkäriin vuosityöpanoksesta n. 50 % kohdennetaan Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen käyttöön. Ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoidon turvaamiseksi voidaan perustellusta syystä ottaa henkilö virkasuhteeseen kuntalain (410/2015) 87 §:n 2 momentin mukaisesti. Käytännössä tätä mahdollisuutta on käytetty eläinlääkäreiden päivystysvapaiden sijaisuuksiin.

Virat jakautuvat seuraavasti: seitsemän (7) praktikkoeläinlääkäriin ja neljä (4) terveysinsinööriin virkaa sekä valvontaeläinlääkäriin ja ympäristöterveydenhuollon johtajan virat (taulukko 1). Valvontaeläinlääkäriin virka on perustettu vuonna 2011. Viran työajasta arvioidaan kuluvan 80 % valtion toimeksiantotehtävänä hoidettaviin valvontatehtäviin (mm. eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvonta) ja 20 % elintarvikevalvonnan tehtäviin, pääasiassa maidon alkutuotannon valvontaan.

Taulukko 1 Ympäristöterveydenhuollon henkilöresurssit v.2026

Nimike	Vastuualue	Lisätietoja
Ympäristöterveydenhuollon johtaja	Hallinto, terveysvalvonta	
Terveysinsinööri, ympäristöterveydenhuollon johtajan varahenkilö	terveysvalvonta	terveydensuojelu, lisäksi hallinnon tehtäviä
Terveysinsinööri	terveysvalvonta	terveydensuojelu
Terveysinsinööri	terveysvalvonta	elintarvikevalvonta
Terveysinsinööri	terveysvalvonta	elintarvike-, tupakka- ja nikotiinivalvonta
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Ylivieska
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Ylivieska
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Ylivieska
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Ylivieska
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Nivala
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Nivala
Kaupungineläinlääkäri	eläinlääkintähuolto	praktiikka, Nivala
Valvontaeläinlääkäri	valvontaeläinlääkäri	viranomaisvalvonta
Valvontaeläinlääkäri 50 %	valvontaeläinlääkäri	viranomaisvalvonta, Kalajoelta hankittava valvontaresurssi
Eläintenhoitaja	eläintenhoitaja	Ylivieskan vastaanotto
Yhteensä 14,5 htv		

Terveysvalvonnan tehtävät koostuvat suunnitelmallisesta valvonnasta sekä muusta valvonnasta ja terveyshaittoja ehkäisevästä toiminnasta. Säännöllisen, suunnitelmallisen valvonnan keskeisenä toimena on tarkastus. Suunnitelmallisiksi tarkastuksiksi luetaan toiminnan aloitustarkastukset, valvontasuunnitelman mukaiset, riskinarvioinnin perusteella tehtävät tarkastukset ja edellä mainittuihin liittyvät uusintatarkastukset. Muita suunnitelmallisen valvonnan toimia ovat ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja suunnitelmallinen näytteenotto.

Merkittävä osa ympäristöterveydenhuollon toiminnasta koostuu muusta, kuin suunnitelmallisesta valvonnasta. Näihin toimiin lukeutuvat erilaisten haittaepäilyjen perusteella tehtävät tarkastukset ja näytteenotot, asiantuntijalausunnat, toimijoille ja kansalaisille annettava ohjaus ja neuvonta ja sidosryhmäyhteistyö (taulukon 2 muu tarve).

Käytettävissä olevat henkilötyövuodet ja niiden jakautuminen eri toiminnoille on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2 Käytettävissä olevat henkilötyövuodet ja niiden jakautuminen eri toiminnoille v. 2026

	Yhteensä htv	Suunnitelmallinen valvonta		Valvontasuunnitelman ulkopuolinen valvonta	
		Tarkastukset	Muu	Tarkastukset	Muu
Eläinlääkäripalvelut	7,0				
Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	1,2	0,1		1,1	
Elintarvikevalvonta - Terveysinsinöörit 1,9 - Ympäristöterveydenhuollon johtaja 0,05	1,95	1,05	0,2	0,2	0,5
Alkutuotannon valvonta, muut kunnan tehtävät	0,3	0,2			0,1
Terveydensuojeluvalvonta	2,0	0,6	0,1	0,6	0,7
Tupakka- ja nikotiinivalvonta	0,1	0,05	0,05		
Hallinto	0,95				
Avustava henkilökunta	1,0				
Yhteensä	14,5	2	0,35	1,9	1,3

2.3 Valvontakohteet

Valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin ja toimintaluokittain käy ilmi liitteenä olevista taulukoista. Yhteistoiminta-alueella on säännöllisesti valvottavia elintarvikevalvonnan kohteita n. 210 kappaletta, joista suurin osa on valvonnan vuosittaisen perusmaksun piirissä. Valvonnan vuosittaista perusmaksua ei peritä kyläkaupoilta, yleishyödylliseltä yhdistykseltä eikä toimijoilta, joiden riskit ovat vähäiset ja liikevaihto vähäinen. Luku ei sisällä alkutuotannon valvontakohteita, joilta ei myöskään peritä valvonnan vuosittaista perusmaksua. Elintarvikelain mukaista suunnitelmallista alkutuotannon valvontaa kohdennetaan pelkästään maidontuotantotiloihin, muissa alkutuotannon kohteissa (lihantuotanto, peltoviljely, hunajantuotanto, munantuotanto) suoritetaan tarkastus vain epäiltäessä epäkohtia elintarviketurvallisuudessa. Toimialueella on viimeisimmän käytettävissä olevan tiedon mukaan 133 maidontuotantotilaa.

Terveydensuojelulain mukaisia, säännöllisesti valvottavia kohteita on yhteistoiminta-alueella 205 kappaletta, joista valvonnan vuosittaisen perusmaksun piirissä on 130. Perusmaksun ulkopuolelle jäävät, ilmoitusvelvolliset kohteet on lueteltu terveydensuojelulain liitteessä. Näitä ovat mm. loma-asunnot, ryhmäperhepäiväkodit, kauneushoitolat ja nuorisotalot.

Tupakkalain mukaisia valvontakohteita (myyntipaikat) on yhteensä 26. Osassa kohteita on useampi, kuin yksi myyntipiste. Valvonnan vuosittainen perusmaksu on myyntipistekohtainen. Lääkelain mukaisia nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikkoja on 19 kappaletta.

Osaan kohteista kohdennetaan toiminnan luonteen vuoksi valvontaa useamman lain perusteella. Eri lakien perusteella tehtävät tarkastukset pyritään suorittamaan samanaikaisesti. Kohteiden tarkastustiheyteen vaikuttavat mm. toimintaa koskeva lainsäädäntö, toiminnan luonne ja laajuus ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan toimivuus, joten kohteiden tarkastustiheyksissä voi olla suuriakin eroja. Taulukossa 3 on esitetty valvontasuunnitelman mukaisten, riskinarvioinnin perusteella tehtävien tarkastusten ennakoitua lukumäärät vuonna 2026.

Taulukko 3 Terveysvalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset 2026

Suunnitelman mukaiset tarkastukset	TP 2024	TA 2025	TA 2026
Elintarvikelaki	96	156	166
Alkutuotannon valvonta	0	35	30
Tupakka	11	18	23
Nikotiini	5	12	17
Terveydensuojelulaki	96	85	68
Yhteensä	138	306	292

Elintarvikevalvonnan osalta Ruokaviraston asettama tavoite on 110 tarkastusta / htv, mikä sisältää sekä valvontasuunnitelman mukaiset että suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset. Elintarvikevalvonnan tarkastuksiin on käytettävissä 1,25 htv, mikä tarkoittaisi Ruokaviraston tavoitteen toteutuessa 137 tarkastusta vuodessa. Elintarvikevalvonnan suunnitelman mukaisten tarkastusten toteutuminen 100 %:sti ei siten käytännössä ole mahdollista valvontasuunnitelman ulkopuolisten tarkastusten ja muiden valvontatoimien vaatiman henkilöresurssin vuoksi. Elintarvikevalvonnan riskiperusteisuutta ja kohteiden tarkastustiheyttä on kuvattu tarkemmin kappaleessa 3.3.

2.3.1 Riskinarviointi ja tarkastusten kohdentaminen

Terveysvalvonnan suorittamat tarkastukset ovat joko valvontasuunnitelmaan sisältyviä, säännöllisiä tarkastuksia tai valvontasuunnitelman ulkopuolisia, akuutista tarpeesta nousevia tarkastuksia. Tällaisia valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia ovat esimerkiksi haittaeläimiin ja asumisterveyteen liittyvien terveyshaittaepäilyjen vuoksi suoritettavat tarkastukset ja häiriötilanteiden, kuten ruokamyrkytysepäilyjen selvittämiseksi suoritettavat tarkastukset. Häiriötilanteiden hoitamiseen liittyvät tehtävät on yleensä priorisoitava ja hoidettava kiireellisesti. Valtion toimeksiantona tehtävässä valvonnassa, joka sisältää pääasiassa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa, akuutin valvonnan osuus on suurin. Myös terveydensuojelulain mukainen valvonta sisältää paljon akuuttia valvontaa, kuten asuntojen ja kokoontumistilojen sisäilman terveellisyyteen liittyviä tarkastuksia.

Valvontasuunnitelmaan sisältyvien säännöllisten tarkastusten tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon valtakunnallisten valvontaohjelmien suositukset ja paikalliset tarpeet. Riskien suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne ja laajuus, altistujien määrä, haitan vakavuus ja todennäköisyys

sekä aikaisemmat valvontatulokset ja toimijan omavalvonnan toimivuus. Terveysturvallisuuden tarkastustiheys määräytyy kunnan terveysturvallisuusviranomaisen kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella. Kohdekohtainen riskinarviointi on tavoitteena tehdä kuluva valvontaohjelmakauden aikana.

2.3.2 Tarkastukset, pakkokeinot ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Terveysturvallisuuden keskeinen valvontatoimi on tarkastus. Tarkastukset suoritetaan pääasiallisesti paikan päällä kohteessa. Pieni osa tarkastuksista on mahdollista suorittaa etänä tarkastelemalla valvontakohteen tietoja erilaisista asiakirjoista. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, jossa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia tai mikäli valvontakohteessa paikan päällä käymisellä ei saada lisäarvoa asian selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia voivat olla esimerkiksi virtuaalitilojen tarkastukset, uusintatarkastukset ja kotirauhan piirissä toimivien toiminnanharjoittajien tarkastukset. Toiminnan vaatimustenmukaisuuden selvittämiseksi suoritetaan tarvittaessa uusintatarkastus tai tarkastuksia.

Tarkastuksen sisältö määräytyy kohdetyypin ja voimassa olevan lainsäädännön mukaan. Tarkastus voi kohdistua esimerkiksi toimijan omavalvontaan ja sen kirjauksiin, tiloihin, olosuhteisiin, tuotteisiin ja toimintatapoihin. Tarkastettavat asiakokonaisuudet suunnitellaan ennen tarkastusta ja myös tarkastuksella esille tulevat asiat otetaan tarvittaessa huomioon. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää näytteiden ottoa ja mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi tai terveyshaittojen selvittämiseksi. Tarvittaessa tarkastuksessa käytetään apuna tarkastuslomaketta. Samalla tarkastuksella voidaan valvoa useamman lainsäädännön noudattamista.

Seuraavat asiat kuuluvat kaikkiin tarkastuksiin:

- Tarkastuksiin valmistautuminen ja käytössä oleviin asiakirjoihin perehtyminen
 - valvontakohdetta koskevat asiakirjat ja mahdolliset lupaehdot
 - mahdolliset valvontakohteelle annetut aikaisemmat huomautukset ja määräykset
 - mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen tulleet valitukset tms.
 - valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- Tarkastus paikan päällä kohteessa tai asiakirjatarkastuksena
- Tarkastuskertomuksen laatiminen ja keskitettyyn järjestelmään (Vati) siirtäminen (pois lukien eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta)
- Tarkastuksesta syntyneiden asiakirjojen tallentaminen Ylivieskan kaupungin sähköiseen arkistoon (Dynasty 10).

Jokaisesta tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, johon kirjataan tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen keskeiset havainnot, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset, sovellettu lainsäädäntö sekä tarvittaessa asianomaiselta toimijalta edellytettävät

toimet ja niiden määräajat, sekä perittävän tarkastusmaksun peruste ja sen valitusosoitus. Lisäksi kirjataan tarkastusajankohta, tarkastuksen suorittaja ja läsnäolijat. Tarkastuksen keskeiset havainnot pyritään käymään toiminnanharjoittajan kanssa suullisesti läpi tarkastuksen päätteeksi. Toimijoille voidaan varata mahdollisuus toimittaa viranomaiselle tarkastukseen liittyvää materiaalia kohteessa suoritettua tarkastuksen jälkeen, mikäli se on asian luonteen vuoksi tarkoituksenmukaista. Elintarvikevalvonnan tavoitteena on toimittaa tarkastuskertomus asiakkaalle 10 päivän sisällä, mikä tulee ottaa huomioon lisäselvitysten toimittamisen määräajoissa. Toimijoiden tasapuolisen kohtelun vuoksi määräaikaa ei tule yksittäisten toimijoiden kohdalla venyttää.

Toimijalle voidaan tarkastuksen perusteella antaa ohjausta ja neuvontaa tai korjauskehotuksia. Tarvittaessa toimijalle annetaan toimenpidemääräyksiä ja/tai kielloja sisältävä kirjallinen päätös säännösten vastaisen menettelyn korjaamisesta. Ennen päätöksen antamista suoritetaan asianosaisen kuuleminen hallintolain mukaisesti. Mikäli kyseessä on kiireellisiä toimia edellyttävä tilanne, voidaan kuuleminen suorittaa suullisesti paikan päällä ja antaa myös määräykset tai kiellot suullisesti. Tällöin päätös toimitetaan asianosaiselle viipymättä myös kirjallisena. Päätökseen liitetään aina muutoksenhakuohje tai valitusosoitus.

Tarkastukseen kuluneeseen aikaan lasketaan tarkastukseen valmistautuminen, itse tarkastus sekä tarkastuskertomuksen laatimiseen kulunut aika. Matka-aikaa ei huomioida varsinaisena tarkastukseen kuuluvana aikana, paitsi valtion toimeksiantotehtävissä. Matkoista aiheutuneet kustannukset huomioidaan työtunnin hintaa laskettaessa.

Tarkastusten lukumääräistä toteumaa seurataan toimintavuoden aikana neljännesvuosittain ja toteuma käydään läpi viranhaltijoiden kanssa. Toteuma raportoidaan myös ympäristöterveyslautakunnalle. Tarkastusten toteuma ja arvosanajakausma raportoidaan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointiraportissa.

2.3.3 Valvontakohteiden tarkastustiheydet

Tämän suunnitelman sisältämät tarkastustiheydet perustuvat Ruokaviraston ja Valviran toimialakohtaisiin ohjeisiin. Lisäksi tarkastustiheyksissä on otettu huomioon kohdekohtaiset riskit, kuten kohdassa 2.3.1 on kuvattu.

Kohdekohtainen tarkastustiheys määräytyy kohteen tosiasiallisten riskien perusteella. Hyvin toimiva oma- ja laadunvalvonta tai käyttötarkkailu sekä hyvin toimiva kiinteistöhuolto, hyvä turvallisuuskulttuuri ja johtaminen pienentävät riskiä ja tätä kautta suunnitelmallisen valvonnan tarvetta. Toisaalta toimijan laiminlyönnit tai toistuvat toimijaa koskevat valitukset voivat olla peruste nostaa tarkastustiheyttä.

2.3.4 Näytteenottosuunnitelma ja näytteenoton maksullisuus

Toimialakohtaisiin valvontasuunnitelmiin on kirjattu näytteenoton periaatteet sekä näytteenottosuunnitelma kohderyhmittäin. Näytteenoton maksullisuuden perusteet ja maksut on kirjattu ympäristöterveydenhuollon maksutaksaan.

Elintarvikelain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä suoritettavasta näytteenotto-toimenpiteestä ei peritä erillistä maksua. Näytteenottosuunnitelmaan kirjattujen näytteiden tutkimuskulut kohdistuvat toiminnanharjoittajille elintarvikelain 73 §:n mukaisesti. Tämä koskee myös suunnitelmallisten näytteenottoprojektien kriteereillä otettujen näytteiden tutkimuskuluja. Viranomaisen suorittamasta valvontasuunnitelman ulkopuolisesta erillisestä näytteenotosta peritään taksan mukainen maksu.

Terveysturvallisuuslain perusteella tehtävä valvontasuunnitelmaan sisältyvä näytteenotto ja mittaukset ovat toimijalle maksullisia terveysturvallisuuslain 50 a §:n nojalla. Taksan mukainen maksu peritään myös näytteenotosta ja mittauksesta, joka liittyy terveyshaittojen selvittämiseen tai haitan poistamisen varmistamiseen. Näytteiden tutkimuskulut maksaa toiminnanharjoittaja.

Valvontayksikössä on varauduttu häiriötilanteisiin liittyvään näytteenottoon ja laboratoriotutkimuksiin, esimerkiksi elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämiseksi. Niiden näytteenottotarvetta ei ole mahdollista suunnitella etukäteen.

2.3.5 Lausunnot

Ympäristöterveydenhuolto antaa lausuntoja toimialaansa koskevissa asioissa. Lausuntoja annetaan esimerkiksi rakennus- ja ympäristönsuojeluviranomaisen pyynnöstä. Lausuntoja annetaan vuosittain noin 30–35 kappaletta. Lausuntojen antaminen on terveyshaittoja ennalta ehkäisevää työtä.

2.4 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Elintarvikelaki ja terveysturvallisuuslaki edellyttävät, että valvontasuunnitelmassa esitetään hyväksytyt laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu. Laboratoriot nimeää ja hyväksyy Ruokavirasto. Ruokaviraston nimeämismenettely perustuu useisiin kansallisiin ja Euroopan unionin säädöksiin.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue tukeutuu laboratoriopalveluissa pääosin SeiLabin laboratorioihin Haapavedellä ja Seinäjoella. Palveluja, joita ko. laboratoriot eivät itse tuota, saadaan niiden kautta alihankintana. Asumisterveyteen liittyvät mikrobitutkimukset teetetään Työterveyslaitoksen Oulun laboratoriossa sekä THL:n ympäristömikrobiologian laboratoriossa Kuopiossa. Elintarvike- ja ympäristönäytteiden radioaktiivisten aineiden aktiivisuuspitoisuuksien (yksikkö becquerel, Bq) määrityksissä tukeudutaan Säteilyturvakeskuksen laboratorioon. Säteilyturvakeskus tarjoaa myös sisäilman radonmittauksia.

Laboratorioita ei ole viime vuosina kilpailutettu, koska näytemäärät ovat pieniä ja näytteiden tutkimuskustannukset alittavat kansallisen kynnsarvon. Näytteiden mahdollisimman helppo ja nopea kuljetus on tärkeää, minkä vuoksi mahdollisimman lähellä olevien tai kuljetuksen järjestäjien laboratorioden käyttäminen on perusteltua. Tutkimuksiin käytetään vain akkreditoituja laboratorioita. Asumisterveysnäytteiden tutkimuspaikka on valittu paitsi yleisten kriteereiden, myös laboratorion syvällisen osaami-

sen vuoksi. Tulosten vertailtavuus on parempi, kun tukeudutaan vain yhteen laboratorioon, jonka erityisosaamisaluetta asumisterveysnäytteiden tutkiminen on.

Seilab Oy:n laboratoriopalvelujen kanssa on tehty kirjallinen sopimus 18.12.2017 elintarvike- ja terveydensuojelulain valvonnan yhteydessä otettavien näytteiden tutkimisesta. Sopimus kattaa myös häiriötilanteiden, kuten epidemiatilanteiden takia tehtävät tutkimukset, varallaolon ja valmiuden tutkimuksiin virka-ajan ulkopuolella sekä näytteiden tutkimisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisen. Lisäksi sopimuksessa on sovittu siitä, että Seilab Oy kirjaa näytetulokset ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn tietojärjestelmään.

2.5 Pätevyyden varmistaminen, koulutus ja perehdytys

Valvontaohjelmakauden 2025–2028 yksi painopisteistä on osaaminen. Ympäristöterveydenhuollon toimintaympäristö on laaja, monialainen ja alati muuttuva, joten monipuolisen substanssiosaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen on tärkeää. Lisäksi tulee hallita hallinnollisten prosessien sujuva hoitaminen. Keskeisiin osaamisalueisiin kuuluvat myös työyhteisö- ja vuorovaikutustaidot.

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstön pätevyys ja se, että työntekijöillä on riittävä asiantuntemus toimenkuvansa mukaisten tehtävien hoitamiseen, varmistetaan rekrytoinnin yhteydessä. Kelpoisuusvaatimukset ovat ensisijaisesti terveydensuojelulain (763/1994) 7 §:n 3 momentin ja elintarvikelain (297/2021) 32 §:n mukaiset. Eläinlääkinnän henkilöstön pätevyysvaatimukset on kuvattu suunnitelman kohdassa 3.3.2. Osaaminen perustuu lainsäädännön edellyttämään tutkintoon, perehdytykseen, kouluttautumiseen ja yksikössä tapahtuvaan ajantasaisen tiedon ylläpitämiseen.

EU:n valvonta-asetus (625/2017) edellyttää, että virallista valvontaa ja muita virallisia toimia suorittavan henkilöstön on saatava toimivaltaansa kuuluvalla alalla asianmukaista koulutusta. Ympäristöterveydenhuollolle on varattu koulutusmäärärahoja, ja yksikölle on laadittu koulutussuunnitelma, jolla pyritään takaamaan kaikille tasapuoliset mahdollisuudet osallistua koulutuksiin määrärahojen puitteissa. Koulutussuunnitelmassa on otettu huomioon substanssiosaamiseen, hallinnolliseen osaamiseen, lainsäädännön muutoksiin, häiriötilannevarautumiseen, tietoturvaan, työhyvinvointiin ja asiakaspalveluun liittyvät koulutustarpeet. Valvontayksikössä pyritään valtakunnallisen valvontaohjelman suositteluun koulutuspäivien lukumäärään, joka on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden.

Merkittävä osa koulutuksista tapahtuu etäyhteyden välityksellä. Henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua myös lähikoulutuksiin, koska ne ovat koulutuksellisen annin lisäksi hyviä tilaisuuksia verkostoitumiseen. Maksuttomiin koulutuksiin ja aluehallintoviraston työkokouksiin sekä keskusviranomaisen koulutuksiin osallistutaan silloin, kun koulutus on työtehtävien hoidon kannalta oleellinen. Koulutuksiin osallistumista seurataan Personec F OSS – järjestelmän avulla.

Ympäristöterveydenhuollolla on perehdytysuunnitelma ja erilliset perehdytysohjeet terveysvalvonnalle, valvontaeläinlääkinnälle ja praktikkoeläinlääkäreille. Lisäksi perehdytyksessä käydään läpi Ylivieskan kaupungin yleiset perehdytysohjeet. Sijaisten kanssa käydään läpi myös merkittävimmät työn vaarat ja riskit.

2.6 Ympäristöterveydenhuollon valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät

Valvontaohjelmakauden 2025–2028 yhtenä tavoitteena on tietoperusteinen valvonta. Tavoitteella korostetaan viranomaisten tietojärjestelmiin tekemien kirjausten luotettavuuden ja oikeellisuuden tärkeyttä. Tavoitteella korostetaan myös valvonnassa syntyneiden tietojen oma-aloitteista hyödyntämistä valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seurannassa ja sen jatkuvassa parantamisessa.

Valvontayksikkö kirjaa valvonnan kohteet ja valvontatiedot ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmään (VATI), josta asiakkaalle lähetetään tarkastuspöytäkirja sähköisesti. Toimijan pyynnöstä pöytäkirja lähetetään toimijalle myös kirjeitse. Tarkastuskertomukset arkistoidaan Ylivieskan kaupungin sähköiseen arkistointijärjestelmään Dynasty 10:een.

2.7 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on terveyshaittojen ehkäiseminen. Mahdollisista terveyshaitoista viestiminen sekä toimijoille että kansalaisille on tärkeää. Viestintään kuuluvat sekä sisäinen että ulkoinen viestintä. Yksikön sisäistä tiedonkulkua palvelevat terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon viikkopalaverit, koko henkilöstön yksikköpalaverit, ympäristöterveydenhuollon johtajan käynnit eläinlääkäreiden vastaanotoilla sekä sähköposti- ja puhelinkontaktit. Tietyn aiheen ympärille rakentuvia palavereja pidetään tarpeen mukaan. Henkilöstöä ohjeistetaan seuraamaan Ylivieskan kaupungin intranet-sivuja.

Ulkoiseen viestintään kuuluvat asiakaspalvelu, neuvonta ja opastus sekä tiedottaminen. Jokainen työntekijä on omalta osaltaan vastuussa asiakaspalvelusta, neuvonnasta ja opastuksesta. Neuvontaa ja opastusta annetaan sähköpostitse, puhelimitse ja valvontakäyntien, eläinlääkäreiden osalta sairaa- ja terveydenhuoltokäyntien, yhteydessä.

Ympäristöterveydenhuollon internet-sivut ovat Ylivieskan kaupungin internet-sivujen alla osoitteessa www.ylivieska.fi/asuminen-ja-ymparisto/elainlaakarit-ja-terveysvalvonta/. Ylivieskan kaupungin muita viestintäkanavia ovat mm. Facebook, Instagram sekä X, joita käytetään tarpeen mukaan. Terveysvalvonnalla on myös oma kanava Facebookissa ja Instagramissa. Lisäksi Nivalan eläinlääkäreillä on omat Facebook-sivut. Ympäristöterveydenhuolto viestii säännöllisesti uimavesituloksista sekä perinteisen median että nettisivujen ja sosiaalisen median välityksellä. Uutisluonteisissa asioissa medialle (sanomalehdet, radio) laaditaan tarvittaessa tiedotteita, joiden pohjalta medially on mahdollisuus tehdä asiasta uutinen. Niin lehdistön kuin muun

median ympäristöterveydenhuoltoa koskeviin haastattelu- ja lausuntopyyntöihin suhtaudutaan positiivisesti.

Keskusviranomaisiin pidetään yhteyttä lähinnä ohjeistusta tai ohjeistusten tarkentamista vaativissa asioissa.

Ylivieskan kaupungin yleinen viestintämalli soveltuu sellaisenaan myös ympäristöterveydenhuollon käyttöön. Ylivieskan kaupungin tasolla viestinnästä vastaa hallintojohtaja, ja yksiköt vastaavat omaan toimialaansa kuuluvasta viestinnästä. Häiriötilanneviestintä on osa häiriötilannevarautumista. Häiriötilannesuunnitelmassa on suunnitelma ja ohjeet viestinnästä ja johtamisesta häiriötilanteen aikana. Viestintäohjeet sisältävät tiedotusvälineiden yhteystiedot.

Ympäristöterveydenhuollon virallisesta tiedottamisesta vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja tai hänen varahenkilönsä:

Päivi Pyykönen, ympäristöterveydenhuollon johtaja, puh. 044 419 5026, sähköposti paivi.pyykonen(at)ylivieska.fi.

Piia Junnikkala (varahenkilö), terveystieteiden johtaja, puh. 044 419 5823 sähköposti piia.junnikkala(at)ylivieska.fi.

2.8 Valvonnan maksullisuus

Tämän suunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajille pääsääntöisesti maksullista. Maksullisuus perustuu toimialan lainsäädäntöön. Maksullisuus koskee elintarvike- ja terveydensuojelulain nojalla tehtäviä tarkastuksia, myös etänä tehtäviä tarkastuksia ja uusintatarkastuksia, hakemusten ja ilmoitusten käsittelyä ja näytteiden tutkimista. Maksun suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia, jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu. Elintarvikevalvonnan maksuista säädetään elintarvikelain 72 ja 73 §:ssä ja terveydensuojelulain mukaisista maksuista terveydensuojelulain 50 ja 50 a §:ssä. Tarkastusten maksullisuutta on kuvattu kappaleessa 2.3.4.

Elintarvikelainsäädännön ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin virallisesta valvonnasta perittävistä maksuista säädetään valvonta-asetuksen (2017/625) 79–80 artikloissa. 79 artiklan mukaan toimivaltaisten viranomaisten on perittävä tietynlaisesta virallisesta valvonnasta pakollisia maksuja. Sääntelyn tarkoituksena on vähentää virallisen valvonnan järjestelmän riippuvuutta julkisesta taloudesta. Valvonta-asetuksen 80 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat eräin poikkeuksin periä muitakin kuin 79 artiklassa tarkoitettuja maksuja kattakseen virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista aiheutuvat kustannukset. Valvonnasta perittävien pakollisten maksujen suuruus täsmennetään kansallisissa maksuasetuksissa.

Osa eläinsuojeluvalvonnasta, eläintautivalvonnasta ja sivutuotevalvonnasta on valvontakohteelle maksullista. Maksullisia valvontatoimia ovat mm. kunnaneläinlääkärin

antamat eläinterveystodistukset, säännösten noudattamatta jättämisestä johtuvat ylimääräiset tarkastukset ja osa eläinten hyvinvointilain mukaisista uusintatarkastuksista.

Kunnan suorittamasta valvonnasta vuosittain perittävästä valvonnan perusmaksusta säädetään elintarvikelain 72 §:ssä, terveydensuojelulain 50 §:ssä ja tupakkalain 91 §:ssä. Suunnitelmallisen elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisen valvonnan piirissä olevalta valvontakohteelta maksu on 150 €. Maksua ei peritä alkutuotannon toimijoilta, yleishyödylliseltä yhteisöltä eikä kyläkaupoilta. Tupakkalain mukaisilta valvontakohteilta peritään vuosittainen, myyntipistekohtainen valvontamaksu, jonka suuruus on 500 euroa. Perusmaksu on luonteeltaan veronomainen ja se peritään kalenterivuoden alussa. Ympäristöterveydenhuollon resursseja kuluu myös maksuttomien lausuntojen, neuvonnan ja ohjauksen antamiseen, joten maksutuotoilla on merkitystä resurssien turvaamisessa.

Valtio korvaa kunnille aiheutuneet kustannukset sellaisista Ruokaviraston kuntien toimeenpantaviksi ohjaamista elintarvikevalvonnan tarkastuksista, näytteenotoista, tutkimuksista ja selvityksistä, jotka tässä laissa säädetään Ruokaviraston tehtäviksi tai jotka liittyvät säädösten tai Ruokaviraston ohjeiden valmisteluun.

Valvontamaksut ovat arvonlisäverottomia, koska laskutusperusteena on viranomaisytyö. Lainsäädännön perusteluissa katsotaan valvontamaksuja tarvittavan kattamaan valvonnasta aiheutuneita kustannuksia ja erityisesti parantamaan valvonnan resursointia. Maksut peritään ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän taksan mukaisesti. Maksutaksa on nähtävissä ympäristöterveydenhuollon toimistossa, Tasangontie 21, Ylivieska ja sähköisesti Ylivieskan kaupungin internet-sivuilla. Kohdetyyppikohtaisen tarkastussuunnitelman perusteella voidaan arvioida valvontamaksun suuruus. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksaa päivitetään tarpeen mukaan.

2.9 Viranomaistehtävien delegoinnit

Ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisena viranomaisena Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella toimii kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta.

Ympäristöterveyslautakunta on tehnyt päätöksen toimivallan siirtämisestä viranhaltijoille ympäristöterveydenhuollon lakisääteisissä viranomaistehtävissä 16.6.2025 (§ 28). Yhteistoiminta-alueella viranomaistehtävien delegointi viranhaltijoille on tehty mahdollisimman kattavasti valvontatoimenpiteiden joustavan ja tarkoituksenmukaisen käytön varmistamiseksi. Pääosa delegoinneista on tehty terveysinsinööreille, valvontaeläinlääkärille ja ympäristöterveydenhuollon johtajalle ja tietyiltä osin praktikkoeläinlääkäreille.

2.10 Asiakaspalaute ja toiminnan kehittäminen

Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on asiakaslähtöinen, sujuva ja laadukas toiminta kaikilla ympäristöterveydenhuollon osa-alueilla. Vuoden 2026 yhtenä painopisteinä on asiakaspalautteen kerääminen ja asiakastyytyvyyden selvittäminen.

Eläinlääkintähuollon Ylivieskan toimipisteessä on asiakkaiden saatavilla palautelomakkeita, jotka voidaan palauttaa lukittuun laatikkoon. Ympäristöterveydenhuollon johtaja kerää palautetut lomakkeet ja kokoaa ne yhteen. Asiakkaat voivat antaa palautetta toiminnasta myös sähköpostitse ja puhelimitse. Myös suullisesti ja kaupungin kirjaimon kautta tullut palaute käsitellään ja otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Ylivieskan kaupungilla on PRO24-järjestelmä työturvallisuuteen liittyvien ilmoitusten tekemistä varten. Ympäristöterveydenhuollon johtaja käsittelee saapuneet ilmoitukset ja niissä esille tulleet asiat otetaan huomioon työn vaaroja ja riskejä arvioitaessa.

Eläinlääkintähuoltoa ja valvontaa koskevat valitukset ohjataan ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka käsittelee muut, kuin itseään koskevat valitukset. Mikäli asiaan liittyy korvausvaatimuksia, edetään asiassa Ylivieskan kaupungin hallintosäännön 85 §:n mukaisesti. Asian koskiessa eläinlääkinnässä tapahtunutta vahinkoa tai hoitovirheepäilyä pyydetään tarvittaessa lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.

2.11 Toiminta häiriötilanteissa

Yksi valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteistä ohjelmakaudella 2025–2028 on varautuminen. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö velvoittaa kunnallisia viranomaisia ja toimijoita laatimaan suunnitelmia varautumisesta häiriötilanteisiin (elintarvikelaki 18 ja 27 §, eläintautilaki 18 ja 69 §, terveydensuojelulaki 8 §, valvonta-asetus (EU) 2017/625 art 115).

Ympäristöterveydenhuollolle on keväällä 2025 laadittu varautumissuunnitelma häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalle. Ympäristöterveyslautakunta on hyväksynyt suunnitelman 14.4.2025 (§ 21). Suunnitelma on liitetty Ylivieskan kaupungin valmiussuunnitelmaan, ja se on toimitettu kaikille yhteistoiminta-alueen jäsenkunnille. Suunnitelma on ei-julkinen.

Häiriötilanteiden hoidon käytännön toimet on kuvattu tarkemmin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden (Helmi, Kalajoki, Ylivieska ja Haapajärvi) laatimassa häiriötilannesuunnitelmassa. Yhteisen suunnitelman laatiminen on ollut perusteltua mm. siksi, että osa häiriötilanteista on omiaan koskettamaan laajempaa, kuin yhden valvontayksikön aluetta. Suunnitelma on laadittu vuosina 2009–2010, ja sitä päivitetään säännöllisesti, vähintään vuosittain. Suunnitelma sisältää sekä yhteistoiminta-alueiden yhteisiä että valvontayksikkökohtaisia osioita. Suunnitelma on tällä hetkellä kaikkien yhteistoiminta-alueiden yhteiskäytössä Teams-alustalla. Häiriötilannesuunnitelma on myös kirjallisena ympäristöterveydenhuollon toimistolla Tasangontiellä. Häi-

riötilannesuunnitelma sisältää yleisen osan, toimialakohtaisia ohjeita sekä ohjeita johtamiseen ja tiedottamiseen. Suunnitelma on ei-julkinen.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yksikön tavoitteena on varautumisyhteistyö yhteistoiminta-alueen kuntien ja sidosryhmien kanssa. Tavoitetta on tarkoitus edistää yhteistyöpalaverien, ja ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma on tarkoitus yhteensovittaa jäsenkuntien varautumissuunnitelmien kanssa. Tavoitteena on, että henkilöstö osallistuu vuosittain häiriötilanne- / valmiusharjoituksiin.

Ympäristöterveydenhuolto on edustettuna myös valmius- ja yhteistyöryhmässä, jossa on Ylivieskan kaupungin lisäksi toimijoita eri sektoreilta. Ympäristöterveydenhuollon johtaja on jäsenenä Ylivieskan kaupungin laajennetussa johtoryhmässä.

2.11.1 Epidemioiden selvittäminen

Valtioneuvoston asetuksen elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011, muutos 978/2022) 3 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen on yhdessä tartuntatautien vastustamisesta kunnan alueella vastaavan viranomaisen kanssa ennalta varauduttava elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviäviin epidemioihin ja sovittava niitä koskevan selvitystyön järjestämisestä. Em. asetuksen 4 §:n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä, jonka kokoonpano on määritelty asetuksessa. Työryhmän nimeää kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta. Työryhmä on nimeltään hygieniatyöryhmä.

Hygieniatyöryhmän tehtävänä on mm. elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittäminen. Hygieniatyöryhmä toimii tarvittaessa myös laajemmin häiriötilannetyöryhmänä. Työryhmään kutsutaan mukaan myös kuntien edustaja, mikäli tilanne koskettaa erityisesti suurta joukkoa kuntalaisia.

Hygieniatyöryhmä pitää toimintavalmiutta yllä kokoontumalla säännöllisesti 2–3 kertaa vuodessa ja lisäksi tarpeen mukaan akuuttitilanteissa. Kokoonkutsujana toimii ympäristöterveydenhuollon johtaja.

Hygieniatyöryhmä kokoontuu seuraavalla kokoonpanolla:

- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohteen tartuntataudeista vastaava lääkäri / lääkärit
- Pohteen aluehygieniahoitaja
- ympäristöterveydenhuollon johtaja
- valvontaeläinlääkäri
- terveysinsinöörit
- alueen vesihuollosta vastaavien tahojen edustajat yhteistoiminta-alueen kunnista
- asiantuntijaksi kutsutaan tarvittaessa esimerkiksi siivoustyön, jätehuollon ja työterveyshuollon edustajia

Varahenkilöinä toimivat jäsenen tehtäviä kulloinkin hoitavat sijaiset tai erikseen nimeytyt varahenkilöt.

Talousarviossa on varauduttu ennalta asiantuntijapalveluista mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

2.12 Valvontasuunnitelman hyväksyminen

Valvontasuunnitelman suunnittelukaudelle ja vuosittaiset päivitykset hyväksyy Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen ympäristöterveyslautakunta kalenterivuosittain. Hyväksyessään valvontasuunnitelman asianomainen viranomainen myös kirjaa suunnitelman toteutumisen seurantatavan.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö ei edellytä toimijoiden kuulemista valvontasuunnitelmasta, mutta hallintolain 41 §:n mukaisesti viranomaisen tulee tarjota vaikuttamismahdollisuuksia elinympäristöön, työnteeseen ja muihin oloihin vaikuttavista asioista. Valvontasuunnitelmaluonnos julkaistaan ennen lautakuntakäsittelyä Ylivieskan kaupungin verkkosivuilla, ja siten tarjotaan toiminnanharjoittajille ja kansalaisille mahdollisuus kommentoida luonnosta.

2.13 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Ympäristöterveyslautakunta arvioi tietoonsa saatetun valvontasuunnitelman toteutumisen helmikuun loppuun mennessä. Arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

- Suunnitellun toiminnan ja valvonnan tehokkuus ja kattavuus
 - valtakunnallisten ja omien tavoitteiden toteutuminen
 - valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset
 - kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus
- Tarkastusten ja näytteiden määrät suhteessa valvontasuunnitelmaan
 - toteutuneiden tarkastusten lukumäärä
 - näytteiden ja analyysien lukumäärä
 - valvontahankkeisiin osallistuminen ja niiden toteutuminen
 - trendiseuranta
- Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus
 - valvonnan tavoitteiden saavuttaminen
 - painopisteiden valvonnan toteutuminen
 - valvonnan vaikuttavuuden arviointi
- Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen
 - valvonnasta kertyneet maksutulot toimialoittain
 - valvonnasta saatujen tulojen kohdentaminen
- Voimavarat
 - erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta toimialoittain
 - valvonnan tehokkuuden toteutuminen
 - voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuksiin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan

- selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty suunnitelmalliseen valvontaan ja kuinka paljon muihin tehtäviin
- Toiminnan kehittämistarpeet
 - kehittämistarpeiden analysointi
 - suunnitelma toimenpiteistä, joilla tilannetta voitaisiin parantaa seuraavana toimintavuonna
- Mahdolliset toiminnan tarkastamiset ja muu saatu palaute
 - eri palautteista saadut hyvät käytännöt sekä kehitettävät ja korjattavat asiat

Valtakunnallisesta ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmästä (VATI) saadaan tilasto- ja vertailutietoa siitä, millaista valvontayksikön toiminta on ollut suhteessa muihin valvontayksiköihin Suomessa. Arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laatimisessa.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan ja valvonnan toteumatietoja käydään läpi yksikköpalaverissa säännöllisesti. Toteumatiedot viedään ympäristöterveyslautalle tiedoksi vähintään neljännesvuosittain. Tämän lisäksi strategisten tavoitteiden toteutumista tarkastellaan vuosikertomuksessa.

2.14 Raportointi

Ympäristöterveyslautakunta käsittelee valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin. Vuoden 2025 osalta arviointiraportti lähetetään Ruokaviraston kirjaamoon ja jatkossa raportti tallennetaan vuosittain ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä VYHAan maaliskuun loppuun mennessä. Eläinlääkintähuollon suunnitelma sisältää tarkemman kuvauksen eläinlääkäripalvelujen ja eläinlääkintähuollon valvontatehtävien raportoinnista.

3. ELINTARVIKEVALVONTA

3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja suunnittelu

Elintarvikevalvonnan tavoitteena on suojella kuluttajien terveyttä ja taloudellisia etuja, varmistaa elintarvikkeiden ja elintarvikekontaktimateriaalien turvallisuus ja elintarvikkeiden hyvä laatu sekä niistä annettavien tietojen riittävyys ja oikeellisuus. Elintarvikelain tarkoituksena on lisäksi edistää lain soveltamisalan osalta elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Valvontaa kohdennetaan elintarvikealan toimijoihin elintarvikkeiden kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa. Toimijat ovat vastuussa omasta toiminnastaan ja käsittelemiensä elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuudesta. Virallisen valvonnan tehtävä on varmistaa, että lainsäädännön vaatimuksia noudatetaan ja että riskien hallintaan käytetään oikeita ja riittäviä menetelmiä.

Valvonnan perustana ovat EU:n valvonta-asetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625), EU:n elintarvikelainsäädäntö, kansallinen elintarvikelaki (297/2021) ja sen nojalla annetut asetukset sekä Ruokaviraston ohjeet. Valvonnassa noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita.

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta toimialueellaan. Kunnissa ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla valvontatehtävää hoitaa kunnan määräämä lautakunta tai muu monijäseninen toimielin. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella monijäsenisenä toimielimenä toimii kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta. Lautakunnalla on oikeus siirtää toimivaltaansa edelleen alaisilleen viranhaltijoille elintarvikelain 27 §:n mukaisesti. Valvontaviranomainen on delegoinut toimivaltaansa alaisilleen viranhaltijoille valvontatoimien sujuvan hoitamisen mahdollistamiseksi.

Elintarvikelain (297/2021) 39 §:n mukaan valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi elintarvikelaissa tarkoitettut valvontaviranomaiset laativat vastuullaan olevaa elintarvikevalvontaa koskevat valvontasuunnitelmat. Valvontaviranomaisten tulee huolehtia suunnitelmien yhteensovittamisesta siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit, ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Elintarvikelain 38 §:n mukaan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet. Valvontasuunnitelmat on päivitettävä tarvittaessa. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella suunnitelma päivitetään vuosittain.

Elintarvikevalvontasuunnitelmassa on otettu huomioon seuraavat seikat:

- lainsäädännön vaatimukset, valvonnan yleiset periaatteet ja tavoitteet;
- ympäristöterveydenhuollon yhteisen monivuotisen valtakunnallisen valvontaohjelman tavoitteet, teemat ja ohjeet valvontasuunnitelmista;

- elintarvikevalvonnalle yhteisesti asetetut erityiset kehittämisteemat ja niistä johdetut valvonnan painopisteet;
- valvontakohteet, niiden riskiluokitus ja tarkastustiheys;
- muut viralliset toimet, mukaan lukien yritysten ohjaus ja neuvonta;
- mahdollinen ennakoinnaton työ, esimerkiksi epäilyyn perustuva valvonta, takaisinvedot, ruokamyrkytysten selvittäminen ym. valvontapyynnöt;
- aikaisemmat valvontatulokset, auditointi-, arviointi-, ja asiakaspalaute ja niiden edellyttämät korjaavat toimenpiteet;
- toimintaympäristön ja siinä tapahtuvien muutosten vaikutus toimintaan
- kunnan omat strategiset tai muut tavoitteet.

3.2 Valvontakohteet

Kunnan valvontaviranomainen ylläpitää rekisteriä valvomistaan alkutuotantopaikoista ja elintarvikehuoneistoista sekä rekisteröidystä elintarvikekontaktimateriaalitoiminnasta elintarvikelain 79 ja 80 §:n mukaisesti. Elintarvikevalvonnan valvontakohteet ja niiden tarkastustiheydet on kirjattu excel-taulukkoon toimintatyypeittäin. Valvojat käyttävät taulukkoa apuna oman työnsä suunnittelussa, ja siitä seurataan tarkastusten toteutumista. Taulukkoa päivitetään sitä mukaa, kun tarkastuksia tehdään.

Kaikki elintarvikevalvonnan kohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään eli Vatiin. Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden lukumäärä, tarkastustiheys ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 2.

3.3 Valvonnan riskiperusteisuus ja kohteiden tarkastustiheys

Elintarvikevalvonta on riskiperusteista. Valvontakohteiden riskiluokittelussa käytetään pohjana Ruokaviraston uusinta riskiluokitusohjetta (Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen, ohje/versio 1028/04.02.00.01/2022/6 18.1.2023). Elintarvikevalvontaa suunnataan enemmän kohteisiin, joissa on elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskejä. Vastaavasti valvontaa voidaan keventää kohteissa, joissa tällaisia riskejä ei ole tai joissa ne ovat vähäisiä tai hallinnassa. Jos elintarvikehuoneistossa on useita eri toimintoja, määräytyy tarkastustiheys pääsääntöisesti riskialtteen toiminnan mukaan.

Valvontatarvetta ja riskejä arvioitaessa otetaan huomioon erityisesti seuraavat seikat:

- elintarviketoiminnan luonne ja laajuus
- elintarvikkeen ja / tai kontaktimateriaalin tyyppi
- elintarviketoiminnan kohderyhmä
- tuotantoon, valmistukseen, tarjoiluun ym. liittyvät tekijät
- edellisiin liittyvät vaarat ja niiden toteutumisen todennäköisyys
- valvontahistoria
- omavalvonnan toimivuus

Valvontasuunnitelman liitteeseen 2 kirjatut vuosittaisten tarkastusten lukumäärät perustuvat riskinarvioinnin perusteella määritettyyn todelliseen tarpeeseen. Käytännössä taulukon mukaisten tarkastustiheyksien toteuttaminen on haasteellista, koska aiemmilta vuosilta siirtyneet tarkastukset siirtyvät seuraavalle vuodelle, ja osa valvontaresursseista on välttämätöntä suunnata akuuttivalvontaan. Tarkastuksia priorisoidaan niin, että riskialtteimmat kohteet tulevat tarkastetuiksi ja akuuttivalvonta hoidetuksi.

3.4 Valvonnan toimeenpano

3.4.1 Valvontakohteiden ilmoittaminen, rekisteröinti ja hyväksyminen

Ilmoittaminen

Ilmoitusvelvollisuus koskee elintarvikelain 8 §:n mukaista rekisteröityä alkutuotantoa, 10 §:n mukaista rekisteröityä elintarviketoimintaa ja 13 §:n mukaista rekisteröityä kontaktimateriaalitoimintaa.

Toimijoita ohjataan tekemään ilmoitukset ympäristöterveydenhuollon sähköisen ilppa-ilmoituspalvelun kautta. Ilmoitus toiminnan rekisteröintiä varten tulee tehdä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Tieto elintarviketoiminnan rekisteröinnistä tallennetaan Vati-järjestelmään ja toimijalle ilmoitetaan tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti.

Alkutuotantopaikan sijaintikunta käsittelee alkutuotantoilmoituksen ja tallentaa tiedot alkutuotannon rekisteröinnistä Vati-järjestelmään. Mikäli kunta saa tiedon elintarvikkeiden alkutuotannosta toiselta viranomaiselta, ilmoitetaan siitä alkutuotannon toimijalle.

Elintarvikehuoneiston sijaintikunta käsittelee elintarviketoimintaa koskevan ilmoituksen. Poikkeuksen muodostavat liikkuvat elintarvikehuoneistot, virtuaalihuoneistot (toimijat, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana) ja elintarvikehuoneistot, jossa pelkästään kuljetetaan tai säilytetään elintarvikkeita yhdessä tai useammassa kuljetusajoneuvossa tai kontissa. Näiden toimijoiden ilmoitukset käsittelee toimijan kotikunta. Jos toimijalla ei ole kotipaikkaa Suomessa, elintarviketoimintaa koskevan ilmoituksen käsittelee se kunta, jonka alueella elintarviketoiminta aloitetaan.

Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toimipaikan sijaintikunnalle.

Siinä, onko elintarviketoiminta rekisteröitävää vai ei, tukeudutaan Ruokaviraston ohjeeseen 836/04.02.00.01/2022/4, voimaantulopäivä 2.10.2024.

Hyväksyminen

Hyväksymismenettely koskee elintarvikelain 11 §:n mukaisia hyväksytyjä elintarvikehuoneistoja ja 9 §:n mukaista hyväksyttyä itujen alkutuotantoa. Hyväksymismenettelyssä noudatetaan Ruokaviraston Elintarvikehuoneisto hyväksyminen -ohjetta 4215/04.02.00.01/2021, voimaantulopäivä 4.2.2022.

Eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevien laitosten on haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle. Laitoksen hyväksyy kyseisen laitoksen sijaintikunta. Hyväksymismenettely ei koske alkutuotannon toimijoita, jotka harjoittavat elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäistä elintarvikkeiden valmistusta tuottamistaan alkutuotannon tuotteista. Tällaisista elintarvikehuoneistoista on kuitenkin tehtävä ilmoitus rekisteröintiä varten toimivaltaiselle viranomaiselle.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tekee päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, jollei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Viranomainen voi asettaa päätöksessään ehtoja vaarojen ehkäisemiseksi. Viranomainen tallentaa tiedot elintarvikehuoneiston hyväksymisestä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti. Kunta ilmoittaa hyväksymänsä elintarvikehuoneiston Ruokavirastolle, joka antaa elintarvikehuoneistolle hyväksymisnumeron.

Alkutuotannon toimijan, joka harjoittaa itujen alkutuotantoa, on haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Pienimuotoisen toiminnan osalta edellytetään ilmoitusta. Yhteistoiminta-alueella ei tällä hetkellä ole itujen alkutuotantoa harjoittavia toimijoita.

Tiedottaminen

Elintarvikelain 12 §:n mukaan elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä rekisteröidyssä tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Saapuneet ilmoitukset tallennetaan Vatiin ja arkistoidaan.

3.4.2 Tarkastukset ja niiden sisältö

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta perustuu pitkälti elintarvikealan toimijan omavalvonnan valvontaan. Vastuu toiminnan säädöstenmukaisuudesta on aina toimijalla itsellään. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta, kuten valvonta-asetuksen artiklan 9 kohta 4 edellyttää. Valvonnasta voidaan perustellusta syystä, tarpeen vaatiessa ilmoittaa kohteelle etukäteen, mikäli se ei vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

Tarkastuksilla valvotaan elintarvikelainsäädännön noudattamista. Ruokavirasto on laatinut valvonnan yhdenmukaistamiseksi valtakunnalliset Oiva-arviointiohjeet. Tarkastettavia Oiva-rivejä on 60, ja ne sisältävät yli 200 tarkastettavaa arviointikohtaa. Elintarvikelain 27 §:n mukaan kunnallisen elintarvikevalvontaviranomaisen on julkaistava suorittamansa elintarvikevalvonnan tulokset Ruokaviraston määräämällä tavalla. Ruokavirasto on määrännyt, että elintarvikevalvonnan tulokset tulee julkaista niin sanottuina Oiva-raportteina. Tarkastusten havainnot kirjataan Vatiin, joka koostaa niistä määrämuotoisen Oiva-raportin. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahy-my.fi – sivustolla. Oiva-arviointiasteikko koostuu neljästä erilaisesta hymiöstä, jotka on nimetty seuraavasti: A – Oivallinen, B – Hyvä, C – Korjattavaa ja D – Huono. Kaikki Oiva-ohjeiden sisältämät arviointikohdat pyritään resurssien puitteissa tarkastamaan vähintään kerran kolmessa vuodessa, priorisoiden asioita, jotka todennäköisimmin voivat vaarantaa elintarviketurvallisuutta tai johtaa kuluttajia harhaan. Ohjeiden tulkintaa käydään läpi sisäisesti ja muiden valvontayksiköiden valvojien, ja tarvittaessa keskusviranomaisen kanssa, jotta yksikön linja olisi yhdenmukainen muiden valvontayksiköiden kanssa.

Tarkastuksesta ja sen sisällöstä kerrotaan myös tämän suunnitelman yhteisessä osiossa, kohdassa 2.3.2.

Laitokseksi hyväksyttävän elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Laitoksen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta laitoksessa täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Hyväksymistarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi, täyttääkö laitos lainsäädännön vaatimukset ja hyväksymisen edellytykset.

Ilmoitetun elintarvikehuoneiston ensimmäinen tarkastus

Tavoitteena on, että ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen valvontaviranomainen tekee elintarvikehuoneistoon ensimmäisen tarkastuksen viimeistään 6 kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Mikäli tämä ei resurssien puitteissa ole mahdollista, priorisoidaan kohteita, joissa riski elintarviketurvallisuudelle arvioidaan ilmoituksen perusteella suurentuneeksi. Tarkastusajankohdan päättää kohdetta valvova viranhaltija toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista osana ilmoituksen käsittelyä, jolloin kyseessä on samalla neuvonta- ja ohjauskäynti.

Elintarvikehuoneistossa ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioidaan erityisesti, vastaavatko toiminnan luonne, toimintatyyppit ja laajuus ilmoitettua.

Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen kohteelle tehdään riskinarviointi, ja jatkossa kohdetta valvotaan suunnitelman mukaisin säännöllisin tarkastuksin.

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan elintarvikelainsäädännön mukaisuutta huomioiden ilmoitetun tai hyväksytyn toiminnan luonne.

Tarkastuksiin valmistaudutaan perehtymällä kohteessa suoritettujen aiempien tarkastusten tarkastuskertomuksiin ja mahdollisten näytteiden tuloksiin sekä perehtymällä kohdetta koskevaan lainsäädäntöön ja tarkastusohjeisiin. Mikäli kohteella on nettisivut ja /tai se markkinoi itseään sosiaalisessa mediassa, voidaan näitä kanavia tarkastella ennen tarkastusta tai sen jälkeen.

Tarkastuksessa tehdään aistinvaraisia havaintoja kohteen tiloista, olosuhteista, toimintatavoista ja omavalvonnasta sekä keskustellaan näistä toimijan kanssa. Tarvittaessa perehdytään toimintaa koskeviin asiakirjoihin, suoritetaan mittauksia ja otetaan näytteitä. Kaikki tarkastukset sisältävät neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista. Tarkastuksen havainnot pyritään vetämään yhteen suullisesti kohteessa tarkastuksen päätteeksi.

Alkutuotannon tarkastus

Elintarvikelain mukaista suunnitelmallista alkutuotannon valvontaa kohdennetaan pelkästään maidontuotantotiloihin. Maitotilojen valvontavelvoite tulee komission täytäntöönpanoasetuksesta ((EU) 2019/627 art. 49), ja niitä valvoo kuntaan virkasuhteessa oleva eläinlääkäri (VNA 312/2021, 5 §). Maidontuotantotilojen hygieniatarkastus suoritetaan viiden vuoden välein pois lukien tilat, jotka myyvät raakamaitoa suoraan kuluttajille; näiden tilojen tarkastusväli on lyhyempi, ja riippuu myydyn raakamaidon määrästä. Maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksilla tarkastetaan kaikki toimintaa koskevat asiakohdat Ruokaviraston alkutuotannon ohjeiden mukaisesti. Valvonnasta vastaa pääasiallisesti valvontaeläinlääkäri.

3.4.3 Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei korjaa toimintaansa elintarvikesäännösten mukaiseksi eivätkä neuvot ja kehotukset osoittaudu riittäviksi toimenpiteiksi epäkohtien korjaamiseksi. Elintarvikelain mukaisia pakkokeinoja ovat mm. määräykset (55 §), kiellot (56 §), markkinoilta poistaminen (57 §), haltuunotto (58 §) ja käyttöä ja hävittämistä koskeva päätös (59 §), joiden osalta toimivalta on delegoitu viranhaltijoille. Elintarvikelain 67 §:n (elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu) ja 68 §:n (uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka) mukainen toimivalta on ympäristöterveyslautakunnalla. Toimivaltainen valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan vähintään 300 euron ja enintään 5 000 euron elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun elintarvikelain 67 §:ssä määritellyissä tapauksissa. Seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus. Seuraamusmaksua ei saa määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esituttokinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio.

Määräysten ja kieltojen antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, ja kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä noudatetaan valvonta-asetusta (625/2017), elintarvikelakia ja hallintolakia (434/2002) sekä Ruokaviraston ohjeistuksia.

Mikäli elintarviketurvallisuutta vaarantava teko tai laiminlyönti on vakava, ja kyseessä on niskoittelu viranomaisen kieltoja ja määräyksiä vastaan, tehdään asiasta esitutkimustapyyntö poliisille.

3.4.4 Näytteenotto

Hyväksytyille eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleville laitoksille laaditaan vuosittain laitoskohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Myös muiden kohteiden osalta voidaan laatia riskiperusteisesti suunnitelma näytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi. Näytteenoton tarkoituksena on varmentaa toiminnanharjoittajan omavalvonnan näytteenoton asianmukaisuutta ja kattavuutta. Mikäli valvontaviranomainen toteaa, että toiminnanharjoittajan omavalvontana suorittama näytteenotto on riittävää ja näytteenoton tulokset hyväksyttäviä, voidaan viranomaisen suorittamasta näytteenotosta luopua.

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto sisältyy toimijalta perittävään valvonnan vuosimaksuun. Näytteiden tutkimisesta peritään maksu toimijalta. Näytteenottosuunnitelma on taulukossa 5.

Käytettävät laboratoriot on kerrottu valvontasuunnitelman yhteisessä osiossa.

Taulukko 4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2026

Näyte- tyyppi	Kohderyhmä	Näyte	Näyte- mää- rä/ kohde/ vuosi	Analyysit
Elintarvike	Maitoalan laitokset	Maitovalmisteet	1–2	<i>Listeria monocytogenes</i>
Elintarvike	Liha-alan laitos	Lihavalmisteet	1–2	<i>Listeria monocytogenes</i>
Elintarvike	Kasvituotteiden valmistus/ jalostus	Sellaisenaan syötävät kasvisjalosteet	1–2	<i>Listeria monocytogenes</i> , <i>Salmonella</i> , <i>E. coli</i>
Puhtaus- näyte	Maito- ja liha- alan laitokset	Tuotantoympäristö	2–10	<i>Listeria monocytogenes</i> , <i>Salmonella</i>
Puhtaus- näyte	Elintarvikehuoneistot	Tuotantoympäristö	1–10	ATP-testi/soluperäiset epäpuhtaudet (otetaan, mikäli yritys ei itse ole ottanut omavalvontanäytteitä)

3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit vuodelle 2026

Yhteenvedo vuoden 2026 painopisteistä ja toimenpiteistä on esitetty taulukossa 6. Valvontayksikön omat painopisteet on merkitty *kursiivilla*. Ruokavirasto ei ole määritellyt kehittämisteeman mukaisia valtakunnallisia painopisteitä vuodelle 2026.

Taulukko 5 Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2025–2028 elintarvike-turvallisuuden kehittämisteemat ja *kursiivilla* yksikön valvonnan painopisteet 2026.

Kehittämisteema	Painopiste	Valvontayksikön toimenpiteet 2026
Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus	<i>Erityistilanteiden hallinta ja varautuminen</i>	Hyväksytyt elintarvikehuoneis-tot: tarkastetaan Oiva-rivi 16.5.
Vastuullisuus ja kestävyys	<i>Ruokahävikin vähentämi-nen</i>	Jätelain velvoitteista tiedottami-nen
Teknologia ja tieto		
<i>Oma painopiste</i>	<i>Valvonnan kohdentami-nen kohteisiin, joissa ruo-kailee riskiryhmiä (lapset, vanhukset, muut erityis-ryhmät)</i>	<i>Tarkastusten painottaminen Oi-va-riveihin: 1.6, 3.1, 3.2, 4.2, 4.6, 5.1, 6.2, 6.6, 6.9, 14.1.</i>

4. TERVEYDENSUOJELUVALVONTA

4.1 Johdanto

Terveysuojelulain (763/1994, muutoksineen) tarkoituksena on väestön ja yksilöiden terveyden edistäminen ja terveyshaittojen ehkäisy ja poistaminen. Terveysuojelulain kokonaisuudistus on käynnistynyt vuonna 2024. Tämänhetkisen tiedon mukaan hallituksen esitys terveysuojelulaiksi on tarkoitus antaa vuoden 2026 aikana, ja lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2027.

Valtakunnallinen terveysuojelun valvontaohjelma kattaa vuodet 2025–2028. Valtakunnallinen terveysuojelun valvontaohjelma perustuu terveysuojelulakiin sekä ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan ja siinä sovittuihin yhteisiin tavoitteisiin. Ohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytän-töjä valtakunnallisesti sekä turvata ihmisille terveellinen elinympäristö. Kuntien tulee omissa suunnitelmissaan ottaa huomioon valtakunnalliset ohjelmat ja niihin kirjatut tavoitteet. Valtakunnallinen valvontaohjelma sisältää valvontaa suuntaavia painopis-teitä, joiden tarkoituksena on kohdistaa valvontaresurssit tehokkaasti. Terveysuojelun painopisteet ohjelmakaudelle 2025–2028 ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautumi-nen.

Terveydensuojelun ohjauksessa tapahtuu rakenteellinen muutos vuoden 2026 alussa Lupa- ja valvontaviraston toiminnan käynnistymisen myötä. Lupa- ja valvontavirasto on uusi, monialainen valtion viranomainen, johon on koottu suurin osa aluehallintovirastojen tehtävistä, Valviran tehtävät ja osa ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvarat vastuualueen tehtävistä. Lupa- ja valvontavirasto ohjaa ja valvoo terveydensuojelua sekä arvioi kuntien terveydensuojelun valvontasuunnitelmia ja niiden toteutumista 1.1.2026 alkaen.

Terveydensuojelulain 7 §:n mukaisena kunnan terveydensuojeluviranomaisena toimii Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ympäristöterveyslautakunta. Lautakunta on siirtänyt terveydensuojelulain mukaista toimivaltaa viranhaltijoille valvontatoimien sujuvan hoitamisen mahdollistamiseksi.

Terveydensuojeluvalvonnan merkittävimpiä sidosryhmiä ja yhteistyötahoja ovat muut ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt, kuntien rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuolto, Lupa- ja valvontavirasto ja terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Alueen talousvesitoimijat kuuluvat yhteistoiminta-alueen epidemiaselvitystyöryhmään, ja ovat yhteistyötahoja sen kautta.

4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely

Terveydensuojelulain valvontakohteet ovat joko ilmoituksen- tai luvanvaraisia. Terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta säädetään terveydensuojelulain 13 §:ssä. Ilmoituksenvaraiset toimipaikat ja toiminnot on lueteltu terveydensuojelulain liitteessä. Ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalaa täsmennetään Valviran soveltamisohjeessa Dnro V/11976/2023, 12.5.2023, ja ilmoituksen sisällöstä säädetään tarkemmin terveydensuojeluasetuksessa 1280/1994. Ilmoitus tulee tehdä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Myös toiminnan oleellisesta muuttamisesta tai lopettamisesta tulee tehdä ilmoitus. Ilmoituksen käsittely saattaa edellyttää tarkastusta kohteessa.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta ja kirjaa valvontakohteen tiedot Vati-järjestelmään. Todistuksen antamisen yhteydessä voidaan antaa toiminnanharjoittajalle ohjausta ja neuvontaa.

Terveydensuojelulain mukainen ilmoitus on ennen toiminnan aloittamista tehtävä seuraavien toimipaikkojen käyttöönotosta tai toiminnon aloittamisesta:

- majoitustoimintaan tarkoitettu tila
- yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta
- päiväkotia ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka
- jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö

- solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola
- sellainen muu huoneisto ja laitos sekä sellaiset toiminnot, joista voi aiheutua niiden käyttäjämäärä tai luonne huomioon ottaen terveyshaittaa

Ilmoitusvelvollisuus koskee myös terveydensuojelulain 18 a §:n mukaisia talousvettä toimittavia laitoksia ja talousveden ottoa.

Terveydenhuollon toimintayksiköt eli sairaalat ja terveystilat, joissa on vuodeosasto, lukeutuvat ns. ensisijaisiin tiloihin. Niillä on ilmoitusvelvollisuus vesilaitteistojen riskienhallinnan valvontaa varten. Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinnasta säädetään terveydensuojelulain 19 b §:ssä. Riskienhallinnan laatimisen osalta siirtymäaika on vuoteen 2029 saakka. Terveydenhuollon toimintayksiköt eivät muilta osin lukeudu terveydensuojelun valvontakohteisiin.

Terveydensuojeluviranomaisella on mahdollisuus oman harkintansa ja riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus terveydensuojelulain liitteen kohdan 6 mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Tarvittaessa valvonnan piiriin ottamisesta tehdään valituskelpoinen päätös.

Terveydensuojelulain 18 §:n mukaiset talousvettä toimittavat laitokset, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, ovat luvanvaraisia. Niiden on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta. Hyväksymistä on haettava viimeistään kolme kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä olennaisesti laajennetaan tai muutetaan taikka veden laadussa tai jakelussa tapahtuu toimitettavan talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Ilmoituksenvaraiset tai hyväksymismenettelyn piiriin kuuluvat kohteet kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kohdetyypit on lueteltu edellisessä kappaleessa. Päiväkodeissa ja oppilaitoksissa suoritettavilla tarkastuksilla valvotaan samalla tupakkalain mukaisen tupakointikiellon noudattamista. Osa suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksista tehdään yhteistarkastuksena muiden viranomaisten kanssa.

Yhteydenottojen ja terveyshaittaepäilyjen perusteella valvontaa voidaan kohdistaa myös muihin, kuin suunnitelmallisen valvonnan kohteisiin.

4.4 Muu kuin suunnitelmallinen valvonta

Terveydensuojeluvalvonnan tehtäviin kuuluu suunnitelmallisen tarkastustoiminnan, ilmoitusten ja hakemusten käsittelyn ja suunnitelmallisen näytteenoton lisäksi runsaasti myös muita terveydensuojelutehtäviä. Näitä ovat asuntojen ja muiden oleskelutilojen terveyshaittaepäilyjen käsittely, erilaisiin yhteistyöryhmiin ja -kokouksiin osallistuminen

ja viranomais- ja asiantuntijanlausuntojen antaminen erilaisista vireillä olevista hankkeista.

Terveyshaittaepäily voi syntyä asiakkaan tai muun viranomaisen yhteydenoton perusteella. Valvontaa voidaan sen perusteella kohdistaa myös kohteisiin, jotka eivät ole säännöllisen, suunnitelmallisen valvonnan piirissä. Tällaisia tarkastuksia ovat asunnontarkastukset ja esimerkiksi haitalliseksi koettuun meluun, hajuun tai haittaeläimiin liittyvät tarkastukset. Myös talousvesi- tai uimavesiepidemioiden selvittämiset lukeutuvat suunnittelemattomaan valvontaan. Suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat usein ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Kotirauhan piirissä tapahtuvaa toimintaa ei voida valvoa suunnitelmallisena valvontana, koska suunnitelmalliseen valvontaan liittyvistä, kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä ei ole säädetty lain tasolla. Tarkastus tai valvontatoimi voidaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa silloin, kun on perusteltu syy epäillä terveydensuojelulakia rikotun tai rikottavan, ja valvontatoimi on välttämätön asian selvittämiseksi (terveydensuojelulaki 46 §, 3. momentti). Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle. Kotirauhan piiri säädetään rikoslain 24 luvun 11 §:ssä. Kotirauhan suojaamia tiloja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Terveydensuojeluviranomainen on jäsenenä moniammatillisissa työryhmissä. Näitä ovat valmius- ja yhteistyöryhmä, hygieniatyöryhmä sekä rakennusten terveellisyyden seurannan vuoksi tarvittaessa perustettavat sisäilmatyöryhmät. Niiden kokoonpanoon kuuluvat lisäksi tavallisesti rakennusvalvonta, kiinteistön omistaja, rakennuksen kunnossapidosta vastaava taho, kouluterveydenhuolto, työsuojelu, työterveys, tilojen käyttäjien edustaja ja opetustoimi. Riskinarviointiin perustuva, suunnitelman mukainen säännöllinen valvonta jatkuu myös mahdollisen terveyshaittaepäilyn käsittelyn ajan.

4.5 Tarkastuksen sisältö

Terveydensuojelulain 45 §:n mukaan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus tehtävien suorittamiseksi tehdä tarkastuksia sekä teettää niihin liittyviä tutkimuksia. Ympäristöterveyslautakunta on delegoinut alaisilleen viranhaltijoille toimivallan terveydensuojelulain 44 §:n (tiedonsaantioikeus), 45 §:n (tarkastusoikeus) ja 46 §:n (asunnontarkastus) mukaisten tehtävien suorittamiseen. Asunnontarkastus on mahdollista suorittaa asukkaan tahdon vastaisesti vain silloin, jos viranomaisella on perusteltu syy epäillä välittömiä toimia edellyttävää vakavaa terveyshaittaa. Tarkastukseen vaaditaan tällöin kirjallinen määräys ympäristöterveydenhuollon johtajalta tai hänen sijaiseltaan.

Tarkastuksen tarkoituksena on selvittää, esiintyykö kohteessa terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä ja olosuhteita tai aiheutuuko siellä harjoitettavasta toiminnasta terveys-

haittaa. Terveysuojelulaissa terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä.

Veden laatua koskevasta valvonnasta säädetään terveydensuojelulain 20 §:ssä. Valvonnan tavoitteena on selvittää talousveden ja lämpimän käyttöveden laatuvaatimusten täyttymistä. Talousveden ja lämpimän käyttöveden on oltava terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa käyttökelpoista.

Tarkastukseen valmistautumiseen sisältyvät perehtyminen valvontakohdetta koskevaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin sekä valvontakohdetta koskeviin asiakirjoihin, tutkimustuloksiin ja lupaehtoihin. Ennen tarkastusta käydään läpi myös muun muassa mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset sekä mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut kohdetta koskevat yhteydenotot.

Tarkastukseen sisältyy aistinvarainen tarkastelu ja arviointi sekä mahdollisesti pintaa rikkomattomin menetelmin suoritettut mittaukset ja näytteenotto jatkotutkimuksia varten. Tarkastuksessa tarkastetaan, onko toiminta siitä tehdyn ilmoituksen tai lupaehtojen mukaista. Terveyshaitan esiintymisen arviointiin sisältyvät muun muassa tilojen, laitteiden ja välineiden kunnon ja puhtauden arviointi, henkilökunnan työskentelytapojen arviointi ja muiden henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, kuten tarvittavien osaamistodistusten olemassaolo. Kaikki kohteeseen ja sen toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan pääsääntöisesti valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, etenkin silloin, jos kohteessa käydään enintään kerran vuodessa. Eri osa-alueiden tarkastukset voidaan tarvittaessa jakaa useammalle tarkastuskerralle. Tarkastuksesta ja sen sisällöstä kerrotaan myös valvontasuunnitelman kappaleessa 2.3.2.

Osa tarkastuksista tehdään tarvittaessa yhteistarkastuksena muiden viranomaisten kanssa, kuten eläinsuojeluviranomaisen, ympäristönsuojeluviranomaisen, rakennusvalvonnan, sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastusviranomaisen kanssa.

Tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia paikan päällä, voidaan tarkastus suorittaa asiakirjatarkastuksena. Osa uusintatarkastuksista voi olla mahdollista suorittaa asiakirjatarkastuksena, samoin kuin kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan tarkastus soveltuvin osin.

Kaikista tarkastuksista, myös asiakirjatarkastuksista, laaditaan tarkastuskertomus. Säännöllisten suunnitelmallisten tarkastusten tarkastuskertomukset laaditaan Vati-järjestelmässä. Asunnontarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus word-pohjalle. Tarkastuskertomukset arkistoidaan Ylivieskan kaupungin sähköiseen arkistointijärjestelmään Dynasty 10.

4.6 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika

Terveystensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määräytyy kohteen alustava tarkastustiheys. Tämä tarkastustiheys on lähtökohtana kohteille, joille ei vielä ole tehty kohdekohtaista riskinarviointia. Uusien kohteiden mahdollisia terveyshaittoja pyritään arvioimaan ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Kohteessa voidaan tarvittaessa suorittaa tarkastus jo ilmoituksen käsittelyn yhteydessä tai ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus voidaan suorittaa aiemmin, kuin alustava riskiluokka edellyttäisi. Kaikkien valvontakohteiden suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella.

Luokkaan 3 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski). **Luokkaan 2** kuuluvat kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveys- tai viihtyvyyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski). **Luokkaan 1** kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm. altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät, altistavan olosuhteen määrittely ja olosuhteen terveysvaikutukset sekä niiden vakavuus ja asian kiireellisyys, altistuksen kesto ja toistuvuus, onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista, toiminnanharjoittajan omavalvonta, asiantuntemus ja resurssit, tilojen kunto, kunnossapito, riittävyys ja soveltuvuus harjoitettavaan toimintaan ja aiemmat valvontatulokset.

Valvontayksikön tavoitteena on toteuttaa kohdekohtainen riskinarviointi ohjelmakauden 2025–2028 aikana niin, että säännöllisen valvonnan tarkastustiheydet perustuvat kohdekohtaiseen riskinarviointiin. Tarkastustiheys on vähintään 0,2 tarkastusta vuodessa eli yksi tarkastus viiden vuoden välein. Terveystensuojeluvalvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheydet 2021–2026 on esitetty liitteessä 3 kohdetyypeittäin luokiteltuna.

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä pöytäkirjan laatiminen. Matka-ajat eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

4.7 Neuvonta ja ohjaus, kehotukset ja pakkokeinojen käyttö

Toimijoille annetaan tarkastuksilla ohjausta ja neuvontaa. Hallinnollisilla pakkokeinoilla tarkoitetaan tässä terveystensuojeluviranomaisen antamia kieltoja ja määräyksiä sekä niiden tehosteeksi annettavaa uhkasakkoa sekä teettämis- ja keskeyttämishukkaa. Tällä hetkellä voimassa olevassa terveystensuojelulaissa ei ole mainittu kehotusta viranomaisen keinona. Kehotusta voidaan kuitenkin suhteellisuusperiaatteen mukaisesti käyttää haitan tai vaaran poistamiseksi silloin, kun kieltojen ja määräysten antaminen

ei ole välttämätöntä. Kehotusta voidaan luonnehtia painokkaaksi neuvoksi. Kehotuksen noudattamiselle asetetaan määräaika. Jos kehotuksen saanut ei ryhdy vaadittuihin toimenpiteisiin annettuun määräaikaan mennessä, viranomainen ryhtyy tarvittaviin viranomaistoimiin epäkohdan korjaamiseksi. Kehotus ei ole viranomaisen tekemä hallintopäätös eikä siihen sisälly muutoksenhaku- tai valitusoikeutta. Asiakkaalla on halutessaan mahdollisuus saada terveyshaittaepäilyasiassa valituskelpoinen päätös. Kyseeseen voi myös tulla päätös asian käsittelyn lopettamisesta, mikäli epäkohta on korjattu tai toiminta päättynyt.

Terveysuojelulain 51 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Ympäristöterveyslautakunta on delegoinut terveydensuojelulain 51 §:n mukaisen toimivallan alaisilleen viranhaltijoille. Milloin 51 §:ssä tarkoitettu terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, Lupa- ja valvontavirasto voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveydellisen haitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa kieltä tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai että toiminta keskeytetään tai kielletään. Uhkasakkoa, teettämishukkaa ja keskeyttämishukkaa koskevassa asiassa toimivaltaisena viranomaisena on ympäristöterveyslautakunta.

Hallintopäätökset annetaan kirjallisesti ja ne toimitetaan asianosaiselle todisteellisesti. Kehotusten, kieltojen ja määräysten noudattamista valvotaan uusintatarkastuksilla, jotka voivat olla myös asiakirjatarkastuksia. Ks. myös kappale 2.3.2.

4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Suunnitelmallisen valvonnan näytteitä otetaan vuonna 2026 näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Näytteenottokohteina ovat pääosin talous- ja uimarantavedet. Terveysvalvonta ottaa alueen talousvettä toimittavien laitosten valvontaohjelman mukaisia viranomaisnäytteitä. Uimahallien allasvesinäytteiden oton suorittavat Seilab-laboratorion näytteenottajat. Uimahallit ottavat pintapuhtausnäytteitä osana omavalvontaansa.

Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään ns. isojen vesilaitosten osalta sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 1352/2015, ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 401/2001. Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatusuosituksen- tai vaatimusten ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle. Terveysinsinööri ottaa talousvedestä uusintanäytteen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Talousvettä toimittavan laitoksen on laadittava riskienhallintasuunnitelma yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Suunnitelmien laatiminen on käynnistynyt vuonna 2025 ja se jatkuu vuonna 2026, jolloin myös valvontatutkimusohjelmat tul- laan päivittämään.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 315/2002. **Uimarantavesien laatuvaatimuksista** ja näytteenotosta säädetään ns. EU-uimarantojen osalta sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 177/2008 ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 354/2008. Mikäli allas- tai uimarantaveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, uimavedestä otetaan uusintanäyte terveys- insinöörin toimesta.

Taulukko 6 Terveydensuojeluvalvonnan viranomaisnäytteet vuonna 2026

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto (viranomaisen ottamat näytteet)	
Talousveden valvontatutkimusohjelman mukai- sia näytteitä	55
Uimarantavesinäytteitä (myös talviuintipaikat)	22
Terveydellisten olojen valvonnan yhteydessä (esim. päiväkodit, vanhusten palveluasuminen) puhtausnäytteitä Luminometrillä (ATP- pitoisuus/soluperäiset epäpuhtaudet)	n. 10

4.8.2 Muu näytteenotto ja mittaukset

Terveydensuojeluviranomainen ei pääsääntöisesti itse suorita näytteenottoa osana asuntojen ja muiden oleskelutilojen olosuhdevalvontaa ja terveyshaittaepäilyjen selvittämisestä. Mikäli lisätutkimukset tai näytteenotot katsotaan tarpeellisiksi, ohjataan asiasta hankkimaan palvelu ulkopuoliselta asiantuntijalta, käytännössä kyseiseen toimintaan pätevöityneeltä rakennusterveysasiantuntijalta. Ulkopuolisella asiantuntijalla, joka tekee asunnon ja muun oleskelutilan tutkimuksia ja selvityksiä terveydensuojelulain mukaista viranomaisvalvontaa varten, tulee olla terveydensuojelulain 49 §:n mukainen asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveydensuojelulain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.

Terveydensuojeluviranomainen suorittaa tarvittaessa tarkastusten yhteydessä mit- tauksia. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollolla on käytössä seuraavat mittalaitteet: olosuhdemittari (hiilidioksidipitoisuus, lämpötila, suhteellinen kosteus), tallentava olo- suhdemittari (3 loggeria), pintakosteudenosoitin, säteilymittari, lämpömittareita ja me- lumittari.

4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Valvira on laatinut terveydensuojelulain mukaisen valvonnan ohjaamiseksi ja yhtenäistämiseksi valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2025–2028. Terveydensuojelulain valtakunnalliset painopisteet ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen. Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet ja teot vuosille 2025–2028 on esitetty taulukossa 8.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella on ollut toiminnassa talousvesiryhmä, johon on kuulunut kunnallisten valvontayksiköiden talousvesivalvontaa suorittavia viranhaltijoita, PSAVI:n ympäristöterveydenhuollon ylitarkastaja sekä ELY-keskuksen vesitalousasiantuntijoita. AVI:t ja ELY-keskukset lakkaavat vuoden 2025 lopussa ja ELY:n vesihuollon kehittämiseen ja edistämiseen liittyvät tehtävät siirtyvät pääosin uusiin perustettaviin elinvoimakeskukseen. AVI:n terveydensuojelulain mukaiset tehtävät siirtyvät lupa- ja valvontavirastoon. Talousvesiryhmä jatkaa todennäköisesti toimintaansa myös vuoden 2026 aikana.

Talousvettä toimittavien laitosten riskienhallintasuunnitelmien päivittäminen on aloitettu vuonna 2025 ja sitä jatketaan vuonna 2026. Sen jälkeen päivitetään niiden valvontatutkimusohjelmat. Riskienhallintasuunnitelmasta säädetään valtioneuvoston asetuksessa talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta 7/2023.

Terveydensuojelulaki edellyttää laissa ensisijaisiksi luokiteltujen tilojen omistajia huolehtimaan veden laadusta. Tilojen omistajien on arvioitava rakennuksen vesilaitteiston riskit ja korjattava riskinarvioinnissa havaitut puutteet. Asiasta säädetään terveydensuojelulain 19 b §:ssä. Velvoitteella ehkäistään legionellabakteerin aiheuttamia sairautumisia. Riskinarviointi ja hallintatoimenpiteet tulee olla tehtynä 12.1.2029 mennessä, mutta Valvira suosittelee aloittamaan riskinarvioinnit mahdollisimman pian. Valvontayksikkö tulee edistämään riskinarvioinnin toteutumista ohjauksen ja neuvonnan keinoin hyvissä ajoin ennen siirtymäajan päättymistä. Toiminnanharjoittajia ohjeistetaan legionellabakteerin torjunnasta. Suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä mitataan talousveden ja lämpimän käyttöveden lämpötiloja.

Viranhaltijat osallistuvat alan koulutuksiin, seminaareihin ja tapahtumiin valvonnan eri osa-alueilla. Viranhaltijoiden osaamistarpeet pyritään tunnistamaan, ja osaamista kehittämään. Verkostoitumista pidetään tärkeänä. Valvontayksikkö tekee yhteistyötä muiden viranomaisten, asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa. Valvontayksikön tavoitteena on varmistaa toimivat yhteydet yhteistoiminta-alueen jäsenkuntien ja hyvinvointialueen kanssa häiriö- ja onnettomuustilanteisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin varautumiseksi. Häiriötilannesuunnitelma sovitetaan yhteen yhteistoiminta-alueen jäsenkuntien kanssa. Valvontayksikön sidosryhmäyhteistyötä on kuvattu kappaleissa 2.11 ja 4.4.

Taulukko 7 Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet 2025–2028 ja valvontayksikön toimenpiteet 2026. *Kursiivilla valvontayksikön oma painopiste.*

Terveydensuojelun valtakunnalliset painopisteet 2025–2028	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta	Valvontayksikön toimenpiteet 2026
Talousvesivalvonnan uudet sisällöt	Alueellinen yhteistyö Riskienhallintasuunnitelmat Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta	Osallistutaan maakunnan talousvesiryhmän yhteistyöhön Vesilaitosten riskienhallinta- ja varautumissuunnitelmien sekä valvontatutkimusohjelmien päivittäminen Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallintaan liittyvä ohjeistaminen ja tiedottaminen
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen	Kartoitetaan osaamistarpeet ja osallistutaan tarvittaviin seminaareihin ja koulutuksiin
Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen. Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa. Osallistuminen häiriötilante- tai valmiusharjoitukseen	Jatketaan varautumiseen liittyvää sidosryhmäyhteistyötä Osallistutaan järjestettäviin valmiusharjoituksiin
<i>Oma painopiste</i>	<i>Suuret yleisötilaisuudet</i>	<i>Painopisteen suunnittelu</i> <i>Ohjauksen ja neuvonnan käynnistäminen</i>

5. TUPAKKA- JA NIKOTIINIVALMISTEIDEN VALVONTA

5.1 Johdanto

Valvira on julkaissut valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman vuosille 2025–2028. Yhteistoiminta-alueen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma on laadittu Valviran valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman periaatteiden mukaisesti. Valtakunnallisen valvontaohjelman tavoitteena on valvontakäytäntöjen yhtenäistäminen, toiminnanharjoittajien samanarvoisen aseman toteutuminen ja valvontaresurssien suuntaaminen tehokkaasti ja suunnitelmallisesti. Tupakkalakiin on 23.5.2025 vahvistettu muutos, joka on tullut voimaan 1.8.2025. Muutoksella on lisätty tupakkalakiin uusi savuttoman nikotiinituotteen määritelmä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi nikotiinipusseja. Savuttomien nikotiinituotteiden myynti edellyttää vähittäismyyntiluvan hakemista ja/tai tukkumyynti-ilmoituksen tekemistä. Kyseiset luvat ja ilmoitukset käsitellään myyntipaikan sijaintikunnassa. On myös mahdollista, että EU-tason lainsäädännössä tapahtuu muutoksia ohjelmakaudella 2025–2028. Muutokset tullaan ottamaan huomioon valvontasuunnitelman päivityksissä.

Tupakka- ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden valvonnasta säädetään tupakkalaissa (549/2016 muutoksineen). Tupakkatuotteella tarkoitetaan kulutukseen sopivaa, tupakasta (nicotiana) kokonaan tai osittain koostuvaa tuotetta, kuten savukkeita, suussa käytettäväksi tarkoitettuja tupakkatuotteita ja nikotiinineestettä. Nikotiinineestellä tarkoitetaan nikotiinia sisältävää nestettä, joka on tarkoitettu höyrystettäväksi sähkösavukkeen avulla, ja jolla ei ole lääkkeellistä käyttötarkoitusta. Savuttomalla nikotiinituotteella tarkoitetaan tupakan vastiketta, joka vastaa käyttötarkoitukseltaan tupakkalain 2 §:n 10–12 kohdassa tarkoitettua tupakkatuotetta ja joka sisältää nikotiinia.

Nikotiinikorvaushoitovalmisteet, joita käytetään tupakasta vieroittumisen tukena, eivät ole tupakkalain tarkoittamia tuotteita. Niitä valvotaan lääkelain (395/1987 muutoksineen) nojalla ja käsitellään valvontasuunnitelman kappaleessa 5.6.

5.2 Tupakkalain valvonnan tavoitteet

Tupakkalain (549/2016) tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi. Tupakkalain mukaiset tehtävät on delegoitu viranhaltijoille tupakkalain 8, 44, 45, 48–50, 79, 82, 86–88 ja 95–97 §:n osalta.

Viimeisimmän 1.8.2025 voimaan tulleen tupakkalain muutoksen yhteydessä tupakkalain soveltamisen piiriin on otettu kattavammin nikotiinipussit sekä kirjattu lakiin savuttomaan nikotiinituotteen määritelmä. Lakimuutoksen tavoitteena on ehkäistä harmaata tuontia ja laitonta kauppaa sekä torjua järjestäytyntä rikollisuutta. Lakimuutoksella tavoitellaan sitä, että suomalaiset, jotka ovat hankkineet laittomien kanavien kautta nuuskaa tai nikotiinipusseja, siirtyisivät käyttämään laillisesti myytyjä nikotiinipusseja. Tavoitteena on lisäksi ehkäistä nikotiinipussien käyttöä nuorison keskuudessa ja vä-

hentää hengenvaarallisia nikotiinimyrkytyksiä, joita pienille lapsille voi aiheutua, jos nämä pääsevät nielemään tai imeskelemään nikotiinipusseja. Valvontayksikkö osallistuu tupakkalain muutoksiin liittyviin koulutuksiin ja suorittaa uusien säännösten mukaisia valvontatoimia vuonna 2026.

5.3 Tupakkalain valvonnan sisältö

5.3.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita, nikotiininesteitä sekä savuttomia nikotiinituotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Vähittäismyyntilupa on myyntipaikka- ja luvanhaltijakohtainen. Liikkuvassa liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan kuitenkin myöntää luvanhakijan kotikunta.

Polttavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesteet, energia- ja yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tupakan vastikkeita koskee kuitenkin markkinointikielto, esilläpitokiello, 18-vuoden ikäraja ja myyntitapahtuman valvonnan velvoitteet, joihin voidaan puuttua tupakkalain nojalla.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta, jos hakija on esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyn taksan mukainen maksu. Lisäksi kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisen, myyntipistekohtaisen valvontamaksun siltä, jolla on 44 §:ssä tarkoitettu tai vanhan tupakkalain nojalla myönnetty vähittäismyyntilupa, sekä siltä, joka on tehnyt tupakkalain 50 §:ssä tarkoitetun tukkumyynti-ilmoituksen.

5.3.2 Tupakointikiellon määrääminen asuntoyhteisöön

Tällä hetkellä voimassa olevan tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Hakemuksessa tarkoitettujen tilojen haltijoita on kuultava ennen hakemuksen tekemistä. Asuntoyhteisön tupakointikieltoa koskevaa sääntelyä on selkeytetty vuoden 2022 tupakkalain uudistuksen yhteydessä. Muutoksen myötä on selkeämpää, että asuntoyhteisö saisi kieltää tupakoinnin kaikissa hallitsemissaan yhteisissä ulkotiloissa, ei vain rakennuksen sisäänkäyntien ja ilmanottoaukkojen läheisyydessä, lasten leikkialueella ja yhteisillä parvekkeilla.

Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Tupakointikielto saadaan määrätä asuinhuoneiston asuintilaan vain, jos savun kulkeutumista ei ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä ja asuintilan haltijalle on en-

nen kiellon määräämistä varattu mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen omilla toimenpiteillään.

Kunnan on peruutettava määräämänsä tupakointikielto asuntoyhteisön hakemuksesta, jos kiellolle ei muuttuneiden olosuhteiden vuoksi ole enää perusteita. Kielto voidaan peruuttaa myös tilan haltijan hakemuksesta, jos asuntoyhteisö ei olennaisesti muuttuneista olosuhteista huolimatta hae kiellon peruuttamista.

5.3.3 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Kunta valvoo alueellaan tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista; tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista sekä tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkalain mukaisia tarkastuksia voidaan suorittaa erillisinä tarkastuksina tai muiden tarkastusten yhteydessä. Toimivallasta tupakkalain mukaisten tarkastusten suorittamiseen säädetään tupakkalain 86 §:ssä. Tarkastusten tarkoituksena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan elintarvikevalvonnan yhteydessä voidaan suorittaa myös tupakkalain mukaisten tuotteiden sekä lääkelain perusteella nikotiinikorvausvalmisteiden valvontaa. Tupakkalain mukaisen tupakointikiellon noudattamista valvotaan terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä soveltuvin osin. Näitä kohteita ovat esimerkiksi päiväkodit ja oppilaitokset. Tupakointikiellon noudattamista valvotaan aistinvaraisesti.

Valtakunnallinen tupakkavalvontaohjelma ohjeistaa kohdentamaan valvontakohteiden tarkastukset kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella. Valvontayksikön tavoitteena on toteuttaa kohdekohtainen riskinarviointi ohjelmakauden 2025–2028 aikana. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon valvontahistoria, toimijan omavalvonnan toimivuus ja tupakansavulle altistuvien ihmisten määrä ja heidän kuulumisensa johonkin erityisryhmään (lapset, nuoret, vanhukset, sairaat). Valvontahistoriassa ilmenevät toistuvat rikkomukset sekä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin voivat nostaa tarkastustiheyttä, samoin myynnin omavalvontaan liittyvät puutteet. Myös muut toimintaympäristössä tunnistetut riskit, kuten oppilaitosten läheisyys, voivat nostaa kohteen tarkastustiheyttä.

Tupakkalain valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 4.

5.3.4 Muut valvontatoimet

Valvontaa voidaan toteuttaa erilaisin keinoin, kuten toimijoille ja kansalaisille annettavalla ohjauksella, neuvonnalla ja sidosryhmäyhteistyöllä.

Pohjois-Pohjanmaan maakunnan valvontayksiköiden välistä yhteistyötä on kehitetty perustamalla Teams-alustalle oma ryhmä, johon kuuluvat kaikki tupakkalakia valvovat viranhaltijat. Ryhmässä voidaan keskustella mm. tupakkalain tulkinnoista, jotta voitaisiin tehdä mahdollisimman yhdenmukaista valvontaa. Ryhmä kokoontuu tarvittaessa keskustelemaan tupakkalain mukaisen valvonnan suorittamisesta ja tulkinnoista sekä laatii tarvittaessa yhteisiä tiedotteita esimerkiksi tupakkalain muutoksiin liittyen.

5.3.5 Kiellot, määräykset ja vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Kiellot ja määräykset

Tupakkalain 96 §:n mukaan, jos kunta valvontatehtävässään havaitsee alueellaan tupakkalain tai sen nojalla annettujen säännösten tai antamansa määräyksen vastaista toimintaa, kunta voi kieltää tällaisen toiminnan tai määrätä toiminnan korjattavaksi tupakkalain mukaiseksi. Ennen määräysten tai kieltojen antamista toiminnanharjoittajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Toimivalta tupakkalain 96 §:n mukaisissa asioissa on delegoitu ympäristöterveyslautakunnan alaisille viranhaltijoille.

Vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

Tupakkalain 97 §:n mukaan kunta voi peruuttaa 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan vähintään viikon ja enintään kuuden kuukauden määräajaksi, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta jatkaa tupakkalain 97 §:n 1. momentissa tarkoitettua lainvastaista toimintaa. Kunta voi peruuttaa vähittäismyyntiluvan pysyvästi, jos vähittäismyyntiluvan haltija luvan määräaikaisesta peruuttamisesta huolimatta jatkaa tai uudistaa 1 momentissa tarkoitettua lainvastaista toimintaa eikä tekoa ole pidettävä vähäisenä.

5.4 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu kohdetyyppejä, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Päiväkotien ja oppilaitosten tupakointikiellon valvontaa tehdään muun terveyden-suojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä.

5.5 Valvonnan painopisteet

Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025–2028 koskevat savuttomia nikotiinituotteita tuotevalvonnan näkökulmasta, laittoman kaupan ehkäisyä ja jäljitettävyyttä, etämyyntiä, markkinointia ja ehkäisevää päihdetyötä.

Savuttoman nikotiinituotteen määritelmä on lisätty 1.8.2025 voimaan tulleeseen tupakkalakiin. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikärajavalvonta. Savuttomien nikotiinituotteiden pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonassa -painopiste tarkoittaa käytännössä sitä, että myynnin valvonassa kiinnitetään huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunnistus. Myös jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta tulisi tarkistaa. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että pakollisia pakkausmerkintöjä valvotaan laittoman kaupan ehkäisemiseksi.

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden, savuttomien nikotiinituotteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Etämyynnin kiellon tarkoitus laajentaa tupakkalain muutosta koskevan hallituksen esityksen mukaisesti koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on mm. vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita. Tarkastustoiminnan yhteydessä tarkastetaan, myykö toimija tuotteitaan myös verkkokaupassa.

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto. Markkinointikieltoa koskeva sääntely kattaa kaikki tupakkalaissa tarkoitetut tuotteet sekä kaiken myynninedistämistoiminnan. Etämyynnin valvontaa vastaavasti valvonassa kiinnitetään huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen paitsi vähittäismyyntipaikoissa, myös myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

Ehkäisevän päihdetyön painopisteen tarkoituksena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä tukemaan sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista. Tupakkalakia valvova viranomainen tuo yhteistyöhön asiantuntemuksensa tupakkalain mukaisesta valvonnasta ja siinä esille tulleista asioista ja kehityssuuntauksista. Valvontaviranomainen voi vastaavasti saada päihdetyön käytöstä ajankohtaista ja luotettavaa tietoa, jonka pohjalta valvonnan voimavaroja voidaan suunnata tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Ehkäisevä päihdetyön yhteistyötahoja terveysvalvonnan näkökulmasta ovat muun muassa sivistys-, nuoriso- ja liikuntatoimi, hyvinvointialueen ehkäisevä päihdetyö ja esimerkiksi urheiluseurat.

Taulukko 8 Valtakunnallisen tupakkavalvonnan valvontaohjelman painopisteet 2025–2028 ja valvontayksikön toimenpiteet 2026. *Kursiivilla valvontayksikön oma painopiste.*

Tupakkavalvonnan valtakunnalliset painopisteet 2025–2028	Valvontayksikön toimenpiteet 2026
Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta	Valvotaan tarkastuksilla savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä voimassa olevan tupakkalain mukaan.
Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa	Valvotaan tarkastuksilla tupakkatuotteiden pakollisia pakkausmerkintöjä sekä tarkistetaan jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyssjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta.
Etämyynti	Valvotaan tarkastusten yhteydessä, että toimija noudattaa tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden etämyyntikieltoa.
Markkinointi	Valvotaan tarkastusten yhteydessä markkinointikiellon toteutumista tarkastamalla lisäksi verkko- ja sosiaalisen median sivustoja ja tilejä.
Ehkäisevä päihdetyö	Kontaktoidaan valvontayksikön alueen ehkäisevän päihdehuollon toimijoita Edistetään EPT-yhteistyöryhmän toimintaa
<i>Oma painopiste</i>	<i>Tupakointikieltojen valvonta oppilaitoksissa ja suurissa yleisötilaisuuksissa</i>

5.6 Nikotiinivalmisteiden valvonta

Nikotiinivalmisteiden myynnistä säädetään lääkelaissa (395/1987) ja sen muutoksessa 22/2006.

Kunnan on myönnettävä kirjallisesta hakemuksesta lupa nikotiinivalmisteiden myyntiin, jos hakijalla on edellytykset säilyttää ja myydä nikotiinivalmisteita lääkelain mukaisesti. Edellytykset on lueteltu lääkelain pykälässä 54 a. Luvanhaltijan on ilmoitettava lupa-hakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksesta ja myynnin lopettamisesta kunnalle. Kunta ilmoittaa luvan myöntämisestä ja myynnin lopettamisesta Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimealle, joka julkaisee lääketukkauppoja varten verkkosivuillaan luettelon niistä myyntipaikoista, joilla on lääkelain 54 a §:ssä tarkoitettu kunnan myöntämä lupa itsehoitoon tarkoitettujen nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiin.

Nikotiinivalmisteita saa myydä apteekeissa sekä tupakkaa myyvissä vähittäiskaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla sekä ravitsemisliikkeissä myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Nikotiinivalmisteita saa myydä ainoas-

taan 18 vuotta täyttäneille. Myyjän on voitava valvoa ostotilannetta. Myynti automaattisista myyntilaitteista on kielletty.

Läkelain mukaista nikotiinituotteiden vähittäismyynnin valvontaa tehdään pääsääntöisesti tupakkalain mukaisen valvonnan kanssa samanaikaisesti. Valvontaa suoritetaan viranomaisen omasta aloitteesta sekä ilmoitusten perusteella nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikoissa. Mikäli tuotteiden varastoinnissa tai myynissä havaitaan epäkohtia, tulee toiminta kieltää määräajan kuluessa. Jos toimintaa ei ole korjattu määräajassa taikka jos kiellossa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, voi viranomainen peruuttaa nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvan määräajaksi tai kokonaan.

6. ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON SUUNNITELMA

6.1 Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma (EHO)

Eläinlääkintähuollon valtakunnallinen suunnitelma (EHO) pohjautuu uuteen eläinlääkintähuoltolakiin (285/2023), joka tulee voimaan 1.1.2026. Uusi suunnitelma on voimassa 2026–2028. Suunnitelman kausi päättyy siten samanaikaisesti, kuin elintarvikeketjun monivuotisen valtakunnallisen valvontasuunnitelman ja ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen ohjelman kaudet. EHO-suunnitelmaa päivitetään vuosittain.

Valtakunnallinen suunnitelma sisältää kaksi osaa. Osa 1 Eläinlääkäripalvelut on eläinlääkintähuoltolain 4 §:n tarkoittama eläinlääkäripalveluja koskeva valtakunnallinen suunnitelma. Osa 2 Valvontatehtävät on osa Ruokaviraston eläinlääkäripalvelujen järjestäjälle antamaa ohjausta. Tämä osa koskee järjestäjän (kunta, kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue) järjestämisvastuun piiriin kuuluvia muita kunnaneläinlääkärin tehtäviä, jotka koskevat elintarvikevalvontaa, eläinten terveyden ja eläinten hyvinvoinnin valvontaa sekä eläintautien vastustamistyötä. Eläinlääkintähuoltolain 6 §:n mukaan järjestäjän on laadittava suunnitelma edellä mainittujen tehtävien järjestämisestä alueellaan. Saman pykälän mukaan Ruokavirasto ohjaa järjestäjiä näiden suunnitelmien teossa.

Osa 2. on myös liite elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman (VASU) osaan 4 Eläinten terveys ja hyvinvointi. Elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa asetetaan valvonnan painopisteet. Eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevia painopisteitä tarkennetaan valtakunnallisessa EHO-suunnitelmassa, jossa kunnille on asetettu yksi eläinlääkintähuollon painopiste: Kunnat varmistavat uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutumisen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä.

6.2 Kunnan valvontasuunnitelma

Eläinlääkintähuoltolain 6 §:n mukaan eläinlääkäripalvelujen järjestäjän on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkintähuoltolain 9 §:ssä tarkoitettujen eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta.

Järjestäjän on lisäksi laadittava suunnitelma eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitetusta eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Velvollisuudesta laatia elintarvikevalvontaa koskeva suunnitelma säädetään elintarvikelaissa.

Järjestäjän suunnitelmassa on otettava huomioon eläinlääkintähuoltolaissa sekä elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläimistä saatavista sivutuotteista annetussa laissa (517/2015) eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa (693/2023),

eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014) ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annetussa laissa (1069/2021) tarkoitetut valtakunnalliset suunnitelmat. Ruokavirasto ohjaa järjestäjän suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuollon suunnitelma sisältyy ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan, ja se sisältää suunnitelman sekä eläinlääkäripalvelujen järjestämisestä että eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä. Alkutuotannon valvontaa koskevat asiat on kuvattu valvontasuunnitelman kappaleessa 3.4.2.

Eläinlääkintähuollon suunnitelma lähetetään vuonna 2026 Ruokaviraston kirjaamoon ja jatkossa suunnitelma tallennetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikötietojen hallintajärjestelmään (VYHA:an). Ruokavirasto arvioi kunnallisten valvontayksikköjen suunnitelmat. Suunnitelma päivitetään vuosittain, ja päivityksessä huomioidaan edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, Ruokaviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista. Uusi suunnitelma laaditaan valvontasuunnitelmakauden vaihtuessa.

Ympäristöterveyslautakunta arvioi eläinlääkintähuollon suunnitelman toteutumista toimintavuoden päätyttyä ja laatii siitä arviointiraportin. Vuoden 2025 osalta arviointiraportti lähetetään Ruokaviraston kirjaamoon ja jatkossa se tallennetaan VYHA:an maaliskuun loppuun mennessä.

6.3 Voimavarat

6.3.1 Henkilöresurssit, työnjako ja vastuualueet

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue on uuden eläinlääkintähuoltolain 3 §:n tarkoittama järjestäjä, joka huolehtii alueellaan eläinlääkäripalvelujen sekä elintarvikkeiden turvallisuuden valvonnan ja kunnaneläinlääkärille säädettyjen tehtävien hoidon järjestämisestä siten kuin eläinlääkintähuoltolaissa säädetään. Ylivieskan kaupungin hallintosäännön 42 §:n mukaan ympäristöterveyslautakunta johtaa ja kehittää alaistaan tulosaluetta ja vastaa palvelujen tuloksellisesta järjestämisestä. Kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta on lain tarkoittama järjestäjän tehtävistä huolehtiva monijäseninen toimielin.

Ympäristöterveyslautakunta on kokouksessaan 20.10.2025, § 51, tehnyt päätöksen eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 9 §:n mukaisesta kunnallisten eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuudesta ja 17 § mukaisista täydentävistä palveluista. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on käytettävissä riittävä henkilöresurssi järjestämisvastuuseen kuuluvia, täydentäviä palveluita, kiireellistä eläinlääkärin-apua ja valvontatehtävien hoitoa varten. Tarvittavien voimavarojen takaamiseksi on tehty resurssikartoitus (liite 1A).

Eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamista varten järjestäjällä on oltava tarpeellinen määrä kunnaneläinlääkärin virkoja. Ylivieskan kaupungin hallintosäännön

40 §:n mukaan ympäristöterveydenhuollon johtaja vastaa eläinlääkintähuollosta yhteistoiminta-alueella ja päättää kunnaneläinlääkäreiden keskinäisestä työnajosta.

Kunnaneläinlääkäri on kunnassa virkasuhteessa toimiva eläinlääkäri, joka hoitaa eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Kunnaneläinlääkärit ovat viranomaisia seuraavien lakien nojalla: laki eläinten kuljetuksesta 1429/2006, laki eläinten lääkitsemisestä 387/2014, laki eläimistä saatavista sivutuotteista 517/2015, eläintautilaki 76/2021, laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä 1069/2021 ja laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on yhdeksän virkaeläinlääkäriä: seitsemän praktikkoeläinlääkäriä, yksi valvontaeläinlääkäri ja ympäristöterveydenhuollon johtaja. Lisäksi yhteistoiminta-alueella on sopimus Kalajoen kaupungin toisen valvontaeläinlääkäri viran vuosittaisen työpanoksen 50 % kohdentamisesta Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen käyttöön. Eläinlääkäripalvelujen asianmukaista järjestämistä varten yhteistoiminta-alueella on myös yksi eläintenhoitajan toimi. Eläinlääkinnän henkilöstö käy ilmi taulukosta 1.

Eläinlääkäreiden työaika kuluu praktiikka- ja valvontatehtävien hoidon lisäksi koulutukseen, neuvontaan, hallinnollisiin tehtäviin yms. tehtäviin, joista ei synny mitattavaa suoritetta. Yhteistoiminta-alueella on varauduttu siihen, että eläinlääkäreiden päivystys- ja koulutusvapaiden ajaksi voidaan virkasuhteeseen ottaa sijainen ilman, että tehtävää varten on perustettu virka. Kyseessä on tällöin kuntalain (410/2015) 87 § mukainen tehtävään ottaminen.

Valvontaeläinlääkärin vastuualueeseen kuuluvat valtion toimeksiantotehtävinä hoidettavat, edellä lueteltujen lakien mukaiset valvontatehtävät sekä alkutuotannon elintarvikevalvonnan tehtävät. Suurin osa työajasta kuluu valtion toimeksiantotehtäviin. Yhteistoiminta-alueella on sopimus valvontaeläinlääkärien yhteistoiminnasta Ympäristöpalvelut Helmen, Kalajoen yhteistoiminta-alueen ja Haapajärven yhteistoiminta-alueen kanssa. Yhteistoimintasopimuksen tarkoituksena on mahdollistaa valvontaeläinlääkäreille yhteistyössä tehtävät tarkastukset, pöytäkirjan laatiminen ja konsultointi sopimuksen tehneiden yhteistoiminta-alueiden sisällä.

Praktikkoeläinlääkärit vastaavat kaikille eläinlajeille tarkoitetuista eläinlääkäripalveluista, ympärivuorokautisesta kiireellisestä eläinlääkäriavusta ja tuotantoeläinten terveydenhuollosta. Virkoihin kuuluu päivystysvelvollisuus. Myös kaikki praktikkoeläinlääkärit ovat viranomaisia edellä lueteltujen lakien nojalla. Praktikkoeläinlääkärit toimivat valvontaeläinlääkäri sijaisina ja toimivat tarvittaessa valvontaeläinlääkäri työparina. Päivystysaikoina praktikot vastaavat akuuttien valvontatehtävien hoitamisesta.

Eläintenhoitaja työskentelee Ylivieskan eläinlääkinnän vastaanotolla. Eläintenhoitajan keskeisiin tehtäviin kuuluvat asiakaspalvelu, eläinlääkäreiden avustaminen toimenpiteissä, laboratoriomääritysten teko, vastaanoton yleisen järjestyksen ja siisteyden ylläpito, välinehuolto ja kuormanpurku.

6.3.2 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Eläinlääkärin virkaan valittavalla tulee olla kelpoisuus suorittaa eläinlääkintähuoltolain mukaisia tehtäviä. Virkaan valittavalta edellytetään Suomessa eläinlääkäriksi laillistamista (laki eläinlääkärinammatin harjoittamisesta 29/2000, 43 §, jatkossa ammatinharjoittamislaki). Kunnaneläinlääkärin virasta säädetään tarkemmin eläinlääkintähuoltoasetuksessa (1031/2009).

Suomessa laillistetulla, muissa EU/ETA-maissa, kuin Suomessa eläinlääkärin pätevyyden hankkineella eläinlääkärillä tulee olla todistus siitä, että hän on tutustunut elintarvikevalvontaa ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa koskevaan Suomen lainsäädäntöön. Todistus hankitaan suorittamalla hyväksytysti Ruokaviraston hyväksymä koulutus, johon sisältyy luentoja, harjoitustehtäviä ja kuulustelu. Koulutusta järjestää tällä hetkellä Itä-Suomen yliopisto. Aiemmin koulutusta järjestäneiden tahojen (Envirovet, Evira ja Helsingin yliopisto) antamat todistukset otetaan myös huomioon.

Viransijaisilta edellytetään joko Suomessa eläinlääkäriksi laillistamista tai väliaikaista oikeutta eläinlääkärinammatin harjoittamiseen (ammattinharjoittamislaki 7 §). Mikäli Suomessa eläinlääkäriksi laillistetulta, muussa EU/ETA-maassa eläinlääkärin tutkinnon suorittaneelta henkilöltä puuttuu edellä mainittu lisäkoulutus, voidaan hänet ottaa viransijaiseksi siinä tapauksessa, että tehtävään ei ole saatavissa kelpoisuusehdot täyttävää eläinlääkärinä. Lain kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta (304/2003) 6 §:n mukaan henkilö voidaan ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta, jos siitä erikseen säädetään taikka kunta tai hyvinvointialue erityisestä syystä yksittäistapauksessa toisin päättää. Tällöin eduksi katsotaan kokemus eläintautilain täytäntöönpanoon, elintarvikkeiden turvallisuuden valvontaan ja eläinten hyvinvoinnin valvontaan liittyvien virkatehtävien hoidosta.

Edellä mainitut pätevyyden tarkastetaan ennen virkaan tai viransijaisuuteen valitsemista hakijan toimittamista asiakirjoista tai mikäli kirjallista asiakirjaa ei ole vielä käytettävissä, varmistetaan kelpoisuus eläinlääkärirekisterin internet -hakupalvelusta.

Eläintenhoitajalta edellytetään klinikkaeläinhoitajan tutkintoa tai vastaavaa tutkintoa. Eläintenhoitajan määräaikaiseen sijaistuuteen voidaan ottaa myös eläintenhoitajaopiskelija tai eläinlääketieteen opiskelija.

Ammattinharjoittamislain 18 §:n mukaan eläinlääkärinammatin harjoittaja on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan, ja työnantajan on luotava tälle edellytykset. Ympäristöterveydenhuollon henkilöstölle on laadittu koulutussuunnitelma, jota päivitetään vuosittain. Eläinlääkintähuollon osalta tämä koskee myös eläintenhoitajaa. Vuoden 2026 koulutussuunnitelma sisältää ammatillista koulutusta sekä lainsäädäntöön, tietoturvaan, työhyvinvointiin ja varautumiseen liittyvää koulutusta. Koulutukseen on varattu määrärahaa. Koulutustavoitteena on 8 koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi voidaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi lukea muutakin ammattitaidon edistämistä ja pätevyyden ylläpitoa.

Täydennyskoulutuksesta ja perehdytyksestä on kerrottu myös kappaleessa 2.5.

6.4 Tietojärjestelmät

Eläinlääkinnän vastaanotot ja valvontaeläinlääkärin toimisto on liitetty Ylivieskan kaupungin verkkoon. Kaikille eläinlääkäreille ja eläintenhoitajalle, sijaiset mukaan lukien, annetaan työskentelyn alkamisen yhteydessä oikeudet viranhoidossa tarvittaviin verkko-yhteyksiin, intranet-sivuille, yhteiseen potilasohjelmistoon ja sähköpostiin. Jokaisella työntekijällä on käytössä oma työasema ja matkapuhelin.

Eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 13 §:n mukaan palveluiden järjestäjä vastaa sen toiminnassa syntyneiden potilasasiakirjojen säilyttämisestä yksittäisten eläinlääkärinammattin harjoittajien sijasta. Eläinlääkintähuollon käytössä on yhteinen selainpohjainen potilasohjelmisto KliniQ. KliniQ:n yksikkökohtaisena pääkäyttäjänä on ympäristöterveydenhuollon johtaja, ja ohjelmistoon on käyttöoikeudet kaikilla eläinlääkäreillä, eläintenhoitajilla, heidän sijaisillaan, ympäristöterveydenhuollon johtaja ja hänen sijaisellaan. KliniQ:n käytöstä on laadittu yksikkökohtaiset säännöt.

Ylivieskan kaupungilla on käytössä sähköinen arkisto Dynasty 10, johon asiakirjat arkistoidaan arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti. Asiakirjojen säilytysajat on määritelty suunnitelmassa.

Valtakunnallisia tietojärjestelmiä käytetään työtehtävien edellyttämässä laajuudessa. Viranhaltijat anovat Pääsynhallinnassa niihin virkatehtävissään tarvitsemansa käyttöoikeudet. Näitä tietojärjestelmiä ovat muun muassa Eläinten terveyden hallinnan tietojärjestelmä ELTE, Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri, Eläintietojärjestelmä, Nautarekisteri, Koirarekisterin viranomaissovellus, Eläintenpitokieltorekisteri ja valvonnan viranomaisestrinet Pikantti, joka on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu. Kaikki virkaeläinlääkärit anovat käyttöoikeudet vähintään Pikanttiin ja sen eläinlääkärifoorumiin Kapulaan. Edellä mainittuja tietojärjestelmiä hallinnoi Ruokavirasto.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla ja eläinlääkäreillä on käytössään terveydenhuollon seurantajärjestelmiä. Nasevaan eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmään tallennetaan terveydenhuollon sopimustilojen toimenpiteet. Sikava on sikaloiden terveystuokitusrekisteri. Sovellukset omistaa ja niitä ylläpitää Eläinten Terveys ry ETT. Praktikkoeläinlääkäreillä on käyttöoikeudet molempiin järjestelmiin. Eläinlääkinnän sijaisille haetaan sijaisuuden ajaksi sijaisoikeudet.

Eläinten sisämarkkinakaupan sekä EU:n ulkopuolisia maita koskevan tuonnin ja viennin valvonnan tietojärjestelmänä on käytössä TRACES (Trade Control and Expert System). Järjestelmä toimii internetissä ja sitä ylläpitää Euroopan komissio. Järjestelmää käyttävät viranomaiset ja toiminnanharjoittajat.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu rekisteriseloste, joka on nähtävillä Ylivieskan kaupungin nettisivuilla. Tietojärjestelmiin liittyvissä paikallisissa ongelmatilanteissa ollaan ensisijaisesti yhteydessä Joki ICT:n tukipalveluihin osoitteessa tuki@jict.fi.

6.5 Eläinlääkintähuollon raportointi

Jokainen suoritteiden toteuttaja toimittaa laatimansa eläinsuojelutarkastuskertomukset ja päätökset tiedoksi Ruokavirastolle käyttämällä asiointipalvelun verkkolomaketta. Myös tarkastusyritykset ilmoitetaan, jotta kaikki eläinsuojelutyö tulee näkyviin. Suoritteiden toteuttaja raportoi eläinten zoonoosi- ja vapaaehtoisen terveystarkastuksen käynnit Ruokavirastolle. Valvontaeläinlääkäri toimittaa valvontaohjelmien liittymisasiakirjat Ruokavirastolle.

Epäillyt ja todetut eläintaudit raportoidaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Eläinterveysviranomaisen raportointivelvollisuudesta on säädetty eläintäilain (76/2021) 22 §:ssä. Eläintaudista tulee raportoida Ruokavirastolle. Sellaisista eläintaudista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle, tulee ilmoittaa asianomaiselle hyvinvointialueen tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota, raportoidaan ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka vastaa laskutuksesta. Tarkastuksen suorittaja (praktikko) toimittaa tarkastusta koskevat tiedot suoritteiden syntymisen jälkeen ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka huolehtii korvausten maksuunpanosta ja edelleen laskutuksesta. Valvontaeläinlääkäri toimittaa vastaavat tiedot kalenterikuukausittain ympäristöterveydenhuollon johtajalle. Suoritteisiin liittyvät matkakustannukset kirjataan matkalaskujärjestelmään.

Muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym. ovat ympäristöterveydenhuollon johtajan vastuulla.

Kaikista eläinlääkinnän suoritteista toimitetaan yhteenveto kolme kertaa vuodessa ympäristöterveydenhuollon johtajalle suorittemäärien tilastointia ja seuranta varten. Kolmannesvuosiraporttien pohjalta laaditaan vuosittainen raportti, josta käyvät ilmi valvontatehtävien lukumäärä, sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana sekä sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät päivystysaikana kuntakohtaisesti. Tilasto tallennetaan vuoden 2025 osalta Pikanttiin erillisen ohjeistuksen mukaisesti ja tämän jälkeen vuosittain VYHAan.

Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluita koskevan avoimuusveloitteen ja raportoinnin toteuttaminen on kuvattu kappaleessa 6.6.10.

6.6 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

Ylivieskan, Alavieskan, Sievin ja Nivalan kuntien alueella eläinlääkäripalvelujen järjestämisestä vastaa Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue. Järjestäjän tehtävistä huolehtii kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta.

Ympäristöterveyslautakunta on kokouksessaan 20.10.2025, § 51, tehnyt päätöksen eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 9 §:n mukaisesta kunnallisten eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuun laajuudesta ja 17 § mukaisista täydentävistä palveluista.

6.6.1 Eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuu

Yhteistoiminta-alueella on eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaisten eläinlääkäripalvelujen viimekätinen järjestämisvastuu. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on tällä hetkellä 182 nautatilaa, joista lypsykarjatiloja on 133. Muut nautatilat ovat lihanauta- ja vasikkakasvattamoja sekä emolehmitiloja. Sikatiloja valvontayksikön alueella on 7, lampoloita 3 ja laajamittaiseksi eläintenpidoksi luokiteltavia hevos-talleja n. 25. Lisäksi alueella on runsaasti pienempiä talleja, kotitarvekanaloita, harras-telampoloita ja jonkin verran lemmikkisikoja. Lemmikkieläinten määräksi yhteistoimin-ta-alueella on arvioitu noin 4121 kappaletta.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen eläinlääkäripalvelujen jär-jestämisvastuu eläinlääkintähuoltolain 9 §:n nojalla on laajuudeltaan eläinlääkintähuol-tolain 8 §:n listauksen mukainen. Järjestämisvastuu kattaa yleisen edun kannalta vält-tämättömät eläinlääkäripalvelut.

Järjestämisvastuun laajuuden arvioinnin yhteydessä toteutettiin kysely alueen yksityi-sille eläinlääkäripalvelujen tuottajille. Kysely suunnattiin tiedossa oleville Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ja lähikunnissa toimiville yksityisille eläinlääkäriasemille ja eläinlääkäreille. Vastausten perusteella alueella on arkisin tar-jolla yksityisiä, päiväaikaisia eläinlääkäripalveluita seura- ja harraste-eläimille. Yksityi-set tuotantoeläinpalvelut ovat pääasiassa nautaterveydenhuollon palveluita tervey-denhuoltosopimustiloille. Yhteistoiminta-alueen kotieläintiloille ei ole tarjolla kiireellistä eläinlääkäriapua tuotantoeläimille yksityisten eläinlääkäreiden tarjoamana minään vuorokaudenaikana. Pieneläimille kiireellistä apua on tarjolla vastaanottojen aukioloai-kojen puitteissa. Yksityiset eivät tarjoa palveluita iltaisin, viikonloppuisin ja juhlapyhinä eikä yhteistoiminta-alueella tai lähikunnissa ole tarjolla ilta- ja yöaikaista yksityistä eläinlääkäripalvelua pieneläimille. Vastaanotot eivät ole auki yrittäjien loma-aikoina.

Eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaisen luettelon kaikkien eläinlääkäripalvelujen sisäl-lyttäminen alueelliseen järjestämisvastuuseen on todettu olevan tarpeellista kyseisten palvelujen riittävän alueellisen ja ajallisen saatavuuden, eläinlääkintähuollon oman palvelutuotannon kokonaisuuden ylläpitämisen sekä laissa järjestäjälle säädettyjen muiden tehtävien hoidon turvaamiseksi. Näitä ovat muun muassa eläintautivalmius ja valvontatehtävät. Kriittisin tehtävä on päivystys, jonka toimivuus edellyttää riittäviä eläinlääkäriresursseja. Riittävä päiväaikaisen praktiikkatyön määrä varmistaa eläin-

lääkäreiden pysyvyyttä ja siten päivystysten toimivuutta. Alueellisen markkinatilanteen selvityksen perusteella alueella on tarve kiireellisille palveluille erityisesti virka-aikojen ulkopuolella, ja tuotantoeläinten kiireellisen avun osalta kaikkina vuorokaudenaikoina.

Eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaiset eläinlääkäripalvelut palvelukohtaisine perusteluineen ovat:

- 1) Yleistutkimus ja terveydentilan arviointi eläinten terveyden todentamiseksi; välttämätön osa muita järjestämisvastuuseen kuuluvia eläinlääkäripalveluita (mm. rokotus), joten kuuluu aina järjestämisvastuuseen.
- 2) Kissojen ja koirien tunnistusmerkintä; koiran tunnistusmerkintä on lakisääteinen velvollisuus koirien omistajille, joten on välttämätöntä varmistaa palvelun saatavuus kaikissa tilanteissa. Koirien ja kissojen tunnistusmerkintä on sisällytettävä järjestämisvastuuseen, koska muualla laissa järjestäjälle säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoidon turvaaminen sitä edellyttää. Eläintauti- ja eläinsuojeluvalvonnassa on varauduttava tunnistusmerkitsemään kerralla suuri määrä eläimiä, joten on tärkeää varmistaa, että kunnaneläinlääkärit voivat toimia tässä tehtävässä.
- 3) Eläinterveyskäynnit, joista säädetään tarttuvista eläintaudeista sekä tiettyjen eläinterveyttä koskevien säädösten muuttamisesta ja kumoamisesta ("eläinterveyssäännöstö") annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/429 25 artiklassa, sekä elintarviketuotantoa varten pidettävien eläinten pitopaikoissa tehtävät terveydenhuoltokäynnit ja terveydenhuoltosuunnitelmat; kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen, sillä eläinterveyskäynnit koskevat tuotantoeläimiä ja ne toteutetaan pääasiassa osana terveydenhuoltokäyntejä.
- 4) Rokotus; Rokotukset ovat olennaisia infektioautien ehkäisyssä. Vähentämällä infektioautien esiintymistä edistetään sekä eläinten että ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Kansanterveyttä edistetään rokottamalla eläimiä vaarallisia zoonooseja kuten rabiasta vastaan sekä vähentämällä muiden eläintautien esiintymistä, ja siten mikrobilääkkeiden käyttöä infektioautien ja niiden jälkitautien hoidossa. Kansanterveydellisistä syistä on varauduttava ihmisten ja eläinten välillä leviävien tarttuvien tautien (kuten rabies, leptospiira) ennaltaehkäisyyn nopeasti käynnistettävillä rokotuksilla. Tämän vuoksi palvelun on kuultava järjestämisvastuuseen. Rokottaminen on sisällytettävä järjestämisvastuuseen myös siksi, että muualla laissa järjestäjälle säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoidon turvaaminen sitä edellyttää. Eläintautivalmiuden vuoksi on varauduttava tarvittaessa rokottamaan kerralla suuri määrä eläimiä esimerkiksi epidemiatilanteessa, tai laittomasti maahantuotuja eläimiä.
- 5) Loisten häätöön ja ehkäisyyn liittyvät toimenpiteet; ihmisten ja eläinten välillä leviävät loiset (muun muassa heisimadot ja suolinkaiset) on voitava estää, palvelun riittävydestä on huolehdittava ja mahdolliseen nopeaan lääkitystarpeen

lisääntymiseen on varauduttava sisällyttämällä palvelu järjestämisvastuuseen. Vähentämällä loistautien esiintymistä edistetään eläinten terveyttä ja hyvinvointia koko Suomessa. Tietyt loistaudit ovat zoonooseja, ja siten loisten häädöllä ja ehkäisyllä edistetään myös kansanterveyttä. Loisten häätöön ja ehkäisyyn liittyvät toimenpiteet on sisällytettävä järjestämisvastuuseen, koska muualla laissa järjestäjälle säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoidon turvaaminen sitä edellyttää. Eläintautivalmiuden näkökulmasta on varauduttava lääkitsemään kerralla suuri määrä esimerkiksi laittomasti maahantuotuja eläimiä.

- 6) Suun terveydenhuoltoon liittyvät välttämättömät perustoimenpiteet tai, jos se on toimenpiteen laajuus tai vaativuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista, jatkohoitoon lähettäminen; suun terveydenhuollon peruspalvelujen ajallinen riittävyys on varmistettava koko alueella sisällyttämällä ne järjestämisvastuuseen. Suun terveydenhuollon järjestäminen on viime sijassa järjestäjän vastuulla. Kunnallisessa eläinlääkintähuollossa tarjottavat suun terveydenhuoltoon liittyvät perustoimenpiteet eivät merkittävästi vaikuta markkinoiden toimintaan.
- 7) Sarvien ja sarven aiheiden poistaminen naudoilta ja vuohilta; kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.
- 8) Lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset sekä lisääntymisongelmien hoito elintarviketuotantoa varten pidettävälle naudoille, sioille, lampaille, vuohille ja poroille; kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.
- 9) Kastraatio naudalle, sialle, lampaalle, vuohelle, porolle, koiralle ja kissalle sekä sterilisaatio kissalle; kuuluu järjestämisvastuuseen aina tuotantoeläinten osalta. Muiden eläinlajien kohdalla perusleikkaukset ovat tarpeen palvelutuotannon kokonaisuuden turvaamiseksi ja kirurgisten taitojen ylläpitämiseksi. Kissojen osalta toimenpide on tarpeen myös kissapopulaatioiden syntymisen estämiseksi. Kissojen hallitsematon lisääntyminen ja kissan päätyminen kulkukissaksi johtavat eläinten hyvinvointiongelmiin. Lisäksi kissat voivat levittää eläintauteja ja zoonooseja, mikä vaarantaa eläinten ja ihmisten terveyttä.
- 10) Sairaalan eläimen kliininen tutkimus ja hoitotarpeen arviointi, tavanomaisten näytteiden ottaminen ja pikatestaus tai toimittaminen laboratoriotutkimuksiin eläimen sairauden syyn selvittämiseksi sekä tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkotutkimuksiin; kuuluu olennaisena osana kiireelliseen eläinlääkäriapuun ja kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.
- 11) Sairaalle elintarvike- tai turkistuotantoa varten pidettävälle eläimelle tarvittava hoito, jota on mahdollista antaa eläimen pitopaikassa ja johon kuuluu myös nautaeläimen juoksutusmahaleikkaus; kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.

- 12) Perustasoinen ensiapuluonteinen hoito, jota tarvitaan muulle kuin 11 kohdassa tarkoitettulle eläimelle, johon kuuluvat ruoansulatuskanavan ja virtsateiden häiriöiden konservatiivinen hoito, tulehdus- ja kiputilojen hoito, sokin hoito, metabolisten häiriöiden hoito, haavojen ompelu, muu vastaava enintään vähäisiä kirurgisia toimenpiteitä sisältävä hoito, tavanomaisimpien pienten kotieläinten luunmurtumien immobilisaatio sekä hoitoon liittyvä välttämätön jatkokäsittely tai lääkehoito ja tarvittaessa eläimen lähettäminen jatkohoitoon; kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriinapuun ja kuuluu siten lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.
- 13) Synnytysapu, johon kuuluvat keisarileikkauksista nautojen, lampaiden, vuohien ja kissojen keisarileikkaus; kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriinapuun ja kuuluu siten lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen
- 14) Eläimen lopetus. Kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriinapuun ja kuuluu lain 9 §:n mukaan aina järjestämisvastuuseen.

6.6.2 Palvelujen järjestämistapa

Eläinlääkäripalvelut tuotetaan omana palveluna.

Eläinlääkinnän toimipisteitä on kaksi, toinen Nivalassa ja toinen Ylivieskassa. Ylivieskan vastaanotolla työskentelee neljä eläinlääkärinä ja eläintenhoitajia, Nivalan vastaanotolla työskentelee kolme eläinlääkärinä. Molemmilla vastaanotoilla, ja niiltä käsin tarjotaan eläinlääkäripalveluita sekä tuotantoeläimille että seura- ja harrastuseläimille. Erikoisvarusteltuja, esimerkiksi sairaalatasoisia tiloja tai erikoistumiskoulutusta edellyttäviä hoitoja ja tutkimuksia ei ole tarjolla kummallakaan vastaanotolla.

6.6.3 Eläinlääkäripalvelujen saatavuus

Eläinlääkäripalvelut järjestetään niitä kotieläimiä varten, joiden omistajan tai haltijan asuin- tai kotipaikka on Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella. Eläinten pitopaikassa annettavat eläinlääkäripalvelut ovat saatavilla alueella pidettäviä kotieläimiä varten, mukaan lukien hevoset, jotka ovat ylläpidossa alueella. Kiireellistä eläinlääkäriinapua annetaan kaikille järjestäjän alueella oleville kotieläimille.

Järjestämisvastuu ei koske kiireettömän hoidon osalta ulkopaikkakuntalaisia, mukaan lukien vapaa-ajan asuntojen omistajia, joiden virallinen kotikunta on muualla. Mikäli tällaisia asiakkaita kuitenkin tulee, luokitellaan heidän saamansa palvelut täydentäviksi palveluiksi.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen asiakkailta on mahdollisuus maksuttomaan puhelinpalveluun kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireettömiä asioita koskeva neuvonta on keskitetty arkiaamuille (ma – pe) klo 8.00–9.30. Puhelinajan jälkeen puhelut ohjautuvat yhdelle eläinlääkärille, joka vastaa neuvonnasta ja kiireellisen eläinlääkäriinavun koordinoinnista kello 16 asti. Puhelinajan jälkeen osa eläinlääkä-

reistä hoitaa ajanvarauspotilaita vastaanotoilla, ja osa suurelaimiä niiden pitopaikoissa. Puhelinvuorossa oleva eläinlääkäri koordinoi kiireellistä eläinlääkäripalvelua.

Päivystysaikoina palvelee kaksi keskitettyä puhelinnumeroa, jotka on tarkoitettu kiireellisiä hätätapauksia varten. Päivystys järjestetään yhteistyössä Kalajoen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa siten, että alueen toisen päivystyspiirin muodostavat Sievi ja Nivala, ja toisen Ylivieska, Alavieska, Kalajoki ja Merijärvi. Päivystys toteutetaan sekapäivystyksenä eli sama eläinlääkäri hoitaa sekä pien- että suurelaintilaita.

Eläinlääkintähuollolle on asetettu talousarvion laatimisen yhteydessä suoritelmälliset tavoitteet, joiden toteutumista seurataan toimintavuoden aikana kolmannesvuosittain. Koko vuoden suoritelmälliset raportoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä. Raportoitavia suoritteita ovat sairaskäyntien, terveydenhuoltokäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät sekä virka-aikana että päivystysaikana, ja viranomaisvalvontakäyntien lukumäärät kunnittain eriteltynä. Vuonna 2026 tehtävien suurelainten lukumääräksi on arvioitu 2550, joista virka-aikana 1950 ja pienelainten määräksi 2650, joista virka-aikana 2200. Nautatiloista eläinlääkäreitä työllistävät eniten lypsykarjatilat. Alueen maidontuottajien lukumäärä on kymmenessä vuodessa lähes puolittunut mutta tuotetun maidon määrä tilaa kohden on samassa ajassa kaksinkertaistunut, ja kokonaistuotanto on noussut. Tuotantoeläinlääkinnän palvelujen kysyntä on tilakoon kasvun myötä pysynyt kohtuullisen vakaana. Seura- ja harraste-eläinten palveluiden tarve ja kysyntä on kasvanut vuosi vuodelta.

Valtakunnalliseen EHO:on on kirjattu eläinlääkäripalvelun saatavuustavoitteet. Kiireellisen eläinlääkäripalvelun osalta tavoitteena on, että apua on kaikkina vuorokaudenaikoina saatavissa kolmen tunnin sisällä tilauksesta 90 %:ssa tapauksista. Päivystysalueet on mitoitettava siten, että 90 %:ssa tapauksista päivystävän eläinlääkärin matka eläinten pitopaikkaan tai eläimen omistajan matka pieneläinvastaanotolle on alle sata kilometriä. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella matka eläintenpitopaikkaan tai asiakkaan matka vastaanotolle on enintään 65 km.

Valtakunnalliseen EHO:on on kirjattu, että kiireettömän avuntarpeen osalta pitopaikkakäynnin- tai vastaanottoajan tulisi järsyä kahden viikon sisällä yhteydenotosta. Kiireettömien terveydenhuolto- ja massatyökäyntien, sekä terveille eläimille suoritettavien leikkausten osalta tavoiteaika on alle kolme viikkoa lomakauden ulkopuolella, ja lomakaudella alle kuusi viikkoa. Jos asiakas haluaa palvelut tietyltä eläinlääkäriltä tai tietynä vastaanottoaikana, voi odotusaika olla pidempikin. EHO:on on kirjattu, että hyvänä palvelutasona voidaan väestötiheillä alueilla pitää eläinlääkäripalvelun järjestämistä siten, että pääosa asiakkaista saa palvelun alle viidenkymmenen kilometrin etäisyydeltä. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella pystytään järjestämään vastaanottoaika kahden viikon sisällä yhteydenotosta sekä lomakaudella että sen ulkopuolella. Eläinlääkäreitä on lomakaudella töissä yhtä paljon, kuin lomakauden ulkopuolella, koska päivystys edellyttää riittävää henkilömitoitusta vuoden ympäri. Terveydenhuoltokäyntien, massatyökäyntien ja kiireettömien leikkausten osalta vas-

taanottoaika järjestyy alle kolmessa viikossa. Asiakkailta on mahdollisuus toivoa palvelut tietyltä eläinlääkäriltä, ja toiveet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon. Molemmat, sekä Ylivieskan että Nivalan vastaanotot sijaitsevat alle 50 kilometrin etäisyydellä yhteistoiminta-alueen reunoilta. Remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mutta välitön ensiapu pyritään antamaan omassa vastaanottopisteessä.

Ennakoimattomissa tilanteissa, joissa henkilöstöstä on yllättäen vajausta, pyritään ensisijaisesti turvaamaan kiireellistä hoitoa tarvitsevien tuotantoeläinten ja pieneläinten hoito. Tarvittaessa pidättäydytään varaamasta aikoja kiireetöntä hoitoa tarvitseville potilaille ja perutaan jo varattuina, kiireettömiä aikoja.

6.6.4 Asiakaspalaute ja vahingonkorvaukset

Asiakaspalautteen keräämistä on käsitelty myös valvontasuunnitelman kappaleessa 2.10.

Eläinlääkintähuollon vastaanottotiloissa on asiakkaiden saatavilla palautelomakkeita sekä lukittu laatikko niiden palauttamista varten. Ympäristöterveydenhuollon johtaja kokoaa palautteen ja palauteasiat käsitellään yhdessä eläinlääkärien kanssa. Palautelomakkeessa ei kysytä asiakkaan henkilöllisyyttä, joten yleinen palaute on nimetöntä. Valvontayksikön omana laatutavoitteena vuodelle 2026 on asiakaspalautteen kerääminen.

Ei-kirjallisissa valitustapauksissa praktikkoeläinlääkärit ja valvontaeläinlääkäri ohjaavat asiakasta ottamaan yhteyttä ensisijaisesti ympäristöterveydenhuollon johtajaan. Palautteita voi tulla myös kaupungin kirjaamon kautta. Kaikki kirjalliset valitukset / yhteydenotot käsitellään, ja niistä annetaan valittajan toivoessa palaute joko sähköisesti tai kirjeellä. Mikäli valitus koskee ympäristöterveydenhuollon johtajaa, valittaja ohjataan ottamaan yhteyttä hänen esihenkilöönsä.

Asioissa, joissa tehdään hallintopäätös, annetaan päätöksen kohteelle oikaisuvaatimus- tai valitusosoitusohjeet.

Tavanomaisissa potilasvahinkoihin liittyvissä korvausasioissa menetellään Ylivieskan kaupungin hallintosäännön mukaisesti. Tarvittaessa vahinkotapahtumasta pyydetään lausunto Eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Mikäli työnantaja todetaan isännänvastuuperiaatteella korvausvelvolliseksi, korvaa työnantajan vastuuvakuutus asianosaiselle koituneen vahingon.

Henkilöstöä koskee lakisääteisten henkilövakuutusten lisäksi kuntatyönantajan vastuuvakuutus, joka kattaa toiminnassa aiheutetut esine-, henkilö- ja varallisuusvahingot, mukaan lukien eläinlääkärin toiminnassa aiheutetut vahingot ja julkista valtaa käytettäessä aiheutetut varallisuusvahingot.

6.6.5 Toimintaedellytykset eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen

Peruseläinlääkäripalveluita ja kiireellistä eläinlääkäripalvelua tarjotaan kahdesta palvelupisteestä. Nivalassa, osoitteessa Pajatie 1 C on kolmen eläinlääkäriin yhteisvastaanotto ja Ylivieskassa, osoitteessa Katajistentie 2 neljän eläinlääkäriin yhteisvastaanotto. Ylivieskan vastaanotolla työskentelee lisäksi eläintenhoitaja. Vastaanotot soveltuvat tilojensa ja varustelunsa puolesta eläinlääkäripalvelujen tuottamiseen määritellyn palvelutason mukaisesti.

Molemmilla vastaanotoilla on toimistotilat, varastotilaa, odotustilat, autotalli ja eläinten hoitotilat. Molemmilla vastaanotoilla on henkilökunnalle sosiaalitilat peseytymis- ja lepotiloihin ja mahdollisuus pestä ja kuivattaa pyykkiä. Päivystäjän tilapäiseen majoittumiseen on soveltuvat asianmukaiset tilat kummallakin vastaanotolla. Ylivieskan vastaanoton yhteydessä olevat majoitustilat soveltuvat hyvin myös 1–2 sijaisen pidempiaikaiseen majoittumiseen. Toimistotiloissa on työnantajan puolesta tietokoneet ja tulostin/skanneri.

Lääkkeille on sekä kylmäsäilytys- että muuta säilytystilaa. Huumausaineiksi luokitettavat lääkkeet säilytetään lukittavassa kaapissa.

Ylivieskan vastaanotolla on erillinen leikkaussali ja huone pieneläinten ultraäänitutkimuksia varten. Välinehuoltoa ja laboratoriotutkimuksia varten on erillinen huone. Röntgeniä ei ole kummallakaan vastaanotolla. Molemmilla vastaanotoilla on laitteet ja välineet suur- ja pieneläinten tavallisimpien verinäytteiden tutkimiseen sekä mahdollisuus tutkia virtsa- ja erinäytteitä. Vaativammassa analytiikassa tukeudutaan ulkopuolisiin laboratorioihin. Maitonäytteet tilalliset toimittavat tutkittaviksi itse. Eläinlääkäreiden ottamat Salmonella- ja muut eläintautinäytteet toimitetaan joko Ruokavirastoon tai sen hyväksymiin ja nimeämiin laboratorioihin. Salmonellanäytteitä tutkitaan pääsääntöisesti Seilabin Haapaveden laboratoriossa. Vastustettavien eläintautien kohdalla noudatetaan tarvittaessa aluehallintoviraston ohjeistuksia näytteiden toimittamisesta tutkimuksiin.

Vastaanottojen varusteluun kuuluvat mikroskooppi, ultraäänilaitteet pien- ja suurelaimille, pulttipistooli sekä tavanomaisimmat instrumentit suur- ja pieneläinten hoitoa ja kirurgiaa varten sekä lisähappi. Ylivieskassa on runsaampi varustus pieneläininstrumentteja, kuin Nivalassa. Molemmilla vastaanotoilla on instrumenttien pesu- ja desinfektio-laitteet ja autoklaavi välinehuoltoa varten. Vastaanotoilla on suojavaatteita (kertakäyttöhaalareita ja -hanskoja, jalkinesuojia ja hengityssuojaimia) tarttuvien eläintautien varalta.

Siivous ja jätehuolto on järjestetty ja siivouspalveluiden sisältö määritelty molemmilla vastaanotoilla. Eläinlääkäreiden ja eläintenhoitajan vastuulla on siivota eritetahrat välittömästi ja huolehtia siisteydestä omalta osaltaan. Ylivieskassa on pakastin, jossa voidaan varastoida tuhkaukseen tai hävitykseen meneviä kuolleita pieneläimiä, sekä tarvittaessa myös näytteitä ennen niiden lähettämistä tutkittavaksi.

Ylivieskan vastaanotolla on murtosuojaus ja nauhoittava kameravalvonta. Turvallisuuspalveluiden käyttämisestä on vartiointiliikkeen kanssa sopimus molempia vastaanottoja koskien ja vastaanotoilla on vartijan hätäkutsupainikkeet. Nivalan teollisuuskylän hallinnoimien kiinteistöjen vartiointia suorittava vartija tarkastaa kierroksellaan myös eläinlääkinnän vastaanoton tilat ulkopäin. Eläinlääkäreillä on mahdollisuus kutsua vartija vastaanotolle myös etukäteen.

6.6.6 Kiireellinen eläinlääkäriapu ja päivystyksen järjestämistä koskeva yhteistoiminta

Kiireellistä eläinlääkäriapua annetaan kaikille Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella oleville kotieläimille. Kiireelliseen eläinlääkäriapuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireellistä eläinlääkäriapua ovat muun muassa nautojen poikimahalvaushoidot, hevosten konservatiiviset ähkyhoidot, eri kotieläinten akuutit tulehdus- ja kiputilat, ompelua vaativat haavat sekä sokin hoito, synnytysapu ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset operaatiot niiltä osin, kun niitä pystytään peruseläinlääkärikoulutuksella ja ilman erikoisvälineitä suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa. Keisarinleikkaukset märehitijöille, ja myös koirille ja kissoille suoritetaan kunnaneläinlääkärin toimesta, ellei leikkausta tarvitsevia pieneläimiä pystytä lähettämään jatkohoitoon klinikalle.

Pieneläinten luunmurtumissa suoritetaan välttämätön immobilisaatio. Kotieläinten ja eläinlääkärin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopettaminen eläinsuojelullisin perustein kuuluu kiireelliseen eläinlääkäriapuun. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Päivystys järjestetään yhteistyössä Kalajoen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa siten, että alueen toisen päivystyspiirin muodostavat Sievi ja Nivala, ja toisen Ylivieska, Alavieska, Kalajoki ja Merijärvi. Päivystys toteutetaan sekapäivystyksenä eli sama eläinlääkäri hoitaa sekä pien- että suureläinpotilaat. Mikäli kaikki virrat ovat täytettynä, kuuluu kumpaankin päivystysrenkaaseen viisi eläinlääkärinä. Päivystyspiireihin ei ole tiedossa muutoksia vuonna 2026. Yhteistoiminta-alueella on päivystyksiä koskeva paikallinen sopimus, jossa normaali päivystystiheys on määritelty yhdeksi viidestä päivystysvuorosta.

Tuotanto- ja lemmikkieläinpäivystystä ei ole eriytetty, koska päivystysaikana hoidettavien eläinten määrä on sellainen, ettei erillispäivystysten järjestäminen yhteistoiminta-alueen omana toimintana ole tarkoituksenmukaista ja kustannustehokasta. Lisäksi päivystystiheys kasvaisi yli paikallisessa sopimuksessa määritellyn. Eriyttäminen edellyttäisi päivystyspiirien tarkastelua yhtä yhteistoiminta-aluetta laajemmalla alueella. Aiemmin on keskusteltu maakunnallisesta tai Oulun eteläisen kuntien yhteisestä päivystyksestä, mutta työtä toteutuskelpoisen mallin rakentamiseksi ei ole toistaiseksi käynnistetty. Päivystyspalvelut ovat tällä hetkellä asiakkaiden saavutettavissa koh-

tuullisessa ajassa ja kohtuullisen etäisyyden päässä. Pitopaikkoihin tehtävien päivystyskäyntien lukumääräksi vuonna 2026 on arvioitu 600 käyntiä, ja vastaanottokäyntien lukumääräksi 450.

Valvontaeläinlääkäri ei osallistu päivystykseen. Kiireelliset eläinsuojelulain mukaiset virkatehtävät päivystysaikana hoitavat päivystävät praktikkoeläinlääkärit. Kaikki päivystävät eläinlääkärit ovat virkasuhteessa kuntaan, joten heillä on toimivalta eläinsuojelu- ja eläintautiasioissa.

Päivystyspiireissä on järjestetty keskitetty puhelinpalvelu asiakkaiden yhteydenottoja varten.

6.6.7 Eläinterveyskäynnit, terveydenhuoltokäynnit ja -suunnitelmat

Eläinlääkintähuoltolain 8 §:n mukaan järjestämisvastuun piiriin kuuluvat elintarviketuotantoa varten pidettävien eläinten pitopaikoissa tehtävät terveydenhuoltokäynnit ja terveydenhuoltosuunnitelmat.

Terveydenhuoltokäyntejä tehdään tarvittaessa kaikille kotieläintiloille riippumatta siitä, onko niiden terveydenhuollolle valtakunnallista ohjelmaa. Valtakunnallinen eläinten terveydenhuolto-ohjelma on määritelty eläinten lääkitsemisestä annetun lain (387/2014) 6 §:ssä. Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia ovat nautatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava.

Tiloilla on taloudellisesti merkittäviä tuotantosopimuksia, joissa yhtenä ehtona on terveydenhuoltosopimusten solmiminen eläinlääkärin kanssa, ja sopimukseen kuuluvien tarkastuskäyntien toteuttaminen ajoissa ja vaaditussa laajuudessa. Terveydenhuoltokäyntien tiheys riippuu tilakoosta ja siitä, luovutetaanko valtakunnalliseen terveydenhuolto-ohjelmaan kuuluvalle tilalle lääkkeitä varalle. Lääkkeiden varalle luovuttaminen edellyttää tiheimmin tehtäviä terveydenhuoltokäyntejä. Suurimmilla tiloilla käyntiväli on kaksi viikkoa. Vastuu terveydenhuollon käyntitiheyden noudattamisesta on tilalla.

Yhteistoiminta-alueen praktikkoeläinlääkäriresurssit on mitoitettu siten, että henkilöstöä on riittävästi kaikkiin tuotantoeläinten terveydenhuoltotehtäviin. Kaikki praktikkoeläinlääkärit tekevät terveydenhuoltokäyntejä. Terveydenhuoltoon on arvioitu kuluvan noin yksi henkilötyövuosi. Tämänhetkisillä eläinlääkäriresursseilla tähän tarpeeseen pystytään vastaamaan.

Toimialueen kaikilla nautatiloilla ja sikatiloilla on tämänhetkisten tietojen mukaan voimassa olevat terveydenhuoltosopimukset. Terveydenhuoltosopimuksen kunnaneläinlääkäreiden kanssa solmineiden nautatilojen prosenttiosuus alueen kaikista nautatiloista on 67 %, ja sikatilojen osalta 57 %. Kunnittain prosenttiosuudet ovat nautatilojen osalta Alavieska 81 %, Nivala 66 %, Sievi 55 % ja Ylivieska 76 %. Sikatiloista Ylivieskan ja Alavieskan sikatiloilla on sopimukset kunnaneläinlääkärin kanssa, ja Nivalan viidestä sikatilasta kahdella on terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa. Terveydenhuoltokäyntien kokonaislukumääräksi vuonna 2026 on arvioitu 160 käyntiä. Lukumäärä pitää sisällään vuosi- ja tilannekatsaukset.

6.6.8 Järjestämisvastuuta täydentävät eläinlääkäripalvelut

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue tarjoaa täydentävinä eläinlääkäripalveluina rajatusti muita, kuin järjestämisvastuuseen kuuluvia eläinlääkäripalveluita. Täydentävien eläinlääkäripalvelujen sisällyttäminen palvelukokonaisuuteen on tarpeellista palvelutuotannon kokonaisuuden ylläpitämiseksi ja laissa järjestäjälle säädettyjen muiden tehtävien hoidon turvaamiseksi. Näiden palveluiden tarjoaminen on asiakkaan etu, ja joissakin tilanteissa perusteltua myös eläinsuojelullisista syistä, kun välttää eläimen kuljettamiselta pitkienkin etäisyyksien päähän. Tällaisia täydentäviä palveluita ovat esimerkiksi tietyt eläimen hengen pelastamiseksi tehtävät hätäleikkaukset ja paremmat diagnostiset menetelmät kuten kuvantamistutkimukset. Täydentävien palveluiden tarjoamisella on osaltaan vaikutusta myös kunnaneläinlääkäriin työn houkuttelevuuteen ja mielekkyyteen, sillä se tarjoaa mahdollisuuden tehdä ajanmukaista praktiikkaa, ja auttaa säilyttämään kunnaneläinlääkäriin virat ammatillisesti vetovoimaisina

Yhteistoiminta-alueella tarjottavat täydentävät palvelut perusteluineen ovat:

- 1) Kuvantamistutkimus tilanteissa, joissa sairaan eläimen asianmukainen tutkimus ja hoitotarpeen arviointi sitä edellyttää. Viivytyksetön kuvantamistutkimus on usein tarpeen asianmukaisen diagnoosin ja jatkohoidon tarpeen määrittämiseksi annettaessa kiireellistä eläinlääkäriapua.
- 2) Leikkaushoito henkeä uhkaavissa hätätilanteissa, kuten keisarileikkaus koirille, mikäli eläimen lähettäminen jatkohoitoon viivytyksettä ei ole mahdollista. Leikkaushoidon viipyminen voi aiheuttaa eläinsuojelullisen ongelman tai hengenvaaran, mikäli eläin ei ole kuljetuskuntoinen tai jatkohoitoa yksityisellä palveluntuottajalla ei ole saatavilla.
- 3) Koiran sterilaatioleikkaus. Jotta leikkaushoito henkeä uhkaavissa hätätilanteissa olisi mahdollista toteuttaa turvallisesti, on eläinlääkäriin ajoittain tehtävä ei-kiireellisiä leikkauksia ammattitaidon ylläpitämiseksi.
- 4) Lisääntymiseen liittyvät tarkastukset ja tutkimukset sekä lisääntymisongelmien hoito myös muille kuin tuotantoeläimille. Tämä pitää sisällään mm. pieneläimille suoritettavat tiineystarkastukset ultraäänilaitteella. Tärkeää klinisten taitojen ylläpitämiseksi, jotta myös sairaiden eläinten ultraäänitutkimus on tarvittaessa mahdollista luotettavasti. Kunnaneläinlääkäriin ei ole mahdollista selvittää luotettavasti, pidetäänkö eläintä tuotantoeläimenä vai lemmikkinä.
- 5) Perustasoinen, esim. vähäisiä kirurgisia toimenpiteitä sisältävä sairauden hoito myös muille kuin tuotantoeläimille. Työn mielekkyyden säilyttämiseksi perustasoinen sairauden hoito on syytä sisällyttää järjestämisvastuuseen täydentävänä palveluna.

6.6.9 Eläinlääkäripalvelujen hinnoittelu

Kunnaneläinlääkärit perivät tarjoamistaan eläinlääkäripalveluista virkaehtosopimuksessa määrätyn palkkion, johon sisältyvät käynti- tai vastaanottopalkkio ja erilliset palkkiot suoritetuista toimenpiteistä, sekä matkakustannustensa korvaus. Lisäksi kunnaneläinlääkärit perivät korvauksen omistamiensa laitteiden käytöstä sekä korvauksen käyttämistään lääkkeistä ja tarvikkeista aiheutuneista kustannuksista. Suurin osa vastaanotoilla olevista laitteista on kunnan, ja niiden käytöstä peritään laitemaksu kunnalle. Keskitetty yhteydenotto puhelimitse on asiakkaille maksutonta.

Yhteistoiminta-alueen kunnat eivät subventoi pitopaikoissa tarjottavien palveluiden käyntipalkkioita ja matkakustannuskorvauksia, koska etäisyydet toiminta-alueella ovat kohtuulliset eikä niistä katsota aiheutuvan sellaisia kustannuksia, että eläinlääkäri-apua ei pystyttäisi tästä syystä käyttämään.

Eläinlääkintähuoltolain 15 §:n mukaan eläinlääkäripalvelujen järjestäjän tulee periä itse tuottamistaan, järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista kotieläimen omistajalta tai haltijalta maksu silloin, kun kotieläintä hoidetaan eläinlääkäriin vastaanotolla. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella peritään klinikka- ja laitemaksuja, joiden suuruus on määritelty ympäristöterveydenhuollon maksutaksassa. Klinikkamaksut on porrastettu toimenpiteen vaativuuden ja siihen kuluvat ajan mukaan. Maksutaksa päivitetään vähintään vuosittain, ja sen hyväksyy kuntien yhteinen ympäristöterveyslautakunta. Klinikka- ja laitemaksut peritään suoraan Ylivieskan kaupungille Ceepos-kassajärjestelmällä.

Täydentävien palveluiden osalta asiakkaan maksama kokonaishinta on markkinaperusteinen, ja se kattaa palveluun liittyvät kustannukset. Markkinaperusteisen hinnan määrittelemiseksi on laskettu eläinlääkinnän tuntihinta, jossa on otettu huomioon toimintaan liittyvät välittömät ja välilliset kustannukset. Asiakasmaksussa kunnaneläinlääkäriin perimä osa määräytyy taksakortin mukaisesti, kuten järjestämisvastuuseen kuuluvassa palvelussa. Lisäksi maksu sisältää kunnalle tuloutuvan osan kunnan taksapäätöksen mukaisesti.

6.6.10 Julkisin varoin tuettuja eläinlääkäripalveluita koskevan avoimuusvelvoitteen ja raportoinnin toteuttaminen

Eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 33 §:n mukaan järjestämisvastuuseen kuuluvien julkisin varoin tuettujen eläinlääkäripalvelujen tuottajaan sovelletaan, mitä eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvollisuudesta annetussa laissa (19/2003, avoimuuslaki) säädetään eräiden yritysten velvollisuudesta pitää erillistä kirjanpitoa tai laatia eriyttämislaskelma yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista, erilliskirjanpitoon liittyvästä avoimuusvelvollisuudesta, tietojen säilyttämisestä ja kokoamisesta sekä ministeriön ja muiden viranomaisten tiedonsaanti- ja tiedonanto-oikeuksista. Julkisin varoin tuotettujen eläinlääkäripalvelujen järjestäjä koskee velvoite eriyttämislaskelman laatimisesta. Laskelma laaditaan kultakin tilikaudelta, ja siitä tulee ilmetä eläinlääkäripalveluiden tuotot ja kulut.

Eriyttämislaskelmaan tulee sisällyttää tuottoina kaikki järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista kertyneet tuotot. Näistä tuotoista vähennetään vastaavasti kaikki palvelujen tuottamisesta aiheutuvat muuttuvat kulut sekä palvelutoimintaan kohdistettavissa oleva osa kiinteistä kuluista.

Eläinlääkintähuoltolain 33 §:n 2 momentin mukaan kunnan/järjestäjän tulee koota ja kuvata tiedot palkkioista, joita kunnaneläinlääkärit ovat perineet järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista, vähennettyinä palkkioiden hankkimiseen kohdistuvilla kuluilla. Tuotot tarkoittavat eläinlääkäreiden perimiä käynti-, vastaanotto- ja toimenpidepalkkioita järjestämisvastuuseen kuuluvista eläinlääkäripalveluista. Mikäli samalla käynnillä on tuotettu sekä järjestämisvastuuseen kuuluvia että täydentäviä palveluita, käynti- tai vastaanottopalkkio sisällytetään järjestämisvastuun kuluihin. Mikäli koko käynti on ollut täydentävää palvelua terveelle eläimelle, käynti- tai vastaanottopalkkiota ei sisällytetä raporttiin. Laskelmaan ei sisällytetä korvauksia esim. lääkkeitä ja tarvikkeista tai matkakustannusten korvauksia. Eläinlääkärit ilmoittavat palkkiot vuoden ajalta, ja ne liitetään eriyttämislaskelmaan yhteenlaskettuna kokonaissummana. Ylivieskan kaupunki säilyttää kokoamansa kunnaneläinlääkäreiden palkkioita koskevat tiedot vähintään kymmenen vuoden ajan virallisessa asiakirja-arkistossa. Tietoja ei tarvitse toimittaa, ellei niitä erikseen pyydetä nähtäviksi.

Eläinlääkintähuoltolain (285/2023) järjestämisvastuuseen kuuluvia, eläinlääkintähuoltolain 8 §:ssä tarkoitettuja palveluja pidetään SGEI-palveluina (Services of General Economic Interest) eli yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvinä palveluina. SGEI-palveluista on toimitettava kertomus (SGEI-raportti) Euroopan komissiolle kahden vuoden välein. SGEI-raportti toimitetaan pdf-tiedostona MMM:n kirjaamoon. Kunnaneläinlääkärien palkkioita ei sisällytetä maa- ja metsätalousministeriölle toimitettavaan SGEI-raporttiin. SGEI-raportti toimitetaan ensimmäisen kerran vuosia 2026 ja 2027 koskevana.

6.7 Painopistealueet 2026

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen eläinlääkintähuollossa huomioidaan eläinlääkintähuollon valtakunnallisen suunnitelman painopisteet. Vuonna 2026 käynnistyy aluehallintouudistus, joka tuo merkittäviä muutoksia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan. Uusien organisaatioiden käynnistysvaiheessa ei eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnalle ole valtakunnallisessa suunnitelmassa asetettu varsinaisia painopisteitä, vaan pyritään varmistamaan perustehtävien mahdollisimman häiriötön hoito. Kunnille on asetettu vuodeksi 2026 yksi eläinlääkintähuollon painopiste: Kuntien tulee varmistaa uuden eläinlääkintähuoltolain vaatimusten toteutuminen eläinlääkäripalvelujen järjestämisessä.

Paikallisina toimina ovat eläinlääkintähuoltolakia koskeviin ohjaustilaisuuksiin osallistuminen, toiminnan sopeuttaminen uuden lain vaatimuksiin ja raportoinnin kehittäminen niin, että eläinlääkintäpalveluita koskevat avoimuusvelvoitteet täyttyvät.

6.8 Valvontatehtävien järjestäminen

6.8.1 Valvontamäärät ja niiden vaatimat resurssit

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on syksyn 2025 tilastojen mukaan 182 nautatilaa, joista lypsykarjatiloja on 133 (Alavieska 23, Nivala 59, Sievi 31 ja Ylivieska 20). Muut nautakarjatilat ovat lihanauta- ja vasikkakasvattamoja sekä emolehmätiloja (Alavieska 9, Nivala 17, Sievi 18 ja Ylivieska 5). Sikatiloja valvontayksikön alueella on 7 (Alavieska 1, Nivala 5, Ylivieska 1), lampoloita 3 (Alavieska 1, Sievi 2) ja laajamittaiseksi eläintenpidoksi luokiteltavia hevostalleja n. 25. Lisäksi alueella on runsaasti pienempiä talleja, kotitarvekanaloita, harrastelampoloita ja jonkin verran lemmikkisikoja. Turkistarhoja ja ammattimaista kanojenpitoa ei tällä hetkellä ole. Mehiläistarhoja on 3 kappaletta. Lisäksi on yksi vesiviljelylaitos, jossa harjoitetaan rapujen kasvatusta.

Muiden kotieläinten (lemmikit / pienikokoiset seura- ja harraste-eläimet) määräksi yhteistoiminta-alueella on arvioitu noin 4121 kappaletta.

Vuonna 2026 on arvioitu tehtävän 120 eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tarkastusta valvontaeläinlääkäreiden toimesta. Praktikkoeläinlääkäreiden terveydenhuolto- ja viranomaisvalvontakäyntien yhteismääräksi on arvioitu 200. Aiempina vuosina praktikot ovat tehneet keskimäärin yhteensä 45 viranomaisvalvontakäyntiä joko valvontaeläinlääkärin työparina tai itsenäisesti. Maidontuotantotilojen hygieniatarkastusten lukumääräisenä tavoitteena on 30 tarkastusta vuonna 2026.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on päivystysaikana virassa oleva kunnaneläinlääkäri, jolle päivystysaikaiset virkatehtävät kuuluvat.

6.8.2 Yhteistyö ja viestintä

Valvontaa suoritetaan tarvittaessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Näitä viranomaisia ovat terveysvalvonta, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu ja sosiaali-toimi. Valvontaa on suoritettu myös yhteistyössä ELY-keskuksen (1.1.2026 alkaen Elinvoimakeskus) tarkastajien ja läänineläinlääkäreiden (1.1.2026 valtioneäinlääkäri) kanssa. Eläimiin liittyvien ruokamyrkytyspäilyjen ja zoonoositapausten yhteydessä yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen tartuntatautilääkärin ja hygieniahoitajan kanssa. Valvontaeläinlääkäri kuuluu yhteistoiminta-alueen epidemiaselvitystyöryhmään. Yhteistyötä on kuvattu tarkemmin sektorikohtaisissa kappaleissa.

Viestintää, mukaan lukien häiriötilanneviestintä, on kuvattu kappaleessa 2.7.

6.8.3 Valvontatehtävistä perittävät maksut

Valtio on sitoutunut hankkimaan kunnilta eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvää viranomaisvalvontaa. Tämän valvonnan suorittamisesta kunnalle maksettavista korvauksista säädetään eläinlääkintähuoltolain (285/2023) 22 §:ssä ja eläinlääkintähuol-

losta annetun valtioneuvoston asetuksen (351/2025) 3 §:ssä. Eläinlääkintähuoltoasetuksen 3 §:n mukaan järjestäjälle maksetaan valtion varoista korvaus niistä kustannuksista, jotka sille ovat aiheutuneet eläinlääkintähuoltolain 20 §:n 2 momentissa tarkoitettujen valvontatehtävien suorittamisesta.

Praktikkoeläinlääkäreille maksetaan valvontatehtävistä korvauksena paikallisen sopimuksen mukaisesti 60 €/h ja virkaehtosopimuksen mukainen kilometrikorvaus. Korvaus maksetaan myös parityönä tehdyistä tarkastuksista. Parityön perusteita ovat työturvallisuus- tai oikeusturvasyyt. Etenkin kohteet, joiden mittakaava on suuri, ja/tai kohteessa on paljon eri eläinlajeja, ovat sellaisia, joissa parityö on perusteltua. Valvontatehtävään käytettyyn aikaan luetaan toimitusmatka kokonaisuudessaan sekä kyseisen valvontakäynnin suunnitteluun, asiaan perehtymiseen ja raportointiin käytetty aika.

Osa toimijoihin kohdennetusta valvonnasta on maksullista. Toimijalle maksullisia valvontasuoritteita ovat tietyt eläintauteihin liittyvät valvontatehtävät, kuten kunnaneläinlääkärin tarkastuskäynnin perusteella antamat terveystodistukset ja eläintautisäännösten noudattamatta jättämisestä johtuvat ylimääräiset tarkastukset. Myös osa sivutuotevalvonnasta on toimijoille maksullista. Maksut peritään valtiolle kunnaneläinlääkärin tekemän laskutuspyynnön perusteella. Eläintautilakiin, sivutuotelakiin ja eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettuun lakiin, eläinten kuljetuksesta annettuun lakiin ja eläinten hyvinvoinnista annettuun lakiin perustuvista kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista. (MMM 973/2024)

Eläinten hyvinvointilain mukaiset maksut on otettu käyttöön vuonna 2025. Eläinten hyvinvointilain 114 §:n mukaan valvontaviranomainen perii maksun valvontatoimista, jotka koskevat hyvinvointilain 50, 57, 58, 60 ja 61 §:ssä tarkoitetussa toiminnassa todettuja puutteita tai epäkohtia sekä maksun valvontatoimista, jotka koskevat muuta eläintenpitoa, jos muun eläintenpidon valvonnassa todetaan, että annettua määräystä tai kieltoa ei ole noudatettu.

6.9 Eläinten terveyden valvonta

Eläintautien vastustamisesta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/429 (eläinterveyssäännöstö) ja sen nojalla annetuissa delegoiduissa asetuksissa sekä kansallisessa eläintautilaissa (76/2021) ja sen nojalla annetuissa asetuksissa. Eläinterveysviranomaisen tekemään tarkastukseen tai tutkimukseen, joka liittyy eläinterveyttä koskevien säädösten noudattamisen valvontaan, sovelletaan mitä valvonta-asetuksessa (EU 625/2017) säädetään virallisesta valvonnasta. Zoonoosien seurannasta ja valvonnasta eläimissä ja elintarvikkeissa säädetään elintarvikelain 48 §:ssä.

Eläintautien luokittelusta säädetään eläinterveyssäännöstössä ja sen nojalla annetussa tautien luettelointia ja lueteltuja eläinlajeja koskevassa täytäntöönpanoasetuksessa

(EU) 2018/1882. Lisäksi eläintautien luokittelusta on säädetty kansallisessa eläintautilaissa ja sen nojalla annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa 325/2021. Vesieläinten osalta kansallisesti torjuttaviksi ja valvottaviksi taudeiksi alttiita lajeja on lueteltu myös komission täytäntöönpanopäätöksessä (EU) 2021/260 (liite III).

6.9.1 Eläintautivalmius

Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman ohjelmakauden 2025–2028 yhtenä painopisteenä on valmius, varautuminen ja huoltovarmuus. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on varautumissuunnitelma, jossa on kuvattu toimintojen järjestäminen normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tarttuvan eläintaudin epäilyä tai sellaisen toteamista pidetään normaaliajan häiriötilanteena. Kaikilla virkaeläinlääkäreillä on velvollisuus osallistua eläintautien torjuntaan. Häiriötilanne, kuten epäily tarttuvasta eläintaudista, voi alkaa virka-ajan ulkopuolella, jolloin jokaisella päivystävällä virkaeläinlääkärillä on velvollisuus toimia. Tavoitteena on, että kaikilla virkaeläinlääkäreillä on perustiedot siitä, miten tautiepäilytilanteessa toimitaan. Häiriötilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet eläinlääkäreille epäiltäessä eläintautia. Häiriötilanteessa taudinvastustustoimet priorisoidaan kiireettömien tehtävien edelle. Välttämättömien eläinlääkintähuollon tehtävien hoitaminen pyritään varmistamaan myös normaalista poikkeavissa tilanteissa.

Eläintauti- ja zoonoosivalmiudesta vastaa normaalioloissa virka-aikana pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäri. Ympäristöterveydenhuollon johtaja, valvontaeläinlääkäri ja yksi praktikko toimivat Pohjois-Suomen aluehallintoviraston valmiuseläinlääkärinä. Valmiuseläinlääkärit ovat eläintautien vastustustyöhön lisäkoulutusta saaneita eläinlääkäreitä. Tavoitteena on, että kaikki yhteistoiminta-alueen eläinlääkärit osallistuvat eläintautivalmiutta ylläpitäviin koulutuksiin.

Ruokavirasto voi tarvittaessa määrätä kunnaneläinlääkärin suorittamaan erikseen määriteltäviä, eläintautilaissa kunnaneläinlääkärille säädettyjä tehtäviä tämän toimialueen ulkopuolella, jos kyseessä on a–c-luokan tauti, uusi tauti tai muu torjuttava eläintauti taikka jos valvottavaa eläintautia esiintyy poikkeuksellisen laajasti. Tällaisessa tapauksessa kiireettömiä, ajanvarausperusteisia käyntejä tehdään resurssien salliessa tai siirretään tuonnemmaksi. Kiireellinen eläinlääkäriapu ja päivystystoiminta turvataan tarvittaessa työvuoroja uudelleen järjestelemällä.

6.9.2 Eläintautiepäilyt ja –tapaukset sekä eläintaudeista ilmoittaminen

Epäily tarttuvan eläintaudin esiintymisestä syntyy yleensä joko pitopaikassa eläimen tai eläinryhmän kliinisten oireiden tai tuotannon tunnuslukujen muutosten perusteella tai näytteen tutkimuksen yhteydessä laboratoriossa. Epäilyn kynnyks on syytä pitää alhaisena.

Eläintautilain 22 §:n mukaan, jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa eläimellä olevan luetteloitu tauti, uusi tauti tai muu ilmoitettava eläintauti taikka jos hän vastaanottaa

19 (toimijan ilmoitus eläinterveysviranomaiselle) tai 20 §:ssä (eläinlääkärin ilmoitus eläinterveysviranomaiselle) tarkoitetun ilmoituksen, hänen on ilmoitettava asiasta Ruokavirastolle. Epäselvissä tapauksissa tulee aina olla yhteydessä Ruokavirastoon. Luetteloiduilla eläintaudeilla tarkoitetaan eläintauteja, jotka on eläinterveyssäännöksessä luokiteltu luokkiin a – e. Muihin ilmoitettaviin eläintauteihin kuuluvat edellä mainittuihin luokkiin kuulumattomat muut torjuttavat ja valvottavat eläntaudit, joiden esiintymisen seuranta on tarpeen ihmisten tai eläinten terveyden suojaamiseksi taikka eläinten tai tuotteiden kaupan tai viennin turvaamiseksi.

Ilmoitus tehdään välittömästi, jos se koskee a-luokan tautia ja heti, kun se on käytännössä mahdollista, jos se koskee muuta luetteloitua tautia, uutta tautia tai muuta torjuttavaa tai valvottavaa eläntautia. A-luokkaan kuuluvat vakavat eläntaudit, joita EU:ssa ei pääsääntöisesti esiinny. Näitä ovat muun muassa suu- ja sorkkatauti, klassinen sikarutto, afrikkalainen sikarutto, korkeapatogeeninen lintuinfluenssa ja Newcastlen tauti.

Jos kyseessä on virallinen eläntautiepäily tai lainsäädännön nojalla vastustettava tai uusi eläntauti on todettu, Ruokavirasto antaa pitopaikalle päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Kiireellisessä tilanteessa kunnaneläinlääkäri voi tehdä väliaikaisesti voimassa olevan päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Päätös on välittömästi alistettava Ruokaviraston ratkaistavaksi. Ruokavirasto johtaa eläntaudin torjuntaa ja sen leviämisen estämistä. Kunnaneläinlääkäri huolehtii taudintorjuntapäätösten täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä.

Tautiepäilystä ja sen toteamisesta ilmoitetaan Ruokaviraston lisäksi myös yhteistoiminta-alueen valvontaeläinlääkäreille. Vastaavasti valvontaeläinlääkäri ilmoittaa tietoonsa tulleista eläntautitapauksista lainsäädännön mukaisesti Ruokavirastolle, asianosaisille kunnaneläinlääkäreille, terveysviranomaisille (zoonoosit) ja ympäristöterveydenhuollon johtajalle.

Kunnaneläinlääkärin tulee eläntautilain 22 §:n nojalla ilmoittaa kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sellaisista eläintaudeista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle. Ilmoitettavat taudit on lueteltu asetuksen 325/2021 20 §:ssä (Maa- ja metsätalousministeriön asetus muista torjuttavista, valvottavista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista, eläntautien ilmoittamisesta sekä mikrobikantojen toimitamisesta). Ilmoitus tartuntataudeista vastaavalle lääkärille on tehtävä viimeistään seuraavana arkipäivänä, ja jos kysymys on raivotaudista tai pernarutosta, ilmoitus on tehtävä viipymättä. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ilmoitus tehdään Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Pohteen tartuntatautilääkärille.

Kunnaneläinlääkärit toimittavat kuukausittain, seuraavan kuun 15. päivään mennessä Ruokavirastolle yhteenvedon kaikista virka-alueellaan todetuista luetteloiduista taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista. Ilmoitus on kaikkien yhteistoiminta-alueen kunnaneläinlääkäreiden yhteinen, ja ilmoittamisesta huolehtii käytännössä eläintenhoitaja. Kuukausiyhteenvedon pohjana käytetään Ruokaviraston nettisivuilla olevaa lomaketta.

6.9.3 Eläintauteja tutkivat laboratoriot

Viranomaisvalvonnan ja muiden viranomaistoimien yhteydessä otettujen näytteiden tutkimukset suoritetaan Ruokavirastossa tai Ruokaviraston nimeämässä virallisessa laboratoriossa. Salmonellanäytteet toimitetaan tutkittavaksi SeiLabin Haapaveden toimipisteeseen.

6.9.4 pakollinen zoonoosivalvonta ja vapaaehtoinen terveystarkkailu

Eräille lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkkailun vähimmäistasosta (maa- ja metsätalousministeriön asetus zoonooseista 316/2021). Pakollinen salmonellavalvonta koskee munintakana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja nautaeläimiä sperman keräysasemalle toimittavia, tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja sekä nautojen ja sikojen pitopaikkoja, joissa on sperman keräysaseman toimintaan liittyvä karanteenitila. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohien maedi-visnan tai kalojen BKD:n varalta.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on tällä hetkellä asetuksen 316/2021 piirissä satunnaisesti keinosiemennyssonneja tuottavia tiloja. Myös nautojen pitopaikat, jotka luovuttavat / myyvät raakamaitoa suoraan kuluttajille yli 2500 kg vuodessa, kuuluvat zoonoosiasetuksen nojalla salmonellavalvonnan piiriin. Yhteistoiminta-alueella ei tällä hetkellä ole tiedossa tällaisia tiloja. Yhteistoiminta-alueella on yksi maedi-visna -valvontaohjelmaan kuuluva lampola. Ohjelman ehtojen noudattaminen, kuten tarvittavista tarkastuksista ja näytteenotoista huolehtiminen, on toiminnanharjoittajan vastuulla. Toimija vastaa pakollisen salmonellavalvonnan ja vapaaehtoisen terveystarkkailun kustannuksista. Tarkastuskäynnit ja näytteenotot kuuluvat ensisijaisesti valvontaeläinlääkärin tehtäviin. Salmonella- ja terveystarkkailusta saadut tiedot raportoidaan Ruokavirastolle.

Yhteistoiminta-alueella on kotitarvekanaloita, jotka tämänhetkisten tietojen mukaan tuottavat munia vain eläintenpitäjän omaan käyttöön. Valvonnassa tullaan kiinnittämään huomiota siihen, onko toimialueella kananpitäjiä, jotka luovuttavat munia kuluttajille. Käytännössä kananmunien luovuttamisen osalta tieto toiminnasta voi tulla esiin eläinsuojeluvalvonnan tai muun elintarvikevalvonnan yhteydessä. Mikäli todetaan, että kyseessä on zoonoosiasetuksen 19 §:n mukainen pienimuotoinen toiminta, pyritään toiminta saamaan salmonellavalvonnan piiriin.

6.9.5 Vesiviljelylaitosten valvonta

Yhteistoiminta-alueella on yksi rapuja kasvattava laitos. Vesiviljelylaitosten valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti. Valvova viranhaltija on valvontaeläinlääkäri. Vesiviljelypitopaikkojen valvonnasta ja eläintautien seurannasta saadut tiedot lähetetään Ruokavirastolle.

Yhteistoiminta-alueella ei ole vapaaehtoiseen BKD-taudin terveysvalvontaan kuuluvia toimijoita.

6.9.6 Keinollisen lisääntymisen valvonta

Eläinten keinollisen lisääntymisen valvonnasta vastaa valvontaeläinlääkäri. Valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että pitopaikka täyttävää hyväksymiselle säädetty edellytykset ja että toiminnalle säädettyjä vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain. Yhteistoiminta-alueella on yksi aluehallintoviraston hyväksymä hevoseläinten sperman-keräysasema kotimaan kauppaa varten kerättävälle hevoseläimen spermalle.

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella ei ole hyväksyntää edellyttäviä nautojen, sikojen, lampaiden ja vuohien sukusolujen pitopaikkoja.

6.9.7 Muu eläintautivalvonta

A-c -luokan taudin, uuden taudin tai muun torjuttavan eläintaudin kasvaneen leviämishukan vuoksi voidaan toimijoita velvoittaa ryhtymään tarvittaviin varotoimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi. Tällaisia varotoimenpiteitä ovat esimerkiksi velvoite suojata siipikarjaa kosketukselta luonnonvaraisiin lintuihin keväisin, velvoite suojata turkistarhat kosketukselta luonnonvaraisiin eläimiin sekä velvoite toteuttaa varotoimenpiteitä afrikkalaisen sikaruton leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten villisikojen ja kotieläinten välillä.

Yhteistoiminta-alueella valvonnasta vastaa valvontaeläinlääkäri, ja tarvittaessa myös muut kunnaneläinlääkärit voivat osallistua valvontatoimiin.

Lintuinfluenssaviruksen leviämisen estämiseksi siipikarja ja muut linnut on suojattava kontakteilta luonnonvaraisiin lintuihin 8.2.–31.5. välisenä aikana. Asiasta säädetään asetuksessa 369/2021. Linnut tulee pitää joko sisätiloissa tai niiden ulkoilualue tulee kauttaaltaan aidata ja kattaa riittävän tiheällä verkolla tai muulla vastaavalla tavalla. Sen, joka pitää siipikarjaa tai muita lintuja ulkona edellä mainittuna aikana, on tehtävä kunnaneläinlääkärille ennakolta ilmoitus siipikarjan ulkonapidosta. Ilmoitukset ohjataan valvontaeläinlääkärille, joka kirjaa ilmoitukset ja tallentaa ne.

Turkistarhoilla sovelletaan maa- ja metsätalousministeriön asetusta (14/2024) varotoimenpiteistä lintuinfluenssan leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisista eläimistä turkiseläimiin. Asetuksessa on vaatimuksia turkistarhan suojaamiselle lintuinfluenssalta. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan asetuksen velvoitteiden noudattamista Ruokaviraston tekemän suunnitelman mukaisesti.

Afrikkalaisen sikaruton vastaisena varotoimena on sikojen ulkonapito kielletty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella (404/2021). Ulkonapito on sallittua vain, jos sikojen aitaus on asetuksen vaatimusten mukainen ja toimija on tehnyt sikojen ulkonapidosta

etukäteen ilmoituksen kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkäri valvoo alueellaan sikojen ulkonapitokiellon noudattamista tarkastamalla ulkona pidettävien sikojen aitaukset ilmoituksen saatuaan tai epäilytapauksessa. Kunnaneläinlääkäri ylläpitää tietoja niistä oman toimialueensa sikojen pitopaikoista, joissa pidetään sikoja ulkona, ja toimittaa tiedot Ruokavirastoon vuosittain.

Ruokavirasto voi eläintautien esiintymisen seuraamiseksi määrätä kunnaneläinlääkärin ottamaan näytteitä seurantaan varten. Näytteet otetaan ja toimitetaan tutkittavaksi Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Näytelähetteet ja vastaukset tallennetaan sähköiseen arkistoon.

6.10 Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonta

Merkitsemisestä ja rekisteröinnistä säädetään eläinterveyssäännöstyössä (EU)2016/429 ja sitä täydentävissä EU-asetuksissa, eläintunnistuslaissa (1069/2021) ja asetuksessa MMMa 67/2022 eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteröinnin valvonnan tehostaminen on yksi elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2025–2028 painopisteistä. Tarjoituksena on, että kunnaneläinlääkärit tarkastavat rekisteröintien asianmukaisuuden muiden tilakäyntien yhteydessä. Tämä edellyttää sitä, että kaikilla kunnaneläinlääkäreillä on pääsy eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteriin.

Velvollisuus rekisteröidä eläinten pitopaikat ja eläintenpito koskee kaikkia pitopaikkoja, joissa pidetään nautoja, sikoja, lampaista, vuohia, siipikarjaa, mehiläisiä, turkiseläimiä, kamelieläimiä (laama, alpaka), hevosia, tuotantokaneja, hirvieläimiä sekä sukusoluja ja alkioita. Velvoite koskee myös pitopaikkoja, joissa eläimiä on vain yksi tai joissa niitä pidetään lyhytaikaisesti tai harrastemaisesti.

Ammattimaiseen tai muutoin laajamittaiseen seura- ja harrastuseläinten pitoon sekä avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaan liittyvät pitopaikat tulee rekisteröidä eläinten hyvinvointilain nojalla Ruokavirastolle tehtävän ilmoituksen yhteydessä. Rekisteröitymisvelvollisuus koskee myös kotieläinpihoja, luonnonvaraisten eläinten tuotantotarhausta ja riistanhoidollista tarhausta. Vesiviljelyeläinten pitäjien on ennen eläintenpidon aloittamista rekisteröitävä eläinten pitopaikat ilmoittamalla pitopaikka Elinvoimakeskukseen.

Sorkka- ja kavioeläinten sekä siipikarjan eläinvälittäjien ja kuljettajien on rekisteröitävä toimintansa Ruokavirastoon. Rekisteröitymisvelvoite koskee myös toimijoita, jotka kuljettavat kissoja, koiria ja frettejä kaupallisen toiminnan yhteydessä jäsenvaltioiden tai jäsenvaltioiden ja kolmannen maan välisissä siirroissa.

Eläintenpitäjän tulee merkitä hallinnassaan olevat naudat, lampaat, vuohet, hevoset ja kameli- ja hirvieläimet yksilöllisellä Ruokaviraston hyväksymällä tunnistimella, ja siat pitopaikkakohtaisella merkintätunnuksella.

Koira on tunnistusmerkittävä ja koiran haltijan on ilmoitettava koirasta Ruokaviraston hallinnoimaan Koirarekisteriin.

Kunnaneläinlääkäri valvoo virka-alueellaan eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevien säännösten noudattamista. Pitopaikan rekisteröinnin laiminlyönti ja eläinten yksilöllisten tunnisteiden puuttuminen voi tulla esiin praktiikkakäynnillä, ja Koirarekisteriin merkitsemisen laiminlyönnit vastaanottokäynnillä. Eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin epäkohdat voivat tulla esille myös eläinsuojelutarkastuksen yhteydessä, joka siinä tapauksessa laajenee tunnistamisen ja rekisteröinnin valvonnaksi. Kunnaneläinlääkäri valvoo, että eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskevia vaatimuksia noudatetaan ja havaitessaan laiminlyöntejä ryhtyy toimenpiteisiin epäkohdan poistamiseksi. Käytännössä kyseeseen tulee ensisijaisesti omistajan ohjaus ja neuvonta, tarvittaessa epäkohdan korjaamisesta voidaan antaa määräys. Viimeksi mainitut valvontatoimet on keskitetty valvontaeläinlääkärille. Tuotantoeläinten osalta havaituista tunnistamisen epäkohdista ilmoitetaan Elinvoimakeskuksen valvojille. Eläinten tunnistamisen ylimääräinen valvonta on maksullista, kun todetaan, että lainsäädäntöä ei ole noudatettu.

6.11 Eläinten lääkitsemisen valvonta

EU:n eläinlääkeasetusta 6/2019 on alettu soveltaa koko EU:ssa 28.1.2022 lähtien. Asetusta on täydennetty kansallisella lainsäädännöllä. Lakia eläinten lääkitsemisestä (387/2014) on muutettu ja muutokset (16/2022) lakiin eläinten lääkitsemisestä ovat astuneet voimaan 28.1.2022. Osa kansallisista asetuksista on vielä muuttamatta, joten lainsäädännön siirtymävaihe jatkuu toistaiseksi. Tämä lisää eläinlääkäreiden koulutus- tarvetta. Eläinlääkäreiden edellytetään osallistuvan lääkitsemistä koskeviin koulutuksiin myös vuonna 2026 ja perehtyvän aiheeseen liittyvään ohjeistukseen Pikantissa ja Kapulassa.

Kunnaneläinlääkäreillä on toimivalta valvoa lääkitsemislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista eläinten pitopaikoissa Ruokaviraston antaman määräyksen mukaisesti. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella lääkitsemislain mukaisista tehtävistä vastaa pääasiassa valvontaeläinlääkäri. Tarvittaessa valvontatoimia voivat suorittaa myös muut kunnaneläinlääkärit, lukuun ottamatta niitä tiloja, jotka ovat heidän asiakkaitaan. Valtakunnallisen lääkitsemisen valvonnan suunnitelman laatii Ruokavirasto. Käytännössä lääkitsemisvalvontaa suoritetaan maidon- tuotantotiloilla aina antibioottivahinkojen yhteydessä.

Eläinlääkärit vastaavat itse oman lääkkeiden käyttönsä lainmukaisuudesta. Eläinlääkäreiden lääkkeiden käyttöön liittyvästä valvonnasta vastaa Ruokavirasto.

6.12 Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti

6.12.1 Sisämarkkinakauppa

Sisämarkkinakaupalla tarkoitetaan kaikkia sellaisia elävien eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirtoja, jotka tapahtuvat Suomesta toisiin EU:n jäsenvaltioihin sekä Norjaan ja Sveitsiin tai näistä maista Suomeen.

Asiaan liittyvää keskeistä lainsäädäntöä ovat EU:n eläinterveyssäännöstö 2016/429 ja sen nojalla annetut delegoidut asetukset ja täytäntöönpanoasetukset sekä EU:n valvonta-asetus 2017/625. Eri viranomaistahojen tehtävistä ja toimivallasta sisämarkkinakaupassa säädetään kansallisessa eläntautilaissa 76/2021.

Tuontiin ja vientiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia.

Toimijoiden, jotka siirtävät jäsenvaltiosta toiseen tiettyjä eläinlajeja tai tuotteita on haettava Ruokaviraston suostumusta (Eläntautilaki 49 §). Kaikkien sisämarkkinakaupan toimijoiden, jotka siirtävät eläimiä, joiden siirroille vaaditaan eläinterveystodistus, on rekisteröidyttävä TRACES-järjestelmään. Eläinterveystodistusta ei vaadita lainkaan lemmikkinä pidettäviltä koirilta, kissoilta tai freteiltä, jotka matkustavat yhdessä omistajiensa kanssa, ja joita ei ole tarkoitettu myytäväiksi.

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä toimijan pyynnöstä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä. Terveystodistuksen I-osan täyttäminen on ensisijaisesti toimijan tehtävä, ja toimijoita neuvotaan rekisteröitymään järjestelmään. Kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Terveystodistuksen I-osan täyttäminen II-osan lisäksi voi poikkeustapauksissa jäädä tarkastavan kunnaneläinlääkärin tehtäväksi, jos toimija esimerkiksi ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään. Terveystodistus tulostetaan myös paperisena, leimattuna ja allekirjoitettuna mukaan kuljetukseen. Ruokaviraston nettisivuilla on ohjeet toimijoiden ja viranomaisen rekisteröitymiselle TRACES-järjestelmään.

Suomeen saapuvien erien mukana tulee seurata lähtömaassa virkaeläinlääkärin myöntämä TRACES-järjestelmässä laadittu terveystodistus ja muut tarvittavat asiakirjat. Kunnaneläinlääkäri seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmästä. Toimijan tulee tarkastaa määräpaikassa eläimet, sukusolut ja alkioet sekä niiden tunnistusmerkinnät ja tuontiasiakirjat välittömästi Suomeen saapumisen jälkeen. Epäkohdista ja havaituista puutteista on ilmoitettava välittömästi kunnaneläinlääkärille, joka suorittaa kohteessa tarkastuksen, ja puolestaan ilmoittaa havaitsemistaan puutteista Ruokavirastoon. Tehtävän hoitaa valvontaeläinlääkäri tai tarvittaessa muu kunnaneläinlääkäri.

Mikäli alueella epäillään olevan laittomasti tuotuja eriä, tulee virkaeläinlääkärin aina ryhtyä asiassa toimenpiteisiin. Samoin toimitaan silloin, mikäli Ruokavirastolta tulee ilmoitus tai pyyntö toimenpiteistä saapuvan eläimen tai tuotteen tarkistamiseksi. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkina tuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvonta- eli III-osion. Saapunutta erää ei

saa tarkastuksessa hyväksyä eikä lähetettävälle erälle myöntää terveystodistusta, jollei kunnaneläinlääkäri ole täysin varma sisämarkkinakaupan ehtojen täyttymisestä.

Epäily laittomasta tuonnista voi tulla esiin myös vastaanotolla. Mikäli saapuva tuote tai eläin ei täytä tuonnin ehtoja, on valvontaeläinlääkäri / muu kunnaneläinlääkäri yhteydessä Ruokavirastoon ja toimii saamiensa ohjeiden mukaisesti.

Ruokaviraston internetsivuilla ja Pikantissa on virkaeläinlääkärille tarkoitettua ohjeistusta tai valvontamateriaalia eläinten siirtoihin, tuontiin ja vientiin liittyen. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä Ruokaviraston puoleen.

Tuotantoeläinten (nauta, sika, lammas, vuohi, siipikarja, alpakat, laamat) ja niiden sukusolujen ja alkioiden siirroista Suomeen viranomaisten lisäksi ohjeistusta antaa elinkeinon puolesta Eläinten terveys ETT ry.

6.12.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Kunnaneläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia vientiä varten. Vientivaatimusten, ja kohdemaan ja mahdollisen kauttakulkumaan asettamien ehtojen selvittäminen sekä tarkastuksesta sopiminen ovat viejän vastuulla. Viejän tulee myös selvittää, millaista todistusta viennissä tulee käyttää. Viejän tulee täyttää todistus omalta osaltaan ennen valvontaviranomaisen osuutta.

Vientitarkastuksista ja viennissä käytettävien eläinterveystodistusten myöntämiseen liittyvistä menettelyistä säädetään asetuksessa 331/2021 (Maa- ja metsätalousministeriön asetus eräille Euroopan unionin ulkopuolelle vietäville eläimille, niiden sukusoluille ja alkioidille, eläinperäisille tuotteille sekä eläimistä saataville sivutuotteille ja niistä johdetuille tuotteille tehtävistä tarkastuksista). Eläinterveystodistus laaditaan joko TRACES-järjestelmässä, Ruokaviraston sähköisessä eCert-eläinterveystodistusten hallinnointijärjestelmässä tai vaihtoehtoisesti kohdemaakohtaiselle, kohdemaan viranomaisten hyväksymälle todistus pohjalle. Suomen ja kohdemaiden kahdenvälisesti sopimat viralliset todistusmallit ovat joko Ruokaviraston hallinnoimassa eCert-järjestelmässä tai Ruokavirastosta tilattavina turvapaperille painettuina todistus pohjina.

TRACES-todistukset tulostetaan aina tavalliselle paperille. Viejän tehtävänä on tarkistaa, tulostetaanko todistus turvapaperille vai ei. Virkaeläinlääkäri tilaa turvapaperit Ruokavirastosta Pikantti-ekstranetin kautta, jos turvapaperia edellytetään. Ruokaviraston internet-sivuilla on lisätietoa ja ohjeita eläinterveystodistusten laatimisesta.

6.12.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Ruokavirasto huolehtii eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen järjestämisestä sekä ohjaa ja valvoo tuontiin liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanoa ja noudattamista. Eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen suorittaa Ruokaviraston palveluksessa oleva tai tähän tehtävään valtuuttama rajaeläinlääkäri.

Kunnaneläinlääkäri suorittaa paikallistason toimenpiteet niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti. Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman, että tuonnille asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §).

Mikäli Ruokavirastosta, Tullilta tai aluehallintovirastolta tulee ilmoitus tai pyyntö toimenpiteistä saapuvan eläimen tai tuotteen tarkistamiseksi, tehtävän hoitaa valvonta-eläinlääkäri tai tarvittaessa joku muu kunnaneläinlääkäri. Toimenpiteistä neuvotellaan edellä mainittujen viranomaisten kanssa ja toimitaan saatujen ohjeiden mukaisesti. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näytteenotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi. Samoin toimitaan silloin, mikäli vastaanotolla, maahantuodun eläimen tarkastuksen ja hoidon yhteydessä, herää epäily tuonnin laillisuudesta. Laitonta tuontia epäiltäessä lemmikille tehdään eläintautilain 75 §:n mukainen tarkastus.

6.13 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnan keskeistä lainsäädäntöä ovat 1.1.2024 voimaan astunut laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) ja lopetusasetus (neuvoston asetus eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä (EY) N:o 1099/2009). Eläinten hyvinvointilaki korvasi vuodesta 1996 voimassa olleen eläinsuojelulain. Kumotun lain nojalla annetut valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset ovat voimassa toistaiseksi. Hyvinvointilain nojalla tullaan antamaan sen säännöksiä tarkentavia asetuksia, joiden sisältö ei suunnitelmaa laadittaessa ole tiedossa. Eläinten suojelusta kuljetuksissa on säädetty kansallisessa eläinkuljetuslaissa (1429/2006) ja EU:n eläinkuljetusasetuksessa (Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2005).

Eläinten hyvinvointilain säännösten noudattamista valvotaan eläinten hyvinvoinnin tarkastuksilla. Paikallisia, eläinten hyvinvointilain noudattamista kunnan alueella valvovia viranomaisia ovat kunnaneläinlääkäri ja kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija. Poliisi valvoo eläinten hyvinvointisäännösten noudattamista toimialueellaan. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella eläinsuojeluvalvonta on pääosin valvontaeläinlääkäreiden vastuulla. Praktikkoeläinlääkärit suorittavat valvontaa tarpeen mukaan valvontaeläinlääkärin vapaiden aikana, päivystysaikana ja valvontaeläinlääkärin työparina. Ruokavirasto osallistuu tarvittaessa hankalien eläinsuojelutapausten hoitoon.

Kunta suunnittelee epäilyyn perustuvan ja ilmoituksenvaraisten kohteiden eläinsuojeluvalvonnan. Ruokavirasto voi käyttää luvanvaraisen toiminnan valvonnassa apunaan kunnaneläinlääkäreitä.

6.13.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella epäilyyn perustuva, eläinten hyvinvointilain 78 § 1. momentin mukainen valvonta kattaa arvion mukaan lähes 80 % kaikesta hyvinvointilain mukaisesta valvonnasta, ja suunnitelmanmukaista valvontaa on noin 20 %. Käytännössä akuuttivalvonnan määrä on viime vuosina ollut niin suuri, ja vaatinut priorisointia, että suunnitelmallisia, ilman epäilyä tehtäviä tarkastuksia ei ole pystytty suorittamaan suunnitelman mukaisesti. Kalajoelta hankittava 0,5 htv:n valvontaeläinlääkäriresurssi parantaa tilannetta.

Epäily eläinten hyvinvointilain vastaisesta eläintenpidosta voi nousta eläinsuojeluilmoituksen perusteella. Ilmoitukset voivat liittyä eläinten hoitoon, kohteluun, käyttöön ja pito-olosuhteisiin. Ilmoitus voi tulla kansalaiselta, toiselta viranomaiselta tai muulta taholta. Ilmoitusvelvolliset tahot on lueteltu eläinten hyvinvointilain 88 §:ssä. Epäily voi nousta myös muun valvonnan yhteydessä, kuten maidontuotantotilan hygieniatarkastuksella. Myös tilanteessa, jossa epäilyilmoitus on koskenut vain tiettyä eläinlajia ja sen pitoa, voidaan pitopaikassa olevat muutkin eläinlajit tarkastaa, jos ilmoitetun lajin pidossa ilmenee epäkohtia.

Eläinten hyvinvointilain vastaisuutta epäiltäessä suoritetaan tarkastus. Tarkastuksen tekijällä on oikeus päästä tiloihin, joita tarkastuksen tekeminen edellyttää, ja ottaa maksutta valvontaa varten tarvittavia näytteitä sekä tallentaa ääntä ja kuvaa. Tarkastuksessa voidaan tarkastaa eläin, eläimen pitopaikka ja muut eläintenpitoon liittyvät tilat, eläintä varten tarkoitettu ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä eläintenpitoon liittyvät tiedot ja asiakirjat sekä muut valvonnan kannalta merkitykselliset seikat.

Eläinsuojelutarkastuksessa havaittujen epäkohtien johdosta tehtävistä toimista päättää tarkastuksen suorittanut virkaeläinlääkäri. Epäkohtien korjaaminen on eläintenpitäjän vastuulla. Käytännössä kyseeseen tulevat useimmin kehotusten, määräysten ja kieltojen antaminen sille, joka säädöksiä rikkoo. Viranomaisen menettelyistä säädetään hyvinvointilain luvussa 12. Määräysten ja kieltojen noudattamista valvotaan uusinta-tarkastuksella. Kehotusten noudattamista valvotaan asiakirjatarkastuksella.

Vaikeimpien eläinsuojelutehtävien osalta kunnaneläinlääkäri voi pyytää tarkastuksen ja päätöksen tekemistä yhteistyössä Ruokaviraston kanssa tai pyytää tehtävän siirtämistä Ruokavirastolle. Kunnaneläinlääkäri voi pyytää tapauksen hoitamiseen apua Ruokavirastolta esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97 §:n mukaisiin välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kunnaneläinlääkäri voi pyytää tapauksen siirtoa Ruokavirastolle myös tilanteessa, jossa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, ja kieltoa tai määräystä on tarvetta tehostaa uhkasakolla tai teettämisuhalla.

Valvontaeläinlääkäri huolehtii myös hyvinvointilain 97 § mukaisista kiireellisistä toimenpiteistä eläimen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Käytännön toimet ratkaistaan tapauskohtaisesti. Seura- ja harrastuseläimiin liittyvissä toimissa ollaan ensisijaisesti yh-

teydessä eläinhoitoloihin ja tuotantoeläimiin liittyvissä toimissa lomituspalveluun. Nivalan, Sievin ja Ylivieskan lomituspalveluista vastaa Nivalan lomituspalvelun toimipiste ja Alavieskan lomituspalveluista Kalajoen toimipiste.

Tarkastukset suoritetaan parityönä erityisesti silloin, jos on ennakoitavissa, että tarkastuksen suorittaminen on haasteellista kohteesta johtuvista syistä tai jos tapaus on muuten laaja tai työläs. Yksityisasunnoissa suoritettavat tarkastukset suoritetaan parityönä. Valvontaeläinlääkärin työparina toimii ensisijaisesti praktikkoeläinlääkäri tai toinen valvontaeläinlääkäri. Ylivieskan, Kalajoen, Haapajärven ja Helmen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla on sopimus valvontaeläinlääkäriyhteistyöstä. Sopimus mahdollistaa valvontaeläinlääkäreille yhteistyön tarkastustoiminnassa, pöytäkirjojen laatimisessa ja konsultoinnissa.

Myös terveysinsinöörit ja ympäristöterveydenhuollon johtaja ovat hyvinvointilain tarkoittamia eläinsuojeluviranomaisia, ja voivat siten osallistua tarkastukseen. Tarvittaessa tarkastus voidaan suorittaa yhteistarkastuksena toisen viranomaisen kanssa, kuten poliisin, rakennusterveysasiantuntijan pätevyyden suorittaneen terveysinsinöörin, rakennustarkastajan, ympäristönsuojeluviranomaisen, sosiaalitoimen tai ELY-keskuksen tarkastajan kanssa niin, että kukin viranomainen suorittaa kohteessa omaan toimivaltansa kuuluvat valvontatoimet.

Eläinten hyvinvointilain 82 §:n mukaan valvontaviranomainen voi valvontaa ja tarkastusta tehdessään käyttää apunaan ulkopuolista asiantuntijaa tai avustajaa, jolla on kyseessä olevaan eläinlajiin ja sen pitomuotoon tai tehtävän muuhun luonteeseen nähden riittävä pätevyys.

Mikäli tarkastuskohteen omistaja tai haltija pyrkii estämään tarkastuksen suorittamisen, pyydetään tarkastuksen suorittamiseen virka-apua poliisilta. Eläinlääkinnän perehdytysohjeessa on ohjeet virka-avun pyytämiseen. Mikäli omistaja tai haltija käyttäytyy tarkastuksella uhkaavasti, keskeytetään tarkastus ja jatketaan sitä myöhemmin poliisin virka-avun turvin. Kiireellisissä tapauksissa soitetaan hätänumeroon 112.

Jos eläinten hyvinvoinnin tarkastuksen perusteella on syytä epäillä, että eläinten hyvinvointisäädöksiä on rikottu, tehdään siitä ilmoitus poliisille eläinten hyvinvointilain 91 §:n mukaisesti. Tarvittaessa asiassa tehdään esitutkintapyyntö. Myös muussa valvonnassa, kuten sivutuote- tai merkinnän ja rekisteröinnin valvonnassa havaitut epäkohdat voivat edellyttää esitutkintapyyntöä tekemistä.

6.13.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Suunnitelmallinen eläinsuojeluvalvonta kohdistuu yhteistoiminta-alueella eläinten hyvinvointilain 78 § 2. momentin mukaiseen ammattimaiseen tai muutoin laajassa mitassa tapahtuvaan seura- ja harraste-eläintenpitoon. Tällaisia kohteita on noin 25 kappaletta, ja ne pyritään tarkastamaan vuosittain. Suurin osa kohteista edustaa laajamittaista hevosenpitoa. Luettelo valvontakohteista on valvontaeläinlääkärillä.

6.13.3 Eläinkuljetukset

Eläinkuljetuksia valvovia viranomaisia ovat Ruokavirasto, teurastamoiden tarkastus-eläinlääkäri, Poliisi ja Tulli.

Kunnaneläinlääkärit arvioivat tarvittaessa eläinten kuljetuskuntoisuutta.

Kunnaneläinlääkärit tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset.

Lainsäädäntö edellyttää eläinkuljettajalupaa kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvissa eli kaupallisissa eläinten kuljetuksissa. Mikäli alueella havaitaan toimijoita, jotka kuljettavat eläimiä kaupallisen toiminnan yhteydessä ilman eläinkuljettajalupaa, ollaan asiasta yhteydessä Ruokavirastoon.

6.14 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 (sivutuoteasetus) ja sen täytäntöönpanosta annettu komission asetus (EU) N:o 142/2011 edellyttävät, että sivutuotteita käyttävillä, käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla ja toimijoilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Sivutuotelaki 517/2015 ja sen nojalla annettu maa- ja metsätalousministeriön asetus 783/2015 eläimistä saatavista sivutuotteista sisältävät EU:n sivutuoteasetusten kansalliseen toimeenpanoon liittyviä helpotuksia. Laissa säädetään myös valvontaviranomaiset ja niiden tehtävät. Luonnonvaraisten eläinten haaskaruokintapaikkoihin sovelletaan lakia eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010).

Kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä osaa Ruokaviraston hyväksymistä tai rekisteröimistä laitoksista Ruokaviraston laatiman vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Yhteistoiminta-alueella sivutuotevalvonnasta vastaa valvontaeläinlääkäri. Tehdyistä tarkastuksista laaditut tarkastuskertomukset sekä mahdolliset pakkokeinopäätökset toimitetaan aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Myös hyväksyntä- ja rekisteröintipäätökset toimitetaan Ruokavirastoon.

Lisäksi kyseeseen voivat tulla toimijan epäiltyjen laiminlyöntien johdosta tehtävät tarkastukset, jotka ovat toimijalle maksullisia siinä tapauksessa, että tarkastuksessa todetaan puutteita säännösten noudattamisessa.

6.14.1 Sivutuotelaitokset ja sivutuotteita käyttävät toimijat

Sivutuotteita käyttävän toimijan tai käsittelijän on haettava rekisteröintiä tai hyväksyntää toimivaltaiselta viranomaiselta ennen toiminnan aloittamista. Toimivaltaisia viranomaisia, jotka voivat sivutuotelain mukaan rekisteröidä ja hyväksyä sivutuotetuotelaitoksia - ja toimijoita ovat kunnaneläinlääkärit ja Ruokavirasto. Ylivieskan ympäristöter-

veyden yhteistoiminta-alueella hakemukset käsittelee valvontaeläinlääkäri, joka vastaa myös toimijoiden valvonnasta.

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on aiemmin ollut yksi sivutuoteasetuksen mukainen pienpolttolaitos, jota on valvottu valtakunnallisen suunnitelman mukaisesti. Tämänhetkisen tiedon mukaan polttolaitos ei tällä hetkellä ole käytössä. Yhteistoiminta-alueella ei myöskään ole Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, kuten käsittelylaitoksia, lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia ja rehusekoittamoita.

Haaskatoiminnalla tarkoitetaan käsittelemättömien eläinperäisten sivutuotteiden käyttöä luonnonvaraisten eläinten ruokintaan. Yhteistoiminta-alueella on haaskarekisterin mukaan 13 haaskanpitäjää, joista osalla on kaksi haaskapaikkaa.

Haaskatoimijan tulee ennen sivutuoteasetuksen 783/2015 mukaisen haaskatoiminnan aloittamista tehdä toiminnasta ilmoitus haaskaruokintapaikkarekisteriin eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisterin (EPR) sähköisen asioinnin sovelluksen kautta. Kirjallinen rekisteröinti-ilmoitus on mahdollista toimittaa myös kunnaneläinlääkärille, joka vie tiedot haaskapaikkarekisteriin. Yhteistoiminta-alueella rekisteröinti-ilmoitukset käsittelee valvontaeläinlääkäri.

Vastuu haaskakäyttöön päätyvistä sivutuotteista ja niiden laadusta on sivutuotteen tuottajalla ja käyttäjällä. Haaskaruokintaan käytetyn sivutuotteen määrästä, eläinlajista ja sivutuoteluokasta on tehtävä kolme kertaa vuodessa ilmoitus sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet ovat peräisin, että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Yhteistoiminta-alueella ilmoitukset tehdään valvontaeläinlääkärille, joka vastaa ilmoitusten arkistoinnista ja ilmoituksista Ruokavirastolle.

Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella haaskatoiminta ja haaskapaikka tarkastetaan siinä tapauksessa, kun on syytä epäillä, että haaskatoiminnassa ei noudateta haaskanpitoon liittyvää lainsäädäntöä. Haaskatoiminnan tarkastuksella tarkastetaan haaskapaikan lisäksi toimijan kirjanpito sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Lisäksi tavoitteena on tarkastaa kaikki haaskapaikat kerran ohjelmakauden aikana ilman epäilyä.

6.14.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Ylivieskan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kunnat kuuluvat nautojen ja lampaiden raatojenkeräilyalueeseen. Keräilyalueella edellä mainittujen eläinten raatojen hautaaminen on kielletty. Kuolleina syntyneet eläimet saa kuitenkin haudata.

Sikojen ja siipikarjan osalta alue kuuluu syrjäiseen alueeseen. Turkiseläinten kokonaisten raatojen osalta alueen kunnat, paitsi Alavieska, kuuluvat syrjäiseen alueeseen. Si-

vutuotteiden hävittämisestä syrjäisillä alueilla säädetään sivutuoteasetuksessa. Sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen hautaaminen on sallittua syrjäisillä alueilla.

Kotiteurastuksen sivutuotteiden, teurastuspaikoista ja pienimuotoisista leikkaamoista peräisin olevien luokan 2 ja 3 sivutuotteiden hävitykseen sovelletaan samoja keräily- ja syrjäisiä alueita kuin kokonaisten raatojen hävitykseen. Keräilyalueilla em. sivutuotteet on käsiteltävä tai hävitettävä hyväksytyssä sivutuotelaitoksessa.

Toimijan on pidettävä kirjaa haudattujen raatojen tai sivutuotteiden määristä, luokista ja eläinlajeista sekä hautauspäivämääristä ja – paikoista.

Sivutuotteiden hävittämistä valvoo valvontaeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkäri käsittelee myös sivutuotteiden laittomaan hautaamiseen liittyvät epäilyilmoitukset, joita voi tulla kansalaisilta ja muilta viranomaisilta. Valvontaeläinlääkäri on tarvittaessa yhteydessä ympäristönsuojeluviranomaiseen, esimerkiksi tilanteissa, joissa on syytä epäillä myös ympäristön pilaantumista. Epäily sivutuotteiden epäasiallisesta hävittämisestä voi syntyä myös muun valvonnan, kuten eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä. Valvontaeläinlääkäri suorittaa tarvittaessa kohteessa sivutuotelain mukaisen tarkastuksen ja ryhtyy tarvittaviin hallinnollisiin toimiin epäkohtien korjaamiseksi. Korjaavista toimenpiteistä vastaa toimija. Mikäli säännösten vastainen toiminta on vakavaa ja/tai pitkäkestoisista, tehdään asiasta esitutkintapyyntö poliisille. Elintarvikehuoneistojen osalta sivutuotteiden asianmukaista hävittämistä valvotaan elintarvikelain mukaisilla tarkastuksilla.

6.15 Ehdollisuuden valvonta (entiset täydentävät ehdot)

Ehdollisuuden noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien täysimääräisen maksamisen edellytyksenä. Ehdollisuus perustuu aiempaan täydentävien ehtojen järjestelmään.

Ehdollisuuden valvontaan liittyvät tehtävät kuuluvat Ruokavirastolle. Myös kunnallisen valvontaviranomaiset tarkastukset eli ns. perustarkastukset, joissa todetaan ehdollisuusvaatimusten laiminlyöntejä, voivat johtaa tarkastuksen laajentumiseen ehdollisuuden valvonnaksi ja tukiseuraamuksiin. Perusvalvonnan laajennuksia voidaan tehdä mm. seuraavista valvonnoista: eläinsuojelutarkastukset, maitohygieniatarkastukset ja lääkekirjanpidon valvonta. Tarkastuksiin liittyvät asiakirjat tehdään riittävän tarkasti, jotta laajennuksia ehdollisuuden valvontoihin voidaan tehdä, ja toimitetaan Ruokavirastolle viipymättä.

LIITTEET

- 1 Eläinlääkintähuollon suoritteet vuonna 2026
- 2 Elintarvikelain valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026
- 3 Terveysuojelulain valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026
- 4 Tupakka- ja nikotiinivalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2026

Keskeistä lainsäädäntöä

Suomen perustuslaki (731/1999)
Hallintolaki (434/2003)
Kuntalaki (410/2015)
Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta (304/2003)
Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 virallisesta valvonnasta
Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009)
Eläinlääkintähuoltolaki (285/2023)
Elintarvikelaki (297/2021)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikevalvonnasta (315/2021)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus elintarvikehygieniasta (318/2021)
Maa- ja metsätalousministeriön asetus zoonooseista (316/2021)
Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)
Tartuntatautilaki (1227/2016)
Valmiuslaki (1552/2011)
Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023) ja eläinlajikohtaiset asetukset
Eläintautilaki (76/2021)
Eläinterveyssäännöstö (429/2016)
Laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006)
Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014)
Sivutuotelaki (517/2015)
Terveysuojelulaki (763/1994)
Tupakkalaki (549/2016)
Läkelaki (395/1987)
Laki läkelain muuttamisesta (22/2006), §54a – 54d